

چکیده مقالات همایش

سیاست خارجی اعتدال گرا

(تهران، ۲۱ اسفند ۱۳۹۲)

تدوین و گردآوری: ضیاءالدین صبوری

ششمین همایش سالیانه انجمن ایرانی روابط بین الملل

با مشارکت معاونت آموزش و پژوهش و

دفتر مطالعات سیاسی و بین المللی وزارت امور خارجه

همایش سیاست خارجی اعتدال‌گرا

۲۱ اسفند ۱۳۹۲

تهران، تالار سازمان مجامع و همایش‌های بین‌المللی
وزارت امور خارجه

درآمد

در عصری که افراط، شتابزدگی و انتزاعی‌نگری و تفریط، کهنگی و عقب‌ماندن از زمان، شرایط و واقعیات موجود را موجب می‌گردد، گرایش به سمت اعتدال‌گرایی عقلایی به عنوان رویکردی میانی بین افراط‌گرایی یا رادیکالیسم و تفریط و محافظه‌کاری می‌تواند ضمن اجتناب از خسران و التزام به حسنات این دو، راهی معقول و منطقی برای رسیدن به کمال و اعتلای علمی، سیاسی، اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی را پیش‌رو نهد. از این‌رو اندیشه‌ورزی، نظریه‌پردازی و نقد و بررسی اعتدال‌گرایی در حوزه‌های هستی‌شناسی، معرفت‌شناسی و نیز چگونگی پرداختن به آن و طرح متدهای مطلوب برای اتخاذ رویکردها و راهبردهای اعتدالی در عرصه‌های مختلف داخلی و خارجی، علی‌الخصوص در حوزه‌ی سیاسی و سیاست خارجی در جمهوری اسلامی ایران و بازشناسی موانع، محذوریت‌ها، مشکلات، و محاسن، مقدرات و نقاط قوت و همچنین امکان یا امتناع اعتدال‌گرایی در سیاست خارجی و بررسی میزان موفقیت آن در نظام بین‌المللی و منطقه می‌تواند در تعالی و پیشرفت ایران اسلامی مؤثر واقع شود. از این‌رو انجمن ایرانی روابط بین‌الملل با همکاری و مشارکت معاونت آموزش و پژوهش و دفتر مطالعات سیاسی وزارت امور خارجه، با توجه به اهمیت، ضرورت و نیازهای موجود در سطح علمی و نظری در این حوزه، همایش سالیانه خود را به موضوع سیاست خارجی اعتدال‌گرا اختصاص داده است تا ضمن فراهم نمودن فرصتی مناسب برای تأملی علمی و تئوریک بر رویکرد اعتدال‌گرایی در عرصه سیاست خارجی، با ایجاد بستری برای نقد رویکرد مذکور در جهت ارتقاءبخشی به آن، به یکی از وظایف علمی خود جامه عمل بپوشاند.

محورها و موضوعات:

* مبانی نظری

- معرفت‌شناسی اعتدال‌گرایی (مبانی معرفتی اعتدال‌گرایی)
- هستی‌شناسی اعتدال‌گرایی (مبانی هستی‌شناسی اعتدال‌گرایی)
- اعتدال‌گرایی از منظر نظریه‌های اعتدال‌گرا (برسازی، پسا‌ساختار‌گرایی و انتقادی)
- اعتدال‌گرایی از منظر نظریه‌های طبیعت‌باور (لیبرالیسم و واقع‌گرایی)
- خاستگاه‌های نظری اعتدال‌گرایی
- اعتدال‌گرایی از منظر گفتمان اسلامی

اهداف

این محور به بررسی مبانی و تشریح مفهوم اعتدال و واکاوی رویکرد اعتدال و اعتدال‌گرایی در حوزه هستی‌شناسی، معرفت‌شناسی و خاستگاه و جایگاه اعتدال‌گرایی در نظریه‌پردازی و نظریه‌های موجود در روابط بین‌الملل و شناخت موانع، محدودیت‌ها و مشکلات پیش روی اندیشه‌ورزی در این حوزه می‌پردازد.

* سپهر بین‌المللی

- سیاست خارجی اعتدال‌گرا و نظم بین‌المللی
- سیاست خارجی اعتدال‌گرا و ترتیبات امنیتی
- سیاست خارجی اعتدال‌گرا و نهادهای بین‌المللی
- سیاست خارجی اعتدال‌گرا به مثابه استراتژی / تاکتیک
- سیاست خارجی اعتدال‌گرا و مدیریت بهران‌های بین‌المللی
- سیاست خارجی اعتدال‌گرا و امنیت در گفتمان اسلامی

اهداف

این محور به بررسی نگرش سیاست خارجی اعتدال‌گرا نسبت به قواعد، نظم و ساختار نظام بین‌الملل و تبیین بایدها و نبایدهای پیش‌روی سیاست خارجی در محیط بین‌الملل می‌پردازد. همچنین ارائه رویکرد مطلوب برای شناخت و درک صحیح نظام بین‌الملل، نحوه رویارویی با بحران‌ها و چالش‌های بین‌المللی، شناخت و استفاده درست از ظرفیت‌های سیاسی و اقتصادی و بهره‌گیری از سازمان‌ها و نهادهای بین‌الملل در راستای رسیدن به اهداف منافع ملی، افزایش قدرت و کسب وجهه جهانی و هم‌زیستی مسالمت‌آمیز با جهان

از دیگر اهداف این محور می‌باشد.

*** سپهر منطقه‌ای**

- سیاست خارجی اعتدال‌گرا و ارزیابی امریکا
- سیاست خارجی اعتدال‌گرا و بحران اعراب و اسرائیل
- سیاست خارجی اعتدال‌گرا و نقش‌آفرینی ایران در خلیج فارس و خاورمیانه
- سیاست خارجی اعتدال‌گرا و محور عربستان سعودی-ترکیه
- سیاست خارجی اعتدال‌گرا و ترتیبات نوین امنیت منطقه‌ای
- سیاست خارجی اعتدال‌گرا و ارزش‌های اسلامی و منطقه‌ای

اهداف

هدف این محور بررسی رویکرد سیاست خارجی اعتدال‌گرا در سطح منطقه‌ای و نحوه پرداختن به مسائل و مناسبات منطقه‌ای با در نظر گرفتن امکانات، فرصت‌ها، موانع و چالش‌های موجود و ارائه رویکردهای مطلوب در جهت تبدیل چالش‌های منطقه‌ای به فرصت و استفاده مطلوب از آنهاست.

*** کمیته علمی :**

دکتر ارسلان قربانی
دکتر مصطفی زهرانی
دکتر محمود سریع القلم
دکتر حسین دهشیار
دکتر رضا سیمبر
دکتر ابراهیم متقی
دکتر دکتر محمدجواد حق شناس
دکتر سید جلال دهقانی فیروزآبادی
دکتر حسین سلیمی
دکتر محمدرضا سعیدآبادی
دکتر غلامرضا کریمی
ضیاءالدین صبوری

*** شورای سیاستگذاری:**

دکتر هادی سلیمانپور
دکتر ارسلان قربانی
دکتر حسین دهشیار
دکتر محمدجواد حقشناس
ضیاءالدین صبوری

دبیر علمی: دکتر حسین دهشیار

دبیر اجرایی: ضیاءالدین صبوری

مدیر روابط عمومی: الهام ابراهیمی

مدیر هنری: حسن محرابی

همکاران اجرایی: الهام ابراهیمی، حسن محرابی، امیر قیاسی، مریم عبدلی، نیلوفر آردم، مجیدرضا مومنی، سیده زهرا حسینی، کریم عباسیان، سمیه سیاه پشت.

محور اول

مبانی نظری

امکان یا امتناع سیاست خارجی اعتدال‌گرا

دکتر هادی آجیلی

استادیار روابط بین‌الملل دانشگاه علامه طباطبائی

چکیده

«اعتدال»، به معنای میانه روی، مفهومی مشکک، برساخته، تفسیرپذیر و در فضای گفتمان‌گونگی همیشه در انتظار تثبیت معناست. همچنین است مفهوم «سیاست خارجی» به عنوان فرایندی که علاوه بر اتکاء بر منابع مادی قدرت، در رویکرد رئالیستی، از مبانی هویتی، هنجاری و ارزش‌های یک کشور، در نگاه سازه‌انگاران، نیز اساس و محوریت می‌یابد، که حداقل این بعد از حوزه سیاست خارجی، متغیر، تکوینی، برساخته، مبتنی بر تفسیر بازیگران و تصور نقش هیات حاکمه می‌باشد. حال، ترکیب این دو مفهوم برساخته و یا موصوف شدن یکی به دیگری این سوال و ابهام را مطرح می‌سازد که تا چه میزان می‌توان از مفهوم «سیاست خارجی اعتدال‌گرا»، با اتقان و اطمینان، به مثابه «دالی»، صاحب محورها و مولفه‌های مشخص و تعریف شده، قابل اجماع در قائلین و مخاطبین، دارای پیوستگی در انتزاع و عینیت، مفهوم و مصداق، سیاست و رفتار، اعلام و اعمال و نیز برخوردار از اشتراک زبانی و مفهومی میان مجریان و معتقدان این نوع از سیاست خارجی با سایر بازیگران بین‌المللی، سخن گفت؟

بنابراین، سوال اصلی نوشتار حاضر، امکان یا امتناع تعریف و اعمال سیاست خارجی اعتدال‌گراست که با توجه به مقدمه مذکور، به نظر می‌رسد، وزن امتناع آن، در قالب دالی با تثبیت معنای گفتمانی و ناپایدار، که در کوران تحولات، حوادث، عوامل دخیل و مرور زمان به تدریج از قائلین و حامیان و معتقدین به آن کاسته می‌شود، از وزن امکان وقوع مفهوم مذکور بیشتر خواهد بود. که برای نیل بدین مقصود، بهره‌گیری از چارچوب‌های تئوریک تحلیل گفتمان و سازه‌انگاری متمر ثمر می‌باشد.

واژگان کلیدی: سیاست خارجی، اعتدال، گفتمان، برساختگی، سازه‌انگاری

مبانی اعتدال سیاسی در جاویدان خرد ایرانی

روح اله اسلامی

استادیار علوم سیاسی دانشگاه فردوسی مشهد

فاطمه ذوالفقاریان

کارشناسی ارشد علوم سیاسی دانشگاه مفید قم

چکیده

میراث، سازه‌های تاریخی و تداوم ناخودآگاه و خودآگاهی زبانی است، که به علت ایجاد سبک‌های اختصاصی به خصوص در تمدن‌ها، همیشه در جریان هستند و به نسل‌های بعد منتقل می‌شوند. ایرانیان میراث ارزشمندی از خرد سیاسی را دارا می‌باشند. ابن خلدون ایرانیان را مبتکر شیوه‌های خردورزانه در امر سیاسی می‌داند که با استفاده از اندرزنامه‌ها میراث خود را به نسل‌های بعدی در قالب خردنامه (اندرزنامه، خدای نامه) منتقل کرده‌اند. هگل نیز ایرانیان را پیشگام خرد حکمرانی در جهان می‌داند. ایرانیان از دوره باستان تا کنون در بسیاری از مفاهیم جدید سیاست نقش اساسی داشته‌اند. خرد ایرانی در مورد سیاست با رواداری، اعتدال، انسانیت و آبادانی دنیا، مبتنی بر راستی، گره خورده است. یکی از متفکران سرشناس خرد ایرانی که سعی کرده است با استفاده از منابع ایران باستان، یونان باستان و تعالیم اسلامی شیوهی اندرزی و آداب حکمرانی ایرانی را احیا کند، مسکویه رازی است. او متفکری است که در آثار خود همانند تجارت الامم و جاویدان خرد، مبانی خرد سیاسی ایرانی را ترسیم کرده است. این مقاله با استفاده از روش پدیدارشناسی وجودگرا به بررسی متن جاویدان خرد می‌پردازد. جاویدان خرد یا حکمت الخالده، پدیدار کامل اعتدال در رفتار ایرانی است. این مقاله اعتدال را به عنوان تکنیک اجرایی خرد سیاسی ایران مورد تحلیل قرار داده و مبانی هستی‌شناسی، معرفت‌شناسی، روش‌شناسی و در آخر تکنیک‌های جاویدان خرد تحلیل می‌نماید. با بررسی پدیدارشناسی جاویدان خرد به راحتی می‌توان درک کرد که چرا ایرانیان در طول تاریخ بر اعتدال پافشاری کرده‌اند. این مقاله پدیدار اعتدال در خرد سیاسی ایران را به لحاظ وجود، معرفت، روش و تکنیک مورد واکاوی دقیق

و تخصصی قرار می‌دهد.

واژگان کلیدی: جاویدان خرد، پدیدارشناسی، اعتدال، مسکویه رازی

اعتدال از منظر اسلام

حمیده افتخاری

چکیده

معتقدیم که اسلام دین جاوید است ... معتقدیم که اسلام دین کامل است ... معتقدیم که اسلام دین جامع است ... معتقدیم که اسلام جهان شمول است. لذا بر اساس این اعتقاد بایستی به یقین معترف باشیم که زنده بودن و ماندگاری اسلام در همه زمانها در همه موقعیت‌های خاص و موردی بجهت میانه روی و اعتدال آن در همه اعصار و مکانها است و بدین وسیله توانسته ظهور و بروز و نمودی پررنگ داشته باشد و قلوب را به خود جذب نماید. آنجا که حضرت علیه السلام میفرمایند: المومن سیرته القصد و سنه الرشد مومن شیوه اش میانه روی است و روشش پیمودن راه راست (غررالحکم . حدیث . ۶۳۶۴)

ما می‌دانیم که اسلام در طول زمان بزرگ‌ترین ضربه را از تندروی و یا کندروی و حاکمیت عمل به تشخیص سلیقه بوده است تا اسلام. افراط و تفریط بزرگترین آسیب‌ها را به پیکره مکتب‌رهایی بخش اسلام..... وارد آورده. "اعتدال واژه‌ای زیننده با قابلیت فهم ما از اسلام است"

واژگان کلیدی: روش - اعصار - قابلیت - زیننده - حاکمیت

مشى سياسى اعتدالى و ساير مشى‌ها؛ يك بررسى تطبيقى

خيراله اكبرى

محسن كشوربان

چكیده

مشى سياسى اعتدالى، به معنای پذيرش شكاف‌ها و واقعيت‌های موجود در جامعه سياسى و به رسميت شناختن عقلانيت‌های متعدد به جای توافق عقلانى يا همان جبهه‌ای از مقوله‌های پسا اصلاح طلبى و پسا اصول گرایی بوده که بتواند رابطه‌ای معقول و مناسب بين نيازها و ضرورت‌های جغرافيايى سياسى از يك طرف و جهت‌گیری‌ها و گرایش‌های سياسى و انقلابی از طرف ديگر ايجاد نموده و در گفتمان‌سازى هم تعدل و توازن‌ها را مورد ملاحظه قرار داده، دیدگاه‌های مخالف و اقلیت را محترم شمرده و با آنها با مدارا برخورد نماید. از اين رو در اين مقاله تلاش شده با روش توصیفی- تحليلی، ضمن تبیین مشى اعتدالى، اين مهم را با ساير مشى‌ها از جمله مشى افراطی، اصلاح طلبی و محافظه‌کارى روشن‌اندیش مقایسه نموده و به اين پرسش اساسى پاسخ داده که مشى سياسى اعتدالى در برابر مقوله‌های مذکور را چگونه می‌توان ارزیابى نمود؟ در پاسخ به اين سوال استدلال‌نویسندگان بر اين مطلب تاکيد دارد که مشى سياسى اعتدالى بيش از همه در تقابل با مشى افراطی قرار می‌گیرد و با مشى‌های اصلاح طلبی و محافظه‌کارى روشن‌اندیش همپوشانى دارد. هدف از اين پژوهش ضمن واکاوى مشى سياسى اعتدالى و سنجش آن با ساير مشى‌ها و نحوه به‌کارگیری مطلوب آن در جامعه سياسى امروز ج.ا.ايران جهت حل مشکلات پيش رو چه در عرصه داخل و چه در جهان خارج می‌باشد.

واژگان کلیدی: مشى سياسى اعتدالى، اصلاح طلبی، مشى افراطی، محافظه‌کارى روشن‌اندیش،

عقلانيت‌های متعدد

جریان اعتدال در ایران؛ راهی میان لیبرالیسم و روشنفکری دینی

انصار امینی

چکیده

اگر ما جریان اعتدال را یک روش سیاسی بدانیم. این روش می‌تواند برای رسیدن به غایت مطلوب خود از سایر اندیشه‌ها و گفتمان‌های موجود مدد بگیرد. بر این اساس به نظر می‌رسد که می‌توان جریان اعتدال را تفکری بین دو گفتمان تعریف کرد: یکی گفتمان حاکم بر نظام جهانی است یعنی لیبرالیسم؛ که تسامح و اعتدال را می‌توان از اندیشه سیاسی جان لاک در آن مشاهده کرد، تا پرداخت اندیشمندان اخیری مانند جان رالز و بحث عدالت اجتماعی و طرفداران دموکراسی لیبرال؛ و دیگری گفتمان روشنفکری دینی در ایران؛ که ضرورت اصلاح، تساهل و اعتدال و دروی از افراط، را در اندیشه‌های خود، پس از دهه ۱۳۶۰ مورد تأکید قرار داده است. به نظر می‌آید که امروز، کم‌تر کشوری است که از مؤلفه‌های لیبرالیسم مانند بحث حقوق بشر، دموکراسی، تساهل و مدارا، سکولاریسم، طرفداری از قانون مداری و... در شعارها و یا سیاست‌های خود بهره‌ای نبرده باشد. در این میان روشنفکری دینی در ایران نیز به عنوان جریانی شناخته شده از دهه‌های قبل تا کنون در آشتی دادن دین با جهان جدید تلاش‌هایی داشته است و مفاهیمی چون دموکراسی، تساهل و مدارا، حقوق بشر، عقلانیت معنوی و... را محور اندیشه سیاسی خود قرار داده است. هدف ما در این مقاله این است که با مفصل بندی مفاهیم اصلی لیبرالیسم به مثابه‌ی یک فلسفه‌ی سیاسی و پس از آن روشنفکری دینی در ایران، به نگرشی جامع در رابطه با اندیشه سیاسی جریان اعتدال برسیم. پس سوال اصلی این مقاله این گونه مطرح می‌شود که تا چه اندازه جریان اعتدال می‌تواند متأثر از گفتمان حاکم بر نظام جهان (لیبرالیسم) و جریان روشنفکری دینی در ایران باشد؟ بی‌گمان در این مقاله ما به دنبال این همانی لیبرالیسم

یا روشنفکری دینی با اعتدال نیستیم و بحثی که مطرح می‌کنیم در راستای تأثیراتی است که اعتدال از بازار اندیشه بیرونی (لیبرالیسم) و اندیشه درونی (روشنفکری دینی) گرفته است. در این پژوهش از روش‌های توصیفی - تحلیلی و تاریخی - تحلیلی استفاده شده است.

واژگان کلیدی: لیبرالیسم، روشنفکری دینی، اعتدال

راهبردها و راهکارهای بیداری اسلامی در گفتار و اندیشه حضرت امام خمینی

هاشم اندیشه

کارشناس ارشد علوم قرآن و حدیث

چکیده:

امام خمینی (ره) در نیم قرن اخیر طلایه دار پرچم اسلام و احیاگر فرهنگ متعالی اهل بیت (علیهم السلام) بوده است. او در عرصه سیاست و تعقل، مبارزه و ایستادگی، و درایت و دوراندیشی سرآمد نخبگان قرن بیستم به شمار می رود که در پرتو عمل به فرامین الهی و رهنمودهای اهل بیت (علیهم السلام)، عبادت‌های خالصانه و مناجات‌های عاشقانه به سرچشمه نور و معنویت راه یافته بود. مروری بر زندگی و سیره آن یگانه دوران، این حقیقت را روشن می کند که آن عارف بیدار دل با تمام وجود به اهل بیت (علیهم السلام) عشق می ورزید و در ترویج اندیشه‌ها و معارف آنان به خصوص بیداری در همه جهات، به خصوص بیداری جهان اسلام، از هیچ کوششی دریغ نمی کرد. مادر این مقاله هر چند کوتاه، به رهنمودها و اندیشه‌های امام خمینی (ره) پیرامون بیداری اسلامی در ایران، جهان اسلام و اقصای نقاط جهان می پردازیم.

واژگان کلیدی: امام خمینی (ره)، بیداری اسلامی، راهبردها و راهکارهای بیداری اسلامی، جهان اسلام، جهان، ایران.

اعتدال گرایی در سیاست گذاری خارجی و دیپلماسی

سکینه بیری گنبد

دانشجوی دکتری روابط بین الملل واحد علوم تحقیقات اصفهان

چکیده

در این نوشتار تلاش می‌شود ضمن بر شمردن نشانه‌ها و ویژگیهای اعتدال و معنای آن در هدف گذاری در عرصه سیاست خارجی و نیز بیان نقاط قوت و نارسایی دو شکل دیپلماسی عمومی و رسمی نسبت آندوبا تحقق منافع ملی مورد بررسی و واکاوی قرار گیرد با روی کار آمدن دولت تدبیر وامید، دیدگاه اعتدالی بتدریج می‌رود که در دو گستره سیاست داخلی و خارجی به گفتمانی مسلط تبدیل شود. سرچشمه‌های پیدایی و غلبه یابی تدریجی گفتمان مزبور نیز متنوع و متکثرند. برای تبیین چرایی زایش وسلطه یابی این گفتمان می‌توان از الگوهای علی و منطق‌های تک سببی و چند سببی در دو محیط داخلی و خارجی بهره گرفت. تغییر و جابجایی متوازن در منظومه اهداف ملی مدلول اصلی و عنصر ویژگی بخش گفتمان اعتدال گرایی در سیاست خارجی دولت تدبیر وامید است. بر مبنای نشانه‌ها و مدلول‌ها و مشخصه‌هایی می‌توان به تغییر در سیاست خارجی دولت تدبیر وامید پی برد. بر این اساس، عرصه سیاست خارجی حوزه هدف گذاری، تعریف، اصلاح و تغییر و یا جابجایی اهداف ملی و قلمرو دیپلماسی حوزه ابتکار و ابداع روشها و ابزارها و مکانیزم‌هایی به منظور نیل به اهداف و منافع ملی است. حال پرسش اساسی این است اگر در منظومه اهداف و منافع ملی دستبرد شده و جرح و تعدیل و توازنی در آن صورت پذیرفته است، آیا ضرورت دارد در میان اشکال، شقوق و انواع و ماهیت دیپلماسی به مثابه ابزار نیل به اهداف نیز تغییر و توازنی انجام گیرد؟ اساسا خاستگاه و سرچشمه‌های الزام ساز انتخاب و بکارگیری شقوق گوناگون دیپلماسی به منظور تحقق اهداف و منافع ملی چیست؟ مدعای ما در نوشتار حاضر به عنوان پاسخ این است که: (۱) به نظر می‌رسد بنا به دلایل عدیده

محیطی و محاطی ضروری باشد بین انتخاب و کاربرد ابزارها (دیپلماسی) و اهداف (سیاست خارجی) توازنی برقرار شود. و ۲) برای تحقق اهداف و منافع ملی در سیاست خارجی اعتدال‌گرا در مناطق جغرافیایی گوناگون مناسب‌ترین راهبرد بکارگیری هر دو نوع دیپلماسی یعنی دیپلماسی رسمی و دیپلماسی عمومی است.

واژگان کلیدی: اعتدال‌گرایی، دیپلماسی رسمی، دیپلماسی عمومی، اهداف ملی، سیاست خارجی

الزامات رویکرد چندجانبه گرایی در سیاست خارجی اعتدال گرا، تولید ثروت و قدرت

سکینه بیری گنبد

دانشجوی دکتری روابط بین الملل واحد علوم تحقیقات اصفهان

چکیده

همواره در مطالعه سیاست خارجی جمهوری اسلامی ایران بیان می‌شود که «اصل در سیاست خارجی ج.ا.ا. صلح و ثبات بین‌المللی و منطقه‌ای بوده و جنگ یک استثنا است.» از این منظر بویژه در عصر جهانی شدن محیط تعاملی کشور باید به دقت بررسی شود. به این ترتیب چندجانبه گرایی از مبانی اولیه در سیاست خارجی اعتدال گرا به شمار می‌آید. رویکردی که علاوه بر تولید قدرت، به تولید ثروت نیز منجر می‌شود. در ترتیبات چندجانبه دولت‌ها چنان رفتار میکنند که گویی هدف مورد نظر تنها با اقدام جمعی حاصل میشود. از این جهت، هدف مورد نظر قابل تقسیم نیست، دوم آنکه معمولاً در ترتیبات چندجانبه در تعقیب آن هدف بر اساس «معامله به مثابه پراکنده» عمل می‌کنند یعنی مزایای حاصل از پیگیری هدف مورد نظر بلافاصله به دست نمی‌آید بلکه در طول زمان از مشارکت فعال همه طرف‌های عضو یکجا رویهم انباشته میشود. آنچه دیپلماسی چندجانبه را از دیپلماسی دوجانبه متمایز می‌سازد پویایی و توقف ناپذیری آن است یعنی دولت‌ها در دیپلماسی چندجانبه مجبور به تعامل همیشگی هستند. در این مقاله با تدقیق در سیاست خارجی اعتدال گرا، چندجانبه گرایی را چهارچوب تحلیلی بحث قرار داده و از آن محوره به مطالعه تحول پارادایم‌های ذهنی به پارادایم‌های عملی، غیرامنیتی شدن، اعتمادسازی، ارتباطات و مبادلات درون منطقه‌ای، شکل‌گیری هویت جمعی منطقه‌ای، مدیریت روابط با نظام بین‌المللی درد وسط ساختاری و کارگزاری و ایجاد ساختارها و سازوکارهای چندجانبه منطقه‌ای بپردازد.

واژگان کلیدی: سیاست خارجی اعتدال گرا، چندجانبه گرایی، اعتمادسازی، تولید ثروت

چالش‌های اعتدال‌گرایی در کارکردهای مذهبی شبکه اجتماعی فیس بوک

سجاد کریمی پاشاکی

دانشجوی دکتری جغرافیای سیاسی، گروه جغرافیا، دانشگاه آزاد اسلامی واحد علوم تحقیقات، تهران، ایران

روح الله منعم

دانشجوی دکتری روابط بین‌الملل، دانشگاه گیلان

محمدصادق یحیی پور

رئیس دانشگاه آزاد اسلامی واحد صومعه سرا و دانشجوی دکتری تخصصی جغرافیای سیاسی دانشگاه تهران

چکیده

فضای مجازی در بر گیرنده کنش‌ها و واکنش‌هایی است که به صورت مکمل واقعیت در زندگی انسانها ایفای نقش می‌نماید. اطلاعات به عنوان عامل کلیدی ارتباطات مجازی نقش عمده‌ای را در برقراری روابط و وابستگی‌های افراد به یکدیگر و یا به منابع اطلاعاتی بازی می‌نماید. اگرچه تمیز دادن اطلاعات درست از غلط در این فضا، امری دشوار است اما تاثیر گذاری این فضا بر روی افکار و اعتقادات انسانها با توجه به میزان وابستگی آنان به فضای مجازی می‌تواند روندهای زندگی واقعی را تحت تاثیر قرار دهد.

همگام با تکنولوژی، ورود اعتقادات و جریان‌ات مذهبی جهت تثبیت و توسعه فعالیت‌های آنان در فضای مجازی به تدریج باعث فراملی شدن آنان گردیده به طوری که امروزه به راحتی می‌توان اندیشه‌های مذهبی را فراتر از مرزهای جغرافیایی منتشر نمود و همگرایی‌های بیشتری را با افراد در سایر مناطق جهان در حوزه‌های مختلف دینی و اعتقادی ایجاد کرد. شبکه‌های اجتماعی از جمله فیس بوک در بر گیرنده افراد، گروهها، سازمانها و... می‌باشند، به تبلیغ و انتشار افکار شخصی یا گروهی با اهداف متنوع و مختلف در فضای سایبر در تلاش هستند. تحلیل کارکردهای صحیح یا غلط این فعالیت‌ها می‌تواند بر منافع جمهوری اسلامی ایران تاثیر گذار باشد.

در این تحقیق از طریق تحلیلی- توصیفی و با استفاده از روش مشاهده، به پایش و تجزیه و تحلیل محتوای صفحه‌های شیعی فارسی زبان فعال فیس بوک پرداخته و ضمن بررسی چارچوب‌های اطلاعات منتشره به تجزیه و تحلیل چالش‌ها و تهدیدهای موجود ناشی از فعالیت آنان و تاثیر آن بر منافع ملی جمهوری اسلامی ایران می‌پردازد. نتایج حاصله بیانگر

آن است که روند رو به رشد فعالیت‌ها افراط‌گرای گروه‌ها و تفکرات شیعی در شبکه اجتماعی فیس‌بوک باعث به وجود آمدن روحیه افراط‌گرایی مذهبی شده و توسعه آن چالش‌هایی برای اعتدال‌گرایی فراهم نماید.

واژگان کلیدی: فضای سایبر، فیس‌بوک، گروه‌های شیعی، اعتدال‌گرایی، اطلاعات، شبکه‌های اجتماعی

تحلیلی واقع بینانه از گفتمان اعتدال گرایی در سیاست خارجی دولت یازدهم

دیان جانباز

دکترای روابط بین الملل، دانشگاه مازندران

صدیقه نظرپور

کارشناس ارشد علوم سیاسی، دانشگاه مازندران

چکیده

سیاست خارجی در مقام مهم‌ترین نمود رفتار بین المللی دولت‌ها همواره عرصه تعامل میان نظریه و عمل بوده است. در این میان، تحلیل سیاست خارجی جمهوری اسلامی ایران از سوی منابع خارجی و داخلی تاکنون در چارچوب الگوهای سنتی تحلیل سیاست خارجی و یا بر مبنای مفروضه‌هایی اثبات گرایانه و سودمندگرایانه حاکم بر عرصه مطالعات بین المللی قرار داشته است؛ در یک سو، "دولت به مثابه موجودیتی عقلانی" تلقی شده که مطابق با آن، چون دولت‌ها "منافع مشخص" و عینی ای در عرصه بین الملل دارند، در جهت دستیابی به آنها از "ابزار"های مشخص استفاده می کنند. در سوی دیگر، عقلانیت ابزاری حاکم بر تحلیل سیاست خارجی آن را با خصلت ایدئولوژیک بیان می کند. بر این مبنای دولت‌ها متغیر وابسته‌ای هستند که بر بنیان یک سری اصول و ارزش‌های ملی و ایدئولوژیک استوار می‌باشند. بنابراین، هر دو نوع تحلیل مفهومی تنگ نظر را به رفتار سیاست خارجی ایران استناد می دهد.

با توجه به این مسائل و با تاکید بر گفتمان اعتدال گرایی، پس از پیروزی انقلاب اسلامی ایران در سال ۱۳۵۷ تاکنون جلوه‌های متفاوتی از گفتمان اعتدال گرایی را در سیاست خارجی جمهوری اسلامی ایران شاهد بودیم. بر این مبنای با حاکمیت هر یک از آنها، چون کارگزار خود در درون گفتمان تعریف می‌شود و در چهارچوب آن رفتار می‌کند، رفتار و راهبرد سیاست خارجی جمهوری اسلامی ایران نیز دستخوش تغییر و تحول شده است. این مقاله تلاش دارد با تعیین حدود و مولفه‌های اعتدال گرایی در سیاست خارجی دولت یازدهم، فرصت‌ها و چالش‌های آن را در پیشبرد سیاست خارجی مورد ارزیابی قرار

دهد. بنابراین، فرض مقاله آن است که دولت یازدهم با تعریفی جدید و در عین حال مشخص و دقیق از اعتدال‌گرایی در سیاست خارجی هم بر حوزه تجربی راهکارهای دولت‌ها تاکید داشته و هم پایه‌های سیاست خارجی را بر مجموعه‌ای از نگرش‌های فلسفی، اسلامی و انسان‌شناختی حاکم بر جامعه استوار ساخته است که خود زمینه‌ی پویایی سیاست خارجی را در ابعاد مختلف به دنبال داشته و هم باعث بهبود جایگاه سیاست خارجی ایران در سطح منطقه‌ای و جهانی شده است.

واژگان کلیدی: سیاست خارجی، دولت یازدهم، گفتمان، اعتدال‌گرایی، نگرش‌های فلسفی و اسلامی.

سیاست خارجی اعتدال‌گرا از منظر نظریه نقش

رحمت حاجی مینه

چکیده

دولت‌ها و سازمان‌های بین‌المللی همواره در عرصه سیاست بین‌الملل تلاش می‌کنند تا رفتار خود را با توجه به تغییرات داخلی و خارجی در راستای کسب منافع ملی تنظیم کنند و بدین طریق به نظم بین‌المللی شکل دهند. در این راستا، سیاست خارجی جمهوری اسلامی ایران به عنوان یکی از بازیگران مهم عرصه سیاست در منطقه خاورمیانه همواره متأثر از تغییرات داخلی و تا اندازه‌ای تغییرات خارجی بوده است. بنابراین با به قدرت رسیدن دولت‌های مختلف در نظام جمهوری اسلامی ایران ما شاهد مطرح شدن گفتمان‌های متفاوتی در عرصه سیاست خارجی بوده ایم به گونه‌ای که تا اکنون شاهد گفتمان‌هایی تحت عنوان مصلحت‌گرایی مرکز محور، واقع‌گرایی اسلامی، صلح‌گرایی مردم‌سالار و اصول‌گرایی عدالت محور بوده ایم. دولت یازدهم نیز پس از انتخابات ۲۴ خرداد ۱۳۹۲ سیاست خارجی خود را تحت عنوان اعتدال‌گرایی معرفی کرده است. لذا این نوشته در صدد آنست تا با تمرکز بر سیاست خارجی اعتدال‌گرا این تغییرات در سیاست خارجی جمهوری اسلامی ایران را بر اساس مفاهیم نظریه نقش تبیین کند. بر این اساس، سؤال اصلی این مقاله آنست که تغییرات گفتمانی در سیاست خارجی جمهوری اسلامی ایران و ظهور سیاست خارجی اعتدال‌گرا پس از انتخابات اخیر ریاست جمهوری را چگونه می‌توان از منظر نظریه نقش تبیین کرد؟ در این راستا، نویسنده معتقد است از آنجا که هویت بازیگران، نگرش و تلقی آنها از جایگاه خود و در نتیجه رفتارشان را تحت تاثیر قرار می‌دهد، لذا فرضیه اصلی مقاله آنست که هویت تصمیم‌گیرندگان به عنوان مجموعه‌ای از معانی

به نقش آنها شکل می‌دهد در نتیجه با تغییر هویت تصمیم‌گیرندگان دستگاه دیپلماسی ما شاهد تغییر گفتمان حاکم بر سیاست خارجی جمهوری اسلامی ایران نیز خواهیم بود.

واژگان کلیدی: سیاست خارجی اعتدال‌گرا، نظریه نقش، سیاست بین‌الملل، هویت.

بر خاستگاه‌های نظری اعتدال گرایی در اندیشه‌های خواجه نصیرالدین طوسی

ندا حسینی

دانشجوی دکترای علوم سیاسی - گرایش اندیشه‌ی سیاسی

چکیده

در این مقاله به بررسی و واکاوی برخاستگاه‌های نظری اعتدال گرایی و استخراج و احصای مولفه‌های اعتدال گرایی از میان آرا و اندیشه‌های خواجه نصیرالدین طوسی پرداخته می‌شود. همچنین الزامات و مهمترین مولفه‌های اعتدال گرایی، ویژگی‌های دولت برآمده از رویکرد اعتدالی با تاکید بر سیاست خارجی اعتدالی که خود برساخته‌ی مواضع و بافت فکری اعتدال است، تشریح و ارائه می‌شود. در این میان ضمن اشاره به اهمیت و جایگاه ویژه‌ی گفت‌وگو به ویژه گفت‌وگوی نقادانه در عرصه‌ی سیاسی و مدیریتی دولت اعتدال‌گرا به منزله‌ی مهمترین ابزار کاربردی برای دفع و رفع بحران‌ها، خشونت‌زدایی و مدیریت بهینه‌ی رقابت‌ها در میان گروه‌های رقیب داخل حکومت و جامعه‌ی مدنی، مبانی و شاخص‌های شکلی حکومت اعتدالی نیز به طور اجمالی طرح می‌گردد تا راهکاری برای تبدیل شعار اعتدال به شعور و پارادایم مسلط ارائه شود. برای تعریف و تبیین مباحث این بخش، از وجوه نظری مثلث حکمت، مصلحت، عزت و نیز اصول چهارگانه‌ی رحمانیت دین مبین اسلام، عقلانیت حکمت و خردورزی ایرانی، انسانیت انقلاب و عاطفیت نظام جمهوری اسلامی ایران، استفاده می‌شود. سپس با بازخوانی فلسفی اعتدال در اندیشه‌های خواجه نصیر به عنوان فیلسوف گفت‌وگو به این پرسش که آیا رابطه‌ای میان اعتدال و تاریخ فکری اسلامی وجود دارد با ارائه‌ی شواهدی از دستگاه فلسفی خواجه نصیر و با محوریت سه‌گانه‌ی الفت، سعادت و امنیت، و توضیح و تشریح کلیدواژه‌های معاونت، جماعت، عدالت، حکمت و محبت و شان و جایگاه هریک در مبادی و مبانی اندیشه‌ی او به ویژه در مبحث سیاست مدن کتاب اخلاق ناصری، پاسخ داده می‌شود. به علاوه با اشاره به تفاوت و حد تمایز میان شجاعت، تهور و بی‌باکی در دستگاه فلسفی خواجه نصیرالدین به مقوله‌ی نرمش قهرمانه که موردنظر رهبر

معظم انقلاب در هدایت و تنظیم سیاست خارجی دولت است، پرداخته خواهد شد. در ادامه نیز تلاش می‌گردد به پرسش اصلی و محور تهیه‌ی مقاله در رابطه با برخاستگاه‌های نظری اعتدال‌گرایی پاسخ داده و این فرضیه اثبات شود که؛ "نه تنها میان اعتدال و مبانی فکری تاریخ اندیشه‌ورزی ایرانی-اسلامی رابطه وجود دارد بلکه ارتباط وثیق آن با رویکرد اعتدالی و اعتدال‌ورزی در تمامی شئون فردی و اجتماعی، سیاست‌ورزی، مملکت‌دارای و حکومت‌رانی که دست‌کم بخشی از آن در حکمت و اندیشه‌های خواجه‌نصیر بازتاب یافته، بارز و قابل استخراج و استناد است."

واژگان کلیدی: اعتدال، اعتدال‌گرایی، مصلحت، عزت، حکمت، الفت، امنیت، سعادت، انسانیت، معدلت، خواجه‌نصیرالدین طوسی، دولت تدبیر و امید، نرمش قهرمانانه.

ملاحظات امنیتی جمهوری اسلامی ایران در جهان جدید: فرصت‌ها و تهدیدات

کابک خیبری

عضو هیأت علمی دانشگاه آزاد اسلامی واحد تهران مرکزی

آناهیتا ارسطو نژاد

چکیده

کشورها در عرصه تعاملات بین‌المللی خود همواره با مشکل محیط امن مواجه بوده‌اند. به عبارت بهتر یک نظام سیاسی هیچگاه در حالت مجرد قرار ندارد و همین زندگی جمعی در محیطی که بسیاری مهمترین خصیصه آن را آنارکیک بودن می‌دانند، باعث می‌گردد تا تأمین امنیت به عنوان مهمترین دغدغه نظام سیاسی درآید.

این در حالی است که اقدامات دولتها برای تأمین امنیت خود موجب شکل‌گیری تهدید و چالش برای دیگر بازیگران نظام بین‌الملل می‌گردد و این امر به دلیل تفاوت در نوع برداشت آنان از منافع و اهداف ملی است. بنابراین اولین اقدامی که برای تأمین امنیت، که همان کسب منافع و اهداف ملی است، صورت می‌گیرد، تدوین راهبرد مناسب است.

ج.ا.ا نیز به عنوان بازیگری از مجموعه دولتها هیچگاه از تعریف جامعه امن فارغ نبوده است. این در حالی است که محیط امنیتی ج.ا.ا بیش از آنکه دارای فرصت باشد، تهدیدهای بی‌شماری را در بر دارد. اگرچه با اتخاذ یک روش و برنامه‌ریزی مناسب می‌توان این روند را معکوس نمود و مهمترین کار ویژه امنیتی یک نظام، یعنی تبدیل تهدیدات به فرصتها را صورت داد، اما فقدان یک استراتژی مشخص در امر امنیت و دفاع همواره باعث گردیده است تا این کشور در شناسایی تهدیدات موجود و آینده، و چگونگی تبدیل آنان فرصتهای امنیتی ناتوان باشد.

مطلب با این فرض نگاشته شده است که "ج.ا.ا به دلیل تنوع در محیط‌های امنیتی خود و همچنین گوناگونی تهدیدات، با یک استراتژی چند وجهی برای مقابله با تهدیدات نامتقارن است. این استراتژی چند وجهی در درون خود به شاخه‌های گوناگون تقسیم

می‌گردد که هر یک روش خاصی را برای مدیریت و اقدام نیاز دارد.“

واژگان کلیدی: جمهوری اسلامی ایران، امنیت ملی، راهبرد، عقلانیت، منافع ملی، تهدیدات.

اصول تدوین استراتژی بر مبنای سیاست خارجی اعتدال‌گرا

علیرضا خرم‌روز

دانشجوی کارشناسی ارشد مطالعات خاورمیانه و شمال آفریقا دانشگاه علامه طباطبائی

چکیده

اصول تدوین استراتژی در حوزه‌ی دیپلماسی و سیاست خارجی، به دست آمده از مبانی و پایه‌های برداشت کارگزاران این حوزه از روند رفتارهای بین‌المللی است. نگاه خاصی که اعتدال‌گرایی در حوزه‌ی سیاست خارجی و دیپلماسی مبذول می‌دارد، می‌تواند مولفه‌های تدوین تفکر استراتژی دیپلماتیک را در حوزه خاص خود تبیین بنماید، از این رو در روند تدوین استراتژی دیپلماتیک، مولفه‌های خاص اعتدال‌گرایی محدوده ساز و تعیین‌کننده خواهد بود و سرانجام مبانی برنامه ریزی استراتژیک و تعیین تهاجمی یا تدافعی بودن دیپلماسی و سیاست خارجی متأثر از مبانی فکری اعتدال‌گرا تبیین و تفسیر می‌شود. در این پژوهش سعی بر آن است تا با نگاهی تبیینی به شناخت اصول تدوین این نوع از استراتژی به نتایجی مدون در حوزه‌ی رفتار دیپلماتیک دست یافته تا شناختی اصولی از مبانی سیاست‌گذاری خارجی با رویکرد اعتدال‌گرایانه به دست بیاید.

واژگان کلیدی: تدوین استراتژی، سیاست خارجی اعتدال‌گرا، مبانی دیپلماسی.

پیش‌انگاشته‌ی نهفته‌ی میان‌ه‌روی

محسن خلیلی

دانشیار علوم سیاسی دانشگاه فردوسی مشهد

چکیده

هرگاه، میان‌ه‌روی، در پس‌دورانی تاریخی، وردِ زبانِ همگان گردد و توصیه به کوشش برای جست‌وجوی فضیلتی سترگ به‌نامِ اعتدال، همه‌گیر شود، داستانی دگر، آغاز شده، که حاوی حکایتی مضمّن است. در واقع، در فضای تهی میانِ سطرهای مکتوبِ اعتدال، مستوره‌هایی وجود دارد که حکایت از پیدایش و پیوستگی یک کژروی است: تُندرُوی یا کُنْدِرُوی. هم افراط و هم تفریط، هر دو، لوگوسنتریک‌اند؛ خودخواهیِ نهفته دارند، خود را هژمون می‌پندارند، دیگر کلام‌ها را خفه می‌کنند و خود را حقیقتِ خدشه‌ناپذیر، به‌شمار می‌آورند. پس، همه‌گیرشدنِ یادکرد (ذکر) و بازگفت (ورد) اعتدال و تسبیحِ پی‌درپیِ میان‌ه‌روی، بی‌گمان، نشانه‌ای است از پیدایش و پیوستگی یک نابهنجاری. سپارش به اعتدال در سیاست‌خارجی ایران، در سال‌های اخیر نیز، رُویه‌ای دیگر از کژکارکردیِ نهفته‌ای است که نشانه‌هایی کمابیشِ هویدا داشت و گوش‌شنوایی نبود که درک کند انقلابیون فاتح، نباید نظامِ داخلیِ سرنگون‌شده را با نظامِ بین‌المللیِ ذاتاً هژمون، یکسان به‌شمار آورند. نگارنده، کوشش می‌کند، در نوشتارِ پیش‌رو، نشان دهد که سفارش به میان‌ه‌روی در سیاست‌خارجی، حکایت از بودونمودِ یک مزاجِ ناسالم و نبضِ نامتعادل است که همگان را فرسوده‌تن می‌سازد و به دام‌چاله‌ی پریش‌اندیشی، فرومی‌برد.

واژگان کلیدی: اعتدال، تُندرُوی، سیاست‌خارجی، ایران.

تبیین سیاست خارجی اعتدال‌گرا در اندیشه امام خمینی

مریم دارابی منش

دانش آموخته کارشناسی ارشد مطالعات منطقه‌ای دانشگاه تهران

شیمای عرب دولابی

دانشجوی کارشناسی ارشد مطالعات منطقه‌ای دانشگاه تهران

چکیده

هر گفتمان و مفهومی برای اینکه بتواند در چارچوب نظام جمهوری اسلامی ایران، قابل دوام و استمرار باشد باید نسبت خود را با آرمانها و نقشه راه انقلاب اسلامی بسنجد. نقشه راه انقلاب اسلامی و نظام جمهوری اسلامی چیزی جز اندیشه حضرت امام خمینی (ره) نیست. یکی از مفاهیمی که در سپهر سیاست داخلی و خارجی جمهوری اسلامی ایران بویژه پس از انتخابات ریاست جمهوری سال ۱۳۹۲ به کرات به کار رفته است مفهوم اعتدال است. مقاله حاضر قصد دارد سیاست خارجی اعتدال‌گرا را در چارچوب اندیشه امام خمینی مورد تبیین و بررسی قرار دهد. برای رسیدن به این مقصود نویسندگان مقاله ضمن شناسایی و فهم دقیق مفهوم اعتدال در اندیشه مرحوم امام (ره) به تبیین این مفهوم در عرصه سیاست خارجی و در چارچوب اندیشه امام خمینی می‌پردازند.

باید توجه داشت که اندیشه امام خمینی (ره) مبتنی بر آموزه‌های اسلام اصیل و مکتب اهل بیت (ع) است بنابراین، برای شناخت و فهم دقیق مفهوم اعتدال نزد ایشان باید به مبانی اندیشه و تفکر اسلامی ایشان ورود کرد. اصولاً، رویکرد مرحوم امام (ره) به اسلام، رویکردی معتدل و در تقابل با رویکردهای افراطی و تفریطی به اسلام می‌باشد. نگرش اعتدالی امام خمینی در عرصه سیاست خارجی را نیز می‌توان به نوعی آرمانگرایی واقع بینانه تعبیر کرد. رویکردی که در عین این که آرمانهای انقلابی و عادلانه را پی می‌گیرد در عین حال توجه به منافع ملی نیز دارد. در چارچوب نگرش حضرت امام اعتدال در سیاست خارجی مترادف با سلطه‌پذیری نیست. بر مبنای نگاه امام، سلطه‌پذیری عین خروج از اعتدال است. ایشان با درکی صحیح از مناسبات ناعادلانه بین‌المللی، سلطه‌جویی و سلطه

پذیری هر دو را مسیر افراط و تفریطی دانستند.

واژگان کلیدی: اندیشه امام خمینی (ره)، اعتدال، سیاست خارجی اعتدالی، آرمانگرایی واقع بینانه.

منطق شکل دهنده سیاست خارجی پویا

حسین دهشیار

استاد روابط بین الملل دانشگاه علامه طباطبائی

چکیده

حیات بخشیدن به یک سیاست خارجی پویا، به ضرورت توجه را معطوف به این واقعیت می‌سازد که درک و فهم دو مهم از اهمیت کلیدی در این رابطه برخوردار می‌باشد. الزامات محیط داخلی می‌بایستی به طور کامل در نظر گرفته شود. هرگاه این الزامات با دغدغه‌های تصمیم‌گیرندگان تطابق را به صحنه نیاورد دو گزینه جلوه‌گری می‌کند که حتماً "بایستی انتخاب را دربرگیرند. رهبران اهداف را به گونه‌ای تعدیل نمایند که همسویی ارگانیک با الزامات محیطی ایجاد شود که ضرورت اولیه برای بسیج نیروها است. در صورتیکه این مسیر قابل طی طریق نباشد باید چارچوبی طراحی گردد که واقعیات محیطی ماهیت مطلوب تصمیم‌گیرندگان را بیابند. در کنار توجه به ملاحظات داخلی می‌بایستی اولویت‌های نظام بین‌الملل نیز در معرض توجه قرار گیرند. هرگاه این اولویت‌ها در تعارض با ملاحظات داخلی قرار گیرند لازم است که این اولویت‌ها همسو با نیازهای داخلی گردند و در صورتیکه این مسیر قابل طی طریق نباشد، محیط داخلی باید به گونه‌ای مدیریت گردد که تعارض سیستم بین‌الملل و سیستم داخلی متجلی نشوند. سوال کلی این است که سیاست خارجی پویا چه شاخصه‌هایی را باید داشته باشد؟ فرضیه مقاله بر این چارچوب استوار است که الزامات محیط داخلی و بین‌المللی می‌بایستی با بکارگیری یکی از دو شیوه متفاوت تعدیل محیطی و یا تغییر در سیستم همسو گردند.

واژگان کلیدی: تعدیل سیستمی، الزام محیطی، بسیج نیروها، منطق سیاست گذاری

الزامات سیاست خارجی اعتدال‌گرا

دکتر سید جلال دهقانی فیروز آبادی

استاد روابط بین‌الملل دانشگاه علامه طباطبائی

چکیده

سیاست خارجی اعتدال‌گرا در میانه آرمان‌گرایی تخیلی و واقع‌گرایی انفعالی قرار دارد. به‌گونه‌ای که گفتمان اعتدال‌گرایی را می‌توان آرمان‌گرایی واقع‌نگر یا واقع‌بین نامید. از این‌رو، این گفتمان سیاست خارجی دارای الزامات و مختصات خاصی است که در این مقاله مورد شناسایی و تبیین قرار می‌گیرد. این الزامات به دو دسته گفتمانی یا ذهنی و عملیاتی یا عینی تقسیم می‌شوند.

الزامات گفتمانی یا ذهنی خود ماهیت کارگزاری و ساختاری دارند. الزامات کارگزاری مربوط و معطوف به ماهیت و هویت اعتدال‌گرای کارگزاران سیاست خارجی است. الزامات ساختاری ناظر بر نظام معانی و گفتمان حاکم بر سیاست و سیاستگذاری خارجی است. به‌طوری که سیاست خارجی اعتدال‌گرا متضمن و مستلزم حاکمیت گفتمان واحد بر ساختارها، نهادها، کارگزاری‌های مختلف و پرهیز از تلون گفتمانی در سطح ساختاری است. الزامات عینی یا عملیاتی نیز در سه سطح کارگزاری، نهادی و ساختاری تعیین و تجلی می‌یابند. به‌گونه‌ای که سیاست خارجی اعتدال‌گرا برآیند رفتار اعتدالی کارگزاران، شکل‌گیری و رفتار نهادی اعتدالی و تعادل و توازن ساختاری است. از این‌رو، سیاست خارجی اعتدال‌گرا متضمن تعادل و توازن بین آرمان‌گرایی و واقع‌گرایی، اهداف سیاست خارجی، مصالح اسلامی و منافع ملی، اهداف و ابزار سیاست خارجی، عناصر قدرت ملی، اعمال قدرت و دیپلماسی، حق و تکلیف، عزت، حکمیت و مصلحت، ساختار سیاست خارجی، توسعه روابط خارجی، و عقلانیت‌های مختلف است. همچنین سیاست خارجی اعتدال‌گرا متضمن و مستلزم این الزامات رفتاری است: خردورزی، واقع‌بینی، تحول‌گرایی، تعامل‌گرایی، توسعه‌گرایی، امنیت‌طلبی، اقتدارافزایی و منزلت‌طلبی، صلح‌طلبی مثبت، عدالت‌گرایی،

کمال‌گرایی و چندجانبه‌گرایی.

واژگان کلیدی: آرمان‌گرایی واقع‌نگر، الزامات گفتمانی، الزامات کارگزاری، الزامات ساختاری، رفتار نهادی اعتدالی، تعادل و توازن ساختاری.

بررسی مفهومی گفتمان اعتدال از منظر نظریه‌سازه انگاری روابط بین‌الملل

الهام رسولی ثانی آبادی

عضو هیات علمی گروه علوم سیاسی دانشگاه یزد

چکیده

هدف اصلی این مقاله بررسی مفهومی گفتمان اعتدال در چهارچوب نظریه‌سازه انگارانه روابط بین‌الملل می‌باشد. به‌طور کل نظریه‌سازه انگاری به‌عنوان یکی از نظریات نسبتاً جدید در روابط بین‌الملل می‌باشد که به لحاظ فرآیندی در زمره نظریات معناگرای این رشته می‌باشد. این نظریه با تمرکز بر انگاره‌های معنایی در کنار قبول اهمیت عوامل مادی و همچنین تأکید بر مفهوم هویت‌کنش‌گران سعی در ایجاد برداشت جدیدی از پدیده‌های روابط بین‌الملل دارد. در همین راستا در این مقاله پس از بررسی مبانی فرآیندی و مسائلی محتوایی نظریه‌سازه انگاری سعی خواهد شد تا به این مسأله بپردازیم که در گفتمان اعتدال در فرایند هویت‌یابی، «دیگری» در صحنه نظام بین‌الملل به‌جای دشمن، دوست و یا رقیب بازنمایی و تعریف خواهد شد. در چهارچوب همین بازنمایی دیگری است که شیوه پیگیری منافع ملی و همچنین رسیدن به اهداف سیاست خارجی مورد بازنگری و بازتعریف قرار گرفته و دولت ج.ا.ایران سعی خواهد کرد تا در چهارچوب اعتدال و میانه‌روی در حیطه منابع بین‌المللی مشترک و همچنین توجه به قواعد و هنجارهای بین‌المللی به‌عنوان عناصر انگاره‌ای ساختار اجتماعی نظام بین‌الملل به دنبال اهداف و منافع خود باشد. بنابراین با توجه به هستی‌شناسی معناگرای سازه انگاری می‌توان هستی‌شناسی گفتمان اعتدال را تأکید بر قواعد و هنجارهای بین‌المللی و تأکید بر تغییر در چهارچوب همین قواعد و هنجارها دانست. در این شرایط است که تعامل معنادار میان ج.ا.ایران و سایر کنش‌گران منطقه‌ای و بین‌المللی و چه دولتی و غیردولتی فراهم خواهد آمد.

واژگان کلیدی: هویت، ج.ا.ایران، سازه انگاری، اعتدال.

بررسی مؤلفه‌های گفتمان اعتدال‌گرایی در عرصه سیاست خارجی

الهام رسولی ثانی آبادی

عضو هیئت علمی گروه علوم سیاسی دانشگاه یزد

محمد جواد فتاحی

دانشجوی کارشناسی ارشد روابط بین‌الملل دانشگاه علامه طباطبائی

چکیده

پس از پیروزی انقلاب اسلامی ایران گفتمان‌های مختلفی بر سیاست خارجی جمهوری اسلامی ایران حاکم بوده‌اند که هر کدام از آنها با توجه به شرایط زمانی و مکانی خاصی که بر آنها حاکم بوده است، خصوصیات و ویژگی‌های خاصی را داشته‌اند. یکی از این گفتمان‌های مهم که با روی کار آمدن دولت یازدهم بر سیاست خارجی حاکم شده است گفتمان اعتدال‌گرایی است که دارای شاخص‌های مهمی است، که آن را از سایر نحله‌ها، جدا می‌کند. هدف از این نوشتار بررسی مهم‌ترین شاخص‌های گفتمان اعتدال‌گرایی می‌باشد تا مفهوم آن روشن و واضح گردد. اعتدال‌گرایی که به معنای میانه روی و پرهیز از افراط و تفریط یا تندروی و کندروی در هر دو بعد سیاست خارجی و داخلی است دارای مؤلفه‌های مهمی از جمله واقع‌گرایی و واقع‌بینی، تعامل مؤثر و سازنده با جهان خارج، توسعه‌گرایی متوازن، صلح‌طلبی مثبت، عدالت‌گرایی، چندجانبه‌گرایی متوازن و منزلت‌طلبی است و هر کدام از این ویژگی‌ها نیز زیر شاخه‌های خود را دارا می‌باشند.

واژگان کلیدی: گفتمان، اعتدال‌گرایی، سیاست خارجی ایران، واقع‌گرایی، چندجانبه‌گرایی، صلح‌طلبی، توسعه‌گرایی متوازن.

گفتمان اعتدال گرایی و ایجاد توازن بین قدرت نظامی و دیپلماسی

الهام رسولی ثانی آبادی

عضو هیئت علمی گروه علوم سیاسی دانشگاه یزد

محمد جواد فتحی

دانشجوی کارشناسی ارشد روابط بین الملل دانشگاه علامه طباطبایی

چکیده

پس از پیروزی انقلاب اسلامی ایران در ۱۳۵۷ تاکنون گفتمان‌های مختلفی بر سیاست خارجی حاکم شده است که هر کدام بر اساس مؤلفه‌ها و خط مشی که داشته اند اقدام به اتخاذ سیاست‌ها و راه کارهایی در عرصه سیاست خارجی و دیپلماسی کرده اند. یکی از این گفتمان‌ها که در چرخه گردش گفتمانی با روی کار آمدن دولت یازدهم قدرت را در دست گرفته است گفتمان اعتدال گرایی است و شاخص‌های خاص خود را دارد هدف از این نوشتار بررسی یکی از مهم ترین شاخص‌های این گفتمان یعنی تلاش برای ایجاد توازن بین قدرت نظامی و دیپلماسی به طور همزمان، است. گفتمان اعتدال گرایی سعی دارد با استفاده از ظرفیت‌ها و قابلیت‌های بالقوه کشور و با پشتوانه توان نظامی که دارد یک دیپلماسی فعال و کنشمند و به دور از رویکرد منفعلانه را برای پیشبرد منافع ملی اتخاذ کند و همزمان بین آن دو یک نوع موازنه ایجاد کند. از این رو گفتمان اعتدال متضمن و مستلزم آن است که بین قدرت نظامی و دیپلماسی در قالب دیپلماسی دفاعی کنشمند توازن و تعادل برقرار کند.

واژگان کلیدی: گفتمان، اعتدال گرایی، قدرت نظامی، دیپلماسی، سیاست خارجی، موازنه.

گفتمان اعتدال و برداشت از مبانی هویتی نظام ج.ا.ایران

الهام رسولی ثانی آبادی

عضو هیات علمی گروه علوم سیاسی دانشگاه یزد

چکیده

هدف اصلی این مقاله بررسی چگونگی برداشت و نوع تفسیر از مبانی هویتی نظام جمهوری اسلامی ایران در گفتمان‌های مختلف سیاست خارجی با تاکید بر گفتمان اعتدال می‌باشد. بدین منظور ابتدا در مبحث نخست این مقاله با الهام از مکتب سازه‌انگاری روابط بین‌الملل به بررسی شناخت مبانی هویتی ج.ا.ایران از طریق بررسی اصول قانون اساسی، ویژگی‌های فرهنگ سیاسی و مذهبی و همچنین مواضع اعلامی مقامات دولت ایران خواهیم پرداخت و پس از شناخت این مبانی هویتی در مبحث دوم به این مساله خواهیم پرداخت که گفتمان‌های مختلف سیاست خارجی از جمله گفتمان اصلاحات و یا اصول‌گرایی عدالت محور چگونه با استفاده از عنصر تفسیر از این مبانی هویتی، اقدامات داخلی و خارجی خود را مشروعیت داده و امکان پذیر می‌ساختند. سپس در مبحث سوم به بررسی گفتمان اعتدال خواهیم پرداخت، گفتمانی که در صدد است تا با تفسیر ملایم و شاید تا حدودی متفاوت از مبانی هویتی نظام ج.ا.ایران نقش‌های متفاوتی را برای این دولت به خصوص در عرصه بیرونی تعریف نماید و متناسب با این دامنه تفسیر اقدامات تطابق‌جویانه‌ای را نیز در قبال تقاضاهای محیطی در حوزه‌های موضوعی مختلف از خود نشان دهد. در پایان این مقاله به این نتیجه خواهد رسید که تفاوت در گفتمان‌های مختلف سیاست خارجی ناشی از تفاوت در دامنه برداشت و تفسیر از مبانی هویتی شکل دهنده به هویت هر دولتی در نظام بین‌الملل می‌باشد. این پژوهش به لحاظ روشی یک پژوهش توصیفی کیفی است و از منابع چاپی و مجازی در گردآوری اطلاعات استفاده خواهد کرد.

واژگان کلیدی: ج.ا.ایران، هویت، اعتدال، گفتمان، سیاست خارجی.

تبیین سیاست خارجی اعتدال‌گرا از منظر تئوری‌ساز انگاری با تأکید بر آموزه‌های ایرانی-اسلامی

محمد جواد رنجکش

استادیار روابط بین‌الملل دانشگاه فردوسی مشهد

سمانه تحقیقی

دانشجوی کارشناسی ارشد روابط بین‌الملل دانشگاه فردوسی مشهد

چکیده

سیاست خارجی جمهوری اسلامی ایران در ۳۵ سالی که از عمر آن می‌گذرد، دوره‌های متفاوتی را پشت سر گذاشته و اگرچه در تمام این دوره‌ها، اصول و مبانی نظام جمهوری اسلامی یکی بوده است ولی جهت‌گیری‌ها و سمت‌گیری‌های متفاوتی وجود داشته است. اعتدال‌گرایی نیز یکی از این خط‌مشی‌هاست. اعتدال‌گرایی به معنای تعادل و میانه‌روی و دوری از گفتمان‌های افراط‌گرا و تفریطی یا آرمان‌گرایی و واقع‌گرایی محض است. ما در این پژوهش به دنبال این هستیم که از دیدگاه تئوری‌ساز انگاری چگونه می‌توان اعتدال را در سیاست خارجی جمهوری اسلامی ایران مشاهده کرد. فرضیه این پژوهش این است که در سیاست خارجی ایران با رویکرد سازه‌انگاری، هر زمان عناصر ملی در کنار آموزه‌های دینی به صورت یکسان بر سیاست خارجی ایران تأثیر گذار بوده‌اند؛ این مسئله سبب بر ساخته شدن نوعی نگاه به سیاست خارجی است که اعتدال در آن وجود دارد که ناشی از سازگاری عناصر فرهنگی و هویت ایرانی با آموزه‌های دینی می‌باشد. باید توجه داشت که برداشت و تفسیر نخبگان از عناصر معنایی مانند فرهنگ، مذهب، هویت و... نقش مهمی در بر ساخته شدن سیاست خارجی اعتدال‌گرا دارد. در این پژوهش از روش توصیفی-تحلیلی استفاده شده است.

واژگان کلیدی: سیاست خارجی ایران؛ اعتدال‌گرایی؛ سازه‌انگاری

تحلیل گفتمان سیاست خارجی دولت یازدهم براساس آراء لاکلاو و موف

محمد جواد رنجکش

استادیار روابط بین‌الملل دانشگاه فردوسی مشهد

چکیده

دولت یازدهم با شعار "اعتدال" و "تدبیر" به سپهر سیاست و اجتماع پا گذاشت. آنچه در این بین پرسش برانگیز است، مفهوم واژه اعتدال می‌باشد. یکی از شیوه‌های ممکن جهت واسازی و تبیین مفهوم برگرفته، بهره‌گیری از شیوه "تحلیل گفتمان" آن هم به سبک و چشم انداز لاکلاو و موف می‌باشد. در منظر این دو، هرگونه عملی که رابطه میان مولفه‌ها را تثبیت به نحوی که هویت شان در نتیجه این عمل دستخوش تغییر شود، را مفصل بندی و آن کلیت ساختار یافته ناشی از عمل مفصل بندی را گفتمان گویند. همچنین، مواضع مبتنی بر تفاوت را تازمانی که در قالب یک گفتمان مفصل بندی شده باشند بعد یا وقته و در مقابل، هر تفاوتی را که به شکل گفتمانی مفصل بندی نشده باشد عنصر خواهیم نامید. بدین سیاق، گفتمان اعتدال‌گرایی را باید بخشی از مفصل بندی روایت انقلاب اسلامی در طول سی و پنج سال گذشته دانست که از ابعاد یا وقته‌هایی همچون "واقع بینی"، "خودباوری"، "آرمان‌گرایی واقع بینانه"، "توازن" و "تعامل" برخوردار می‌باشد و در مقابل عناصری همچون افراط‌گرایی، انزواء، آرمان‌گرایی یوتوپیایی و ستیزش با جهان خارج را به حاشیه رانده و طرد می‌کند. این نوشتار بر آن است تا با رهیافت تحلیل گفتمان، سپهر سیاست خارجی دولت یازدهم را با توجه به چهار مولفه مفصل بندی، گفتمان، بعد یا وقته و عنصر واسازی و تبیین نماید.

واژگان کلیدی: سیاست خارجی، دولت یازدهم، اعتدال‌گرایی، تحلیل گفتمان، اعتدال‌گرایی.

آرمانگرایی واقع‌نگر چارچوبی برای سیاست خارجی اعتدال‌گرا

هجتی دوستایی

چکیده

هدف اصلی این مقاله بررسی سیاست خارجی دولت اعتدال‌گرا در برابر نظم بین‌المللی است. اسلام به عنوان یک دین آرمانگرا و در عین حال واقع‌نگر مطرح است و انقلاب اسلامی نشأت گرفته از اسلام نیز گفتمانی آرمانگرا و واقع‌بین است. اعتدال به معنای ایجاد توازن میان آرمان و واقعیت در مسیر جهت دادن واقعیات به سمت آرمان‌هاست. در این مقاله با الهام از این گفتمان، ضمن تأکید بر یک کل واحد و لایتجزا بودن آرمانگرایی واقع‌نگر بیان می‌کنیم که هر چند ترسیم و تعقیب یک نظم بین‌المللی مطلوب در عرصه بین‌الملل و تلاش برای غیرطبیعی کردن و مشروعیت‌زدایی از نظم مستقر جزئی از آرمانگرایی اسلامی است اما این آرمان در صورتی جامه عمل خواهد پوشید که بر اساس واقعیات موجود به پیش برده شود. در این مقاله ابتدا آرمانگرایی و مؤلفه‌های آن، سپس واقع‌گرایی، عناصر و مؤلفه‌های آن و نهایتاً ضرورت همراهی این دو گفتمان در کنار هم در قالب آرمانگرایی واقع‌نگر در سیاست خارجی دولت اعتدال‌گرا در برابر نظم بین‌المللی را مورد بررسی قرار می‌دهیم. در بخش نتیجه‌گیری نیز این نکته بیان می‌شود که اعمال موفقیت‌آمیز سیاست خارجی مستلزم وجود توازن و تناسب بین آرمانگرایی و واقع‌گرایی است. این پژوهش یک پژوهش توصیفی-کیفی و روش گردآوری مطالب آن، کتابخانه‌ای و استفاده از منابع مجازی است.

واژگان کلیدی: آرمانگرایی واقع‌گرا، سیاست خارجی اعتدال‌گرا، نظم بین‌المللی.

اعتدال‌گرایی؛ الگوی رفتاری سیاست خارجی جمهوری اسلامی ایران

محمد حسن ساریخانی

خبراله اکبری

چکیده

اعتدال‌گرایی، گرایش سیاسی - اجتماعی در تاریخ و جامعه سیاسی ایران بوده که تلاش نموده در برابر گروه‌های سیاسی افراطی قرار گیرد تا آنها را از فعالیت‌های سیاسی باز دارد. در سال‌های اخیر اعتدال‌گرایان سعی نموده اند علاوه بر آرمان اصلی خویش، فاصله بین اصول‌گرایان ایران و اصلاح‌طلبان را برطرف نماید. دولت یازدهم موسوم به دولت تدبیر و امید که در کارزار انتخاباتی ۹۲ پیروز انتخابات گردید، شعار سیاست اعتدال‌گرا را الگوی رفتاری خویش قرار داده تا علاوه بر مشکلات موجود در جامعه داخلی جمهوری اسلامی ایران، مسائل گوناگون در عرصه سیاست خارجی کشور را با این‌الگو حل و فصل نماید. از این رو در این مقاله کوشش شد با رویکردی تحلیلی به این پرسش اساسی پاسخ دهد که، نحوه‌ی تعامل جمهوری اسلامی ایران در چارچوب سیاست خارجی اعتدال‌گرا چگونه است؟ در پاسخ به این پرسش، استدلال نویسندگان بر این مطلب تأکید دارد که سیاست خارجی جمهوری اسلامی ایران در این چارچوب در راستای تأمین منافع ملی و امنیت ملی و به بیان دیگر؛ کاهش هزینه‌ها و افزایش سودها و بهره‌برداری بهینه از فرصت‌های موجود در داخل و خارج می‌باشد.

واژگان کلیدی: اعتدال‌گرایی، دولت تدبیر و امید، الگوی رفتاری سیاست خارجی ج ۱، منافع ملی، امنیت ملی

مبانی فکری سیاست خارجی تعادل‌گرا

دکتر سید محمد کاظم سجادی‌پور

چکیده

مبانی فکری و مفهومی سیاست خارجی دولت یازدهم چگونه قابل تجزیه و تحلیل است؟ این نوشتار در مسیر پاسخ دادن به این پرسش ابتدا به اهمیت طرح سوال می‌پردازد. طرح این سوال از آن جهت مهم است که برخی ممکن است تصور انقطاع فکری و مفهومی در سیاست خارجی جمهوری اسلامی را باور داشته باشند. اما باید در نظر داشت که بنیادهای فکری و مفهومی کم و بیش چارچوب‌های معین و مشخصی دارند. در عین حال، نحوه برداشت از چارچوب‌های فکری و تعمیم آن به واقعیات پیرامونی در سیاست خارجی، در میان نخبگان سیاست خارجی و دولت‌های مختلف، متفاوت است. بر این اساس، این نوشتار ابتدا به چارچوب‌های مفهومی اجماعی که تداوم دارند می‌پردازد. سپس به درک دولت یازدهم از این اصول فکری و مفهومی توجه کرده و در این راستا به بررسی شناخت دولت از شرایط منطقه‌ای و بین‌المللی ایران می‌پردازد. در پایان به رابطه میان ادراک و اجرا توجه کرده و پیوند ادراک و اجرا با مفاهمی چون اعتماد به نفس دیپلماتیک را مورد سنجش قرار می‌دهد.

گفتمان اعتدال‌گرایی در دولت یازدهم

محمد حسین سلحشور

کارشناسی ارشد علوم سیاسی و دانشجوی حقوق بین‌الملل، دانشگاه پیام نور تهران

چکیده

ماهیت اسلامی نظام جمهوری اسلامی ایران ایجاب می‌کند که در سیاست خارجی مصالح اسلامی و منافع ملی توأمان و همزمان تعقیب و تأمین گردد. اگر چه هیچ‌گونه تعارض و تضادی بین مصالح اسلامی و منافع ملی وجود ندارد، ولی در مقام عمل ممکن است بین این دو دسته از منافع و مصالح تراحم پیش آید. رفع این تراحم و حفظ توازن و تعادل بین مصالح اسلامی و منافع ملی یکی از مختصات گفتمان اعتدال در سیاست خارجی است. پس از پیروزی انقلاب اسلامی ایران در سال ۱۳۵۷ تاکنون گفتمان‌های مختلفی بر سیاست خارجی جمهوری اسلامی ایران حاکم شده است. با حاکمیت هر یک از این گفتمان‌ها رفتار و راهبرد سیاست خارجی جمهوری اسلامی ایران نیز دستخوش تغییر و تحول شده است. اگرچه براساس بعضی از رویکردهای گفتمانی، عامل یا کارگزار انسانی خود در درون گفتمان تعریف می‌شود و در چهارچوب آن رفتار می‌کند، اما تحول گفتمانی در سیاست خارجی جمهوری اسلامی ایران بیانگر این واقعیت است که رؤسای جمهور نقش تعیین‌کننده‌ای در تدوین و تعریف گفتمان سیاست خارجی دولت جمهوری اسلامی ایران ایفا می‌کنند. مقاله حاضر با استفاده از روش پژوهشی و توصیفی به بررسی مساله مهم و اساسی جایگاه دیپلماسی اعتدال در سیاست خارجی دولت یازدهم پرداخته و مهمترین شاخصه‌ای این گفتمان را در این مدت سپری شده از دولت یازدهم (۶ ماه) مورد واکاوی قرار داده است.

واژگان کلیدی: جمهوری اسلامی، اعتدال، سیاست خارجی، دیپلماسی، دکتر روحانی، دکتر ظریف

نرمش قهرمانانه و سیاست اعتدال‌گرایی با تکیه بر نظریات رهبری

محمد حسین سلحشور

کارشناسی ارشد علوم سیاسی و دانشجوی حقوق بین‌الملل، دانشگاه پیام نور تهران

چکیده

بی‌گمان عرصه‌ی اندیشه‌ی انقلاب اسلامی، عرصه‌ی تولید گفتمان و واژگان سیاسی متناسب با شرایط روز است؛ امری که توانایی گفتمان انقلاب اسلامی برای تولید معنا و به تبع آن، سیاست‌گذاری‌ها را اثبات می‌نماید. اخیراً نیز رهبر معظم انقلاب اسلامی در تبیین دیپلماسی جمهوری اسلامی مفهوم «نرمش قهرمانانه» را به واژگان انقلاب اسلامی افزودند. ایشان در جمع فرماندهان سپاه پاسداران انقلاب اسلامی، با اشاره به پیچیدگی‌های دنیای دیپلماسی فرمودند: عرصه‌ی دیپلماسی، عرصه‌ی لبخند و درخواست مذاکره و مذاکره است، اما همه‌ی این رفتارها باید در چارچوب چالش اصلی، فهم و درک شود. رهبر معظم انقلاب اسلامی، ضمن موافقت با حرکت‌های صحیح و منطقی در سیاست‌های خارجی و داخلی افزودند: ما مخالف با حرکت‌های صحیح و منطقی دیپلماسی هم نیستیم... بنده معتقد به همان چیزی هستم که سال‌ها پیش اسم‌گذاری شد: «نرمش قهرمانانه». پس از این بیانات تحلیل‌ها و برداشت‌های متعدد و مختلفی از این عبارت صورت گرفته است.

مقاله حاضر با استفاده از روش پژوهشی - توصیفی مساله‌مهم و اساسی نرمش قهرمانانه و سیاست اعتدال‌گرایی را مورد واکاوی قرار داده و به مهم‌ترین نظریات مطرح شده در این مورد پردازد.

واژگان کلیدی: نرمش قهرمانانه، جمهوری اسلامی، دیپلماسی، اعتدال، اسلام.

تحلیل تئوریک سیاست خارجی دولت حسن روحانی از چشم انداز نظریه سازه انگاری

احمد سلطانی نژاد

استادیار روابط بین الملل دانشگاه تربیت مدرس

سامان سفالگر

دانشجوی کارشناسی ارشد روابط بین الملل دانشگاه تربیت مدرس

صادق میروسی نیک

دانشجوی کارشناسی ارشد علوم سیاسی دانشگاه تربیت مدرس

چکیده

هدف اصلی این مقاله، تحلیل سیاست خارجی اعتدال‌گرای دولت حسن روحانی از چشم انداز نظریه سازه انگاری می‌باشد. بسیاری از تحلیلگران بر این باورند که حاکمیت افراط‌گرایی بر سیاست خارجی کشورها، چشم انداز روشنی جهت تامین منافع ملی به بار نخواهد آورد در مقابل، اعتدال‌گرایی در عرصه سیاست خارجی، مقدمات تامین منافع ملی و استفاده از همه ظرفیت‌ها جهت اعتدالی جایگاه کشور را به همراه خواهد داشت. با این وجود، تحلیل نظام مند سیاست خارجی اعتدال‌گرا و شناسایی نقاط قوت و ضعف آن از چشم انداز تئوریک اتفاق می‌افتد. این پژوهش تحلیل تئوریک سیاست خارجی اعتدال‌گرا را اساس کار خود قرار داده است. بنابراین، سوال اصلی نوشتار حاضر این است که کدام نظریه روابط بین‌الملل بهتر می‌تواند سیاست خارجی اعتدال‌گرا دولت حسن روحانی را تبیین نماید؟ در پاسخ به پرسش فوق، این مقاله فرضیه اصلی خود را روی نظریه سازه انگاری روابط بین‌الملل قرار داده و بیان می‌دارد که سیاست خارجی اعتدال‌گرا بر طبق مفروضات نظریه سازه انگاری موجب خلق دستاوردهای مادی و انگاره‌ای برای کشور در عرصه روابط بین‌الملل می‌شود. در واقع، سیاست خارجی اعتدال‌گرا در وهله اول موجب نمایش چهره‌ای مطلوب از کشور در عرصه بین‌المللی می‌شود که این امر به نوبه خود دستیابی به منافع مادی را تسهیل می‌نماید. روش انجام پژوهش حاضر توصیفی-تحلیلی و شیوه گردآوری داده‌ها کتابخانه‌ای و اسنادی می‌باشد.

واژگان کلیدی: سیاست خارجی اعتدال‌گرا، سازه انگاری، منافع ملی

تأثیر سیاست خارجی اعتدال‌گرا بر روابط ایران و آمریکا

رضا سیمبر

استاد تمام گروه علوم سیاسی و روابط بین‌الملل دانشگاه گیلان

سامره فصیحی مقدم لاکانی

دانشجوی روابط بین‌الملل دانشگاه گیلان

چکیده

پس از اتمام جنگ سرد، ایالات متحده آمریکا ماموریت اصلی خود را استقرار نظامی لیبرال در سراسر جهان می‌داند که این رسالت نوین در تعارض بنیادین با منافع هیچ یک از قدرتهای مطرح جهانی نمی‌باشد. در این شرایط هر بازیگری که رفتارش تهدیدی علیه نظم مورد نظر ژاندارم جهانی می‌باشد، طبیعتاً متحمل هزینه‌های سنگینی خواهد شد. در این راستا با در نظر گرفتن بیش از سه دهه روابط تنش آمیز میان جمهوری اسلامی ایران و ایالات متحده آمریکا، هدف از این نوشتار بررسی پیامد سیاست خارجی اعتدال‌گرا بر روابط دو کشور می‌باشد. نگارنده درصدد است با استفاده از نظریه واقع‌گرایی نو کلاسیک به این پرسش پاسخ دهد که؛ سیاست خارجی اعتدال‌گرا چه تاثیری بر کاهش تنش موجود میان ایران و ایالات متحده آمریکا دارد و چگونه می‌تواند منجر به بهبود روابط دو کشور گردد؟ به نظر می‌رسد دولت یازدهم می‌باید به صورت همزمان در دو بعد داخلی و خارجی اقداماتی را انجام دهد. در بعد داخلی با تاکید بر عقلانیت می‌باید بر سر اولویتهای اهداف سیاست خارجی، ابزارها و روشهای دستیابی به آن و همچنین تهدیدات محتمل، میان نخبگان جامعه اجماع حاصل شده و با کسب حمایت داخلی، امکان بسیج منابع برای تحقق ایده‌ها فراهم شود. در بعد خارجی نیز دولت یازدهم با برجسته نمودن منافع مشترکی همچون مبارزه با تروریسم ناشی از بنیادگرایی، که مهمترین تهدید علیه نظم لیبرالی هژمون می‌باشد، می‌تواند تصور تهدیدآمیز از ایران را کاهش داده و از طرفی با در نظر گرفتن واقعیات نظام بین‌الملل از طریق اعتمادسازی و گسترش تعاملات سازنده با بازیگران مهم منطقه‌ای و بین‌المللی به متناسب سازی اهداف و ابزارها در جهت تحقق آرمان‌های جمهوری اسلامی

اقدام نماید. افزایش مهره‌های ایران در بعد داخلی و خارجی هزینه تنش با ایران را برای آمریکا افزایش داده و از این طریق می‌توان گام‌های موثری در کاهش تنش روابط دو کشور برداشت.

واژگان کلیدی: ایران، ایالات متحده آمریکا، واقع‌گرایی نو کلاسیک، سیاست خارجی اعتدالگرا، عقلانیت، اجماع نخبگان، نافع مشترک.

نظارت نهادهای مدنی و سنجش اعتدال‌گرایی در سیاست خارجی

رضا سیمبر

استاد تمام گروه علوم سیاسی و روابط بین‌الملل دانشگاه گیلان

چکیده

در این مقاله ابتدا به طور مختصر توضیحاتی راجع به نظام موازنه و تعدیل ارائه شود و سپس کارآیی آن را در پیشبرد سیاست خارجی دولت آقای روحانی مورد بررسی قرار خواهیم داد. نظام موازنه و تعدیل از مباحث مربوط به نظریه مونتسکیو در خصوص تفکیک قوا مطرح می‌شود و در واقع تکمیل‌کننده‌ی آن است. مونتسکیو نظریه خود را بر اساس یک تجربه تلخ بشری پایه گذاشت و آن اینکه قدرت در ذات و بنیان خود فساد آور است. قدرت میل به فساد دارد و تجمیع و افزایش قدرت باعث تشدید هر چه بیشتر احتمال فساد می‌گردد. بنا بر این گزاره، باید که قدرت را شکست و نباید گذاشت که تجمیع شود، اگر که قدرت متمرکز شود باز احتمال وقوع داستان تلخ لگد کوبی حقوق مردم و ملت به وجود می‌آید، مگر اینکه ساز و کاری تعبیه کرد که قدرت هر چه بیشتر غیر متمرکز شود. اگر یک نفر هم دادستان، هم قاضی، هم مقنن، و هم مجری باشد، خیلی خطرناک است به این ترتیب بود که مونتسکیو در نظریه تفکیک قوای اولیه یا مدل کلاسیک آن یک نظم قدرتی دو سره را طراحی کرد که در آن مقنن و مجری از هم جدا شدند و بعداً نظارت دوسویه آنها بر یکدیگر نیز طراحی شد. به عبارت دیگر مقنن راههای نظارت و کنترل بر مجری را داشته باشد و از سوی دیگر مجری برگ برنده‌هایی را در مقابل مقنن دارا خواهد بود که عمدتاً همانا اجرای قوانین است. بعدها این نظم دوسویه، با افزایش قوه قضائیه به سمت مدل تفکیک قوای سه سره حرکت کرد.

حال نظام موازنه و تعدیل در زمینه نظارت و ارزیابی، کنترل و پیشبرد سیاست خارجی تکمیل‌کننده نظام تفکیک قواست. قطعاً نظام موازنه و تعدیل در قالب حرکت‌های پوپولیستی و خیابانی شکل نمی‌گیرد، بلکه از طریق اجماع نخبگان، فعالیت نهادهای مدنی مرتبط

مانند انجمنهای علمی صاحب نظر در زمینه سیاست خارجی، دیپلماسی، حقوق و روابط بین‌الملل مانند انجمن ایرانی روابط بین‌الملل در کشور ما، که به نوعی مجامع فکری محسوب می‌شوند، مجامع دانشگاهی و آکادمیک، رسانه‌ها و مطبوعات آزاد و مستقل از دولت، و حتی شبکه‌های اجتماعی نیز در این مسیر می‌توانند موثر باشند. اینان نیز به مانند مجلس می‌توانند در تقویت دستگاه سیاست خارجی ایران از لحاظ اعمال نظر و کنترل و ارتقای راهبردها و راهکارها موثر باشند. هر چه قدر که نهادهای مدنی ناظر بر سیاست خارجی کشور ما فربه تر شوند، منافع ملی ما هم بیشتر تامین خواهد شد. اجماع نظر بین مجلس، دانشگاهها و موسسات مطالعاتی در زمینه راهبردها و راهکارهای ارتقای منافع ملی ما بسیار موثر می‌باشد.

واژگان کلیدی: سیاست خارجی، نهادهای مدنی، تفکیک قوا، نظریه موازنه و تعدیل، منافع ملی.

تفاوت رفتار سیاست خارجی جمهوری اسلامی ایران و غرب بر سر پرونده هسته‌ای ایران تقابل هویت اسلامی، لیبرالیستی

رضا سیمبر

استاد تمام گروه علوم سیاسی و روابط بین‌الملل دانشگاه گیلان

حسین یگه میری

دانشجویی کارشناسی ارشد روابط بین‌الملل دانشگاه گیلان

چکیده

پس از حدود یک دهه مذاکره دو و چند جانبه بین ایران و آژانس بین‌المللی انرژی اتمی و از سویی دیگر با گروه ۵+۱، طرفین به راه حلی نهایی دست نیافته‌اند. به نظر می‌رسد نگاه هویتی غرب بویژه ایالات متحده و تقابل آن با دیدگاه ایرانی در روابط بین‌الملل نقشی تعیین‌کننده در عدم دستیابی طرفین به یک توافق جامع و نهایی ایفاء کرده است، که بر اساس نظریه‌های سازه‌انگاره در روابط بین‌الملل می‌توان به تبیین آن پرداخت، اختلافات فاحش هویتی لیبرال و اسلامی که از منابع اصلی بازیگران در برخورد با مناسبات جامعه جهانی است را می‌توان با استفاده از نظریه سازه‌انگاری مورد بررسی و تبیین قرار داد. در این نوشتار تلاش شده نشان داده شود تا چه میزان هویت و ارزش‌های متفاوت لیبرال و اسلام در سیاست‌های اتخاذ شده بازیگران از طریق نهادهای بین‌المللی راجع به پرونده هسته‌ای ایران موثر می‌باشد. یافته‌های این پژوهش نشان می‌دهد، هویت نهادینه شده لیبرالیستی در سطوح تصمیم‌گیری دول غربی در برخورد با موضوعات جامعه بین‌المللی خصوصاً ایالات متحده و نگرش متفاوت اسلامی ایرانی علت اصلی به نتیجه نرسیدن بحران پرونده هسته‌ای می‌باشد.

واژگان کلیدی: ایران، ایالات متحده، پرونده هسته‌ای، سازه‌انگاری، هویت، لیبرال، اسلامی

اعتدال گرایی در سیاست گذاری خارجی و دیپلماسی

حسین شریفی

معاون دانشجویی دانشگاه آزاد اسلامی واحد رشت

حجت فطرتی

چکیده

در این نوشتار تلاش می‌شود ضمن بر شمردن نشانه‌ها و ویژگیهای اعتدال و معنا ی آن در هدف گذاری در عرصه سیاست خارجی و نیز بیان نقاط قوت و نارسایی دو شکل دیپلماسی عمومی و رسمی نسبت آندوبا تحقق منافع ملی مورد بررسی و واکاوی قرار گیرد با روی کار آمدن دولت تدبیر و امید، دیدگاه اعتدالی بتدریج می‌رود که در دو گستره سیاست داخلی و خارجی به گفتمانی مسلط تبدیل شود. سرچشمه‌های پیدایی و غلبه یابی تدریجی گفتمان مزبور نیز متنوع و متکثرند. برای تبیین چرایی زایش و سلطه یابی این گفتمان می‌توان از الگوهای علی و منطق‌های تک سببی و چند سببی در دو محیط داخلی و خارجی بهره گرفت. تغییر و جابجایی متوازن در منظومه اهداف ملی مدلول اصلی و عنصر ویژگی بخش گفتمان اعتدال گرایی در سیاست خارجی دولت تدبیر و امید است. بر مبنای نشانه‌ها و مدلول‌ها و مشخصه‌هایی می‌توان به تغییر در سیاست خارجی دولت تدبیر و امید پی برد. بر این اساس، عرصه سیاست خارجی حوزه هدف گذاری، تعریف، اصلاح و تغییر و یا جابجایی اهداف ملی و قلمرو دیپلماسی حوزه ابتکار و ابداع روشها و ابزارها و مکانیزم‌هایی به منظور نیل به اهداف و منافع ملی است. حال پرسش اساسی این است اگر در منظومه اهداف و منافع ملی دستبرد شده و جرح و تعدیل و توازنی در آن صورت پذیرفته است، آیا ضرورت دارد در میان اشکال، شقوق و انواع و ماهیت دیپلماسی به مثابه ابزار نیل به اهداف نیز تغییر و توازنی انجام گیرد؟ اساسا خاستگاه و سرچشمه‌های الزام ساز انتخاب و بکار گیری شقوق گوناگون دیپلماسی به منظور تحقق اهداف و منافع ملی چیست؟ مدعای ما در نوشتار حاضر به عنوان پاسخ این است که: (۱) به نظر می‌رسد بنا به دلایل عدیده

محیطی و محاطی ضروری باشد بین انتخاب و کاربرد ابزارها (دیپلماسی) و اهداف (سیاست خارجی) توازنی برقرار شود. و ۲) برای تحقق اهداف و منافع ملی در سیاست خارجی اعتدال‌گرا در مناطق جغرافیایی گوناگون مناسب‌ترین راهبرد بکارگیری هر دو نوع دیپلماسی یعنی دیپلماسی رسمی و دیپلماسی عمومی است.

واژگان کلیدی: اعتدال‌گرایی، دیپلماسی رسمی، دیپلماسی عمومی، اهداف ملی، سیاست خارجی

رویکرد واقع‌گرایی در سیاست خارجی دولت یازدهم

هوشنگ شیخی

علیرضا علیپور

علی ظهراپی

چکیده:

بعد از انتخابات ریاست جمهوری سال ۹۲ با روی کار آمدن دکتر حسن روحانی و مطرح شدن سیاست خارجی اعتدال‌گرا، تحلیلگران و پژوهشگران عرصه سیاست خارجی جمهوری اسلامی ایران را برآن داشت تا میزان انطباق سیاست اعتدالی اعلامی را با رهیافت رئالیسم سنجیده و از سوی دیگر اساساً سازگاری سیاست خارجی اعتدال‌گرا با رهیافت واقع‌گرایی را بررسی کنند. از این رو مقاله حاضر بر این اهتمام می‌ورزد که با روش توصیفی-تحلیلی برای این پرسش اساسی که "نسبت سیاست خارجی اعتدال‌گرا و رهیافت واقع‌گرایی چیست؟" پاسخی در خور یابد. نتیجه برآمده، فرضیه مقاله مبنی بر اینکه؛ سیاست خارجی اعتدال‌گرا ذاتاً خوانشی جدید و متأثر از محیط داخلی جمهوری اسلامی ایران از رهیافت واقع‌گرایی است، را اثبات می‌کند

واژگان کلیدی: سیاست خارجی، ج.ا.ا، اعتدال‌گرا، واقع‌گرایی

مقایسه تطبیقی اعتدال گرایی در سیاست خارجی دولت روحانی و خاتمی

ضیاءالدین صبوری

عضو هیأت مدیره و دبیر انجمن ایرانی روابط بین الملل

تاج الدین صالحیان

دانشجوی دکتری تخصصی روابط بین الملل

چکیده

وقوع انقلاب اسلامی در ایران تغییرات بنیادینی را در همه زمینه‌ها در پی داشت. یکی از مهمترین عرصه‌ها، تحول اساسی در سیاست خارجی بود که باعث شد سیاست خارجی ایران، از کشوری که در اردوگاه غرب طبقه بندی می‌شد، به یک کشور مستقل و با رویکرد عدم تعهد نسبت به شرق و غرب تغییر جهت دهد.

بسیاری از اندیشمندان علوم سیاسی و روابط بین‌الملل معتقدند سیاست خارجی یک کشور، حاصل نوع نگاه دولتمردان آن کشور نسبت به مسائل عمده از جمله منافع ملی، نوع تهدیدات، محیط بین‌الملل و نظم حاکم بر آن می‌باشد. با وجود آنکه در نخستین سال‌های پس از پیروزی انقلاب، ابرگفتمان اسلام گرایی در سیاست خارجی جمهوری اسلامی ایران حاکم گردید؛ اما با روی کار آمدن دولت‌های مختلف و با توجه به دیدگاه‌های رؤسای جمهور در هر دوره خرده گفتمان‌هایی در سیاست خارجی استقرار یافته که اولویت‌های سیاست خارجی ایران را متحول ساخته است.

یکی از این خرده گفتمان‌ها که در دوران اصلاحات شکل گرفت، با اولویت دادن به امر توسعه سیاسی در بعد داخلی و نیز با تمرکز بر محورهایی از جمله تنش زدایی، اعتماد سازی، صلح گرایی، گفتگوی تمدنها و در مجموع شکل گیری جامعه مدنی جهانی با مشارکت همه کشورها، سازمان‌ها و سایر نهادهای بین‌المللی در بعد سیاست خارجی مورد توجه قرار گرفت.

در دولت یازدهم نیز به مانند دوران اصلاحات، رویکردی مشابه به دنبال برقراری نوعی آشتی با جامعه جهانی بوده و تنش زدایی، گفتگو و مفاهمه را در دستور کار خود قرار داده

و در تلاش است تا مهم ترین مناقشه ایران با قدرت‌های بزرگ از جمله ایالات متحده، بر سر مسأله هسته‌ای را حل و فصل و از این راه اعتماد جهانی را جلب نماید. بنابراین، به نظر می‌رسد سیاست‌هایی که دولت تدبیر و امید در بعد سیاست خارجی در پیش گرفته، شباهت‌های زیادی به سیاست خارجی دوران اصلاحات داشته باشد.

این مقاله با طرح این پرسش که «آیا سیاست خارجی دولت تدبیر و امید تداوم یا استمرار سیاست خارجی دولت اصلاحات است؟»، در تلاش است تا ضمن تشریح زمینه‌های شکل‌گیری و اتخاذ سیاست یادشده در این دو دوره، به شباهت‌ها و تفاوت‌های آن‌ها بپردازد.

مفروض مقاله مبتنی بر این است که سیاست خارجی در این دو دوره، علی‌رغم شباهت‌های زیادی که با هم دارند، تفاوت‌هایی نیز با یکدیگر دارا هستند.

واژگان کلیدی: سیاست خارجی، تنش زدایی، اعتماد سازی، سیاست خارجی دوران اصلاحات، سیاست خارجی دولت تدبیر و امید.

شخصی سازی سیاست خارجی و چالش سوژگی و سوپرمن: انحراف از معیار اعتدال گرایی

ضیاءالدین صبوری

عضو هیأت مدیره و دبیر انجمن ایرانی روابط بین الملل

چکیده

سیاست خارجی به مجموعه روابط خارجی رسمی یک بازیگر مستقل (معمولاً دولت) در روابط بین الملل اطلاق می شود. اما از بین تعاریف متعددی که می توان برای این مفهوم سراغ گرفت، این تعریف مختار بهتر بیانگر ماهیت ذاتی آن است: «سیاست خارجی، تلاش عادلانه کشورها برای کسب، افزایش و حفظ و نمایش قدرت به منظور ارتقای منزلت خود در صحنه بین الملل است».

قید یا وصف عادلانه برای تلاشها و کنشها در عرصه سیاست خارجی بیانگر مفهوم تعادل است و بی درنگ باید نگاه را معطوف به ویژگیها و مختصات اعتدال گرایی کرد. از سوی دیگر سطوح اعدال گرایی را هم سنگ با فرایند سیاست خارجی باید به محک تجربه های تاریخی و رهیافت های نظری آزمود.

معمولاً سیاست خارجی را در سطح تحلیل شخصی، برآمده از نقش و کنش بازیگرانی می دانند که در مقام سیاستگذار اجرایی بر روند آن تأثیر گذار هستند. به عنوان مثال، در هر کدام از دوره ها می توان رنگ و طعم نگرش و رفتار مسئول اجرایی کشور را در روندها و نتایج سیاست خارجی خاص همان دوره مشاهده و رصد کرد. در همین زمینه مقایسه دوره اصلاحات و دوره دولت های نهم و دهم به خوبی این تفاوت را برجسته می سازد. تعامل و تنش زدایی با جهان خارج در چارچوب تفکر نهادی و تعادل رفتاری به عنوان مشخصه اصلی دوران اصلاحات و سیاست تهاجمی و تنش آفرینی در چارچوب سیاست شخصی و مملو از تشویش های رفتاری به عنوان نتیجه و برآیند روند دوره دولت های نهم و دهم قابل شناسایی است.

این مقاله از منظر و سطح تحلیل شخصی، به دنبال کشف دلایل شخصی سازی سیاست

خارجی در دوره موصوف و بهره‌گیری از تجربه‌های تاریخی به منظور تصحیح و تکمیل روند عادلانه سازی و اعتدال‌گرایی در سیاست خارجی است. از همین رو، مفروض مقاله برگرفته از نگره اندیشمندی چون اریکسون است که معتقد است سیاستمدار کسی است که زندگی سیاسی را شخصی کرده اما اگر نهادها شخصیت رئیس‌جمهور را تحت تأثیر قرار دهند، شخصی نشده است.

می‌توان پرسید که چرا وقتی یک شخصیت سیاسی می‌آید، کل زندگی اجتماعی شکل شخصیت او را به خود می‌گیرد و کاملاً غیرنهادینه می‌شود؟ در پاسخ به این پرسش، سیاسی شدن فرد به مفهومی که مد نظر مقاله است، ناشی از عدم حل بحران هویت است و خطوط این بحران را می‌توان در استبداد روانی، فردیت، خودمحوری و اساساً ساختار شخصیتی فرد جست.

در هندسه قدرت تأثیر دو رشته اقتصاد و روان‌شناسی بر رفتارگرایی بیش از سایر رشته‌ها بوده و پس از دهه ۸۰ که مقارن با افول روش تطبیقی است، مجدداً روش تجزیه و تحلیل سیاست خارجی احیا شده و کنش تصمیم‌سازان در کانون مطالعه قرار گرفته است. از این رو، درگیری مداوم من و ابرمن (سوپرمن) در مقابل وجدان، ناشی از رشد نادرست و نارس شخص است که گذشته پرچالشی را پشت سر گذاشته و در دشواری گذار از انسان عقلانی به انسان اخلاقی گیر کرده است. در ریخت‌شناسی این قبیل افراد بیشتر ریخت آشوبگر نمایان است و کمتر می‌توان ریخت‌های مدیر یا اصلاح‌گر را شاهد بود. این گونه رفتارهای شخصیتی به سختی و به ندرت واجد پارامترها و ویژگی‌های تعادل و اعتدال در رفتار بوده و عمدتاً به انحراف از معیار اعتدال‌گرایی انجامیده و محیطی سراسر آشوب را برای کشور و محیط پیرامونی مهیا می‌سازد. در نتیجه، از منظر تحلیل رفتار شخصیتی می‌توان به این نتیجه دست یافت که در غیاب ساختار نهادینه و نگرش نهادی و سستی نهادها، این فرد است که در مقام تصمیم‌گیر و تصمیم‌ساز با استیلای نگرش فردی خود به شخصی سازی سیاست خارجی روی آورده و آشوب سازی و بحران سازی را برای ملت- دولت به ارمغان می‌آورد.

واژگان کلیدی: سیاست خارجی، کنش عادلانه، تعادل رفتاری، استبداد روانی، ریخت آشوبگر، بحران هویتی، آشوب سازی

واکاوی مفهوم اعتدال از منظر گفتمان اسلامی

علی عظیم زاده

خبیراله اکبری

چکیده

واژه اعتدال در گفتمان اسلامی به مفهوم قرار داشتن و قرار گرفتن در وضع بهینه و مطلوب و برخورداری از تناسب بوده و از برترین مصادیق عدل به شما رفته، دارای یک پشتوانه استوار دینی و مبتنی بر دهها نمونه آیات قرآنی و روایات از ائمه معصومین و سیره آنها بوده است. اعتدال محور رفتار درست انسانها بوده، اسلام همه بهترین ابعاد و ارکان جامعه را معتدل خوانده، انبیاء را معلم اعتدال و آنها را انسانهایی معتدل قرائت فرموده است. اعتدال بر امت وسط تأکید نموده و مشیت انسانها را اعتدال و میانه روی می‌داند. در این راستا مسأله واقع‌گرایی اسلامی مطرح می‌شود که در آن نه اسلام فراموش می‌شود و نه آرمانها. در این مسیر آرمانها هم اسلامی تر می‌شود و هم واقع بینانه تر. از این رو، در این مقاله با رویکرد توصیفی-تحلیلی تلاش شده تا ضمن تبیین مفهوم اعتدال و ریشه‌یابی آن در متون اسلامی به این پرسش اساسی پاسخ داده که نحوه بکاری خط و مشی مطلوب و مناسب با گفتمان اعتدال‌گرایی اسلامی در جمهوری اسلامی چگونه است؟ استدلال نویسندگان بر شیوه بخردانه و به کارگیری مشی اعتدالی و مداراگونه بین حفظ اصول اسلامی، آرمانها و اهداف انقلاب اسلامی است.

واژگان کلیدی: اعتدال، گفتمان اسلامی، آیات قرآنی، واقع‌گرایی اسلامی، مشی اعتدالی و مداراگونه.

بررسی سیاست خارجی اعتدال‌گرای دولت تدبیر و امید از منظر واقع‌گرایی

علی عظیم‌زاده

چکیده

دولت تدبیر و امید که در کارزار انتخاباتی سال ۹۲ پیروز انتخابات گردید، گفتمان اعتدال‌گرایی را الگوی رفتاری خویش در سیاست خارجی قرار داده و بر این باور است که سیاست خارجی در جهت تأمین منافع ملی و امنیت ملی جمهوری اسلامی ایران می‌باشد و در این راستا سعی نموده تعادل و توازن را در سیاست خارجی ایجاد نماید. از طرف دیگر واقع‌گرایی و واقع‌بینی یکی از عناصر بسیار مهم گفتمان اعتدال می‌باشد. بنابراین، در این مقاله تلاش شده، با روش توصیفی-تحلیلی سیاست خارجی اعتدال‌گرای جمهوری اسلامی ایران در دولت یازدهم را از منظر واقع‌گرایی مورد بررسی قرار داده و به این پرسش اساسی پاسخ دهد که سیاست خارجی دولت تدبیر و امید از منظر واقع‌گرایی چگونه قابل تبیین است؟ استدلال نویسنده به تأمین منافع ملی و امنیت ملی ج.ا.ایران با توجه به مشکلات موجود و ایجاد تعادل بین آرمانها و واقعیت‌های موجود تأکید دارد.

واژگان کلیدی: سیاست خارجی اعتدال‌گرا، دولت تدبیر و امید، واقع‌گرایی، منافع ملی و امنیت ملی، تعادل و توازن.

رسانه جمعی و نهادینه‌سازی رویکرد اعتدال‌گرایی در سیاست خارجی؛ طرح رویکرد مطلوب

امیر فیاسی

دانش آموخته رشته روابط بین‌الملل از دانشگاه علامه طباطبائی

الهام ابراهیمی

دانشجوی کارشناسی ارشد علوم ارتباطات دانشگاه آزاد واحد تهران مرکزی

چکیده

امروزه رسانه‌ها نقش بسیار مهمی در عرصه جهانی ایفا می‌کنند. از این رو دولت‌ها همواره از رسانه‌ها به‌عنوان ابزاری برای ترویج و نهادینه‌سازی گفتمان‌ها، مفاهیم، سیاست‌ها و راهبردهای خود در محیط داخلی و خارجی بهره برده‌اند. رسانه‌ها در عصر حاضر ابزاری دو بعدی محسوب می‌شوند و می‌توان از آن‌ها هم به‌عنوان ابزار دیپلماسی و هم ابزار استراتژی استفاده کرد. در جمهوری اسلامی ایران با وجودی که رسانه‌های جمعی از نقشی اساسی در ترویج گفتمان‌های مختلف، فرهنگ سیاسی و اجتماعی و تبیین، تشریح و نهادینه کردن آن‌ها برخوردار بوده، اما تأکید بر بعد و توان استراتژیکی رسانه نسبت به پتانسیل دیپلماسی رسانه‌ای رایج و غالب بوده است. از این رو سوال پژوهش حاضر این است که دولت یازدهم در چه صورت می‌تواند از رسانه در جهت ترویج و نهادینه‌سازی رویکرد اعتدال‌گرایی در سیاست خارجی مؤثرتر و موفق‌تر بهره ببرد؟ دریافت ما در این پژوهش این است که با وجود ضرورت دو بعد و توان دیپلماسی و استراتژیکی رسانه، دولت یازدهم در صورت تکیه و تأکید بیشتر بر توان دیپلماسی رسانه‌ای و نه بعد و توان استراتژیکی آن می‌تواند در ترویج و نهادینه‌سازی گفتمان و رویکرد اعتدال‌گرایی در سیاست خارجی موفق عمل نماید و بیشترین بهره را ببرد.

واژگان کلیدی: رسانه، گفتمان اعتدال‌گرایی، نهادینه‌سازی، دیپلماسی، استراتژی.

مبانی اعتدال‌گرایی در فلسفه سیاسی

محمد تقی قرلسفی

استادیار علوم سیاسی دانشگاه مازندران

چکیده

هر پارادایم معرفتی، به ابتناء شرایط عینی و ذهنی در صیوررتی آشکار از افراط و تفریط طی طریق کرده است. پارادایم پیشامدرن هم متأثر از علقه‌ها و جهت‌گیری‌ها و مطلق‌گرایی بوده و هم روی در نسبی‌گرایی گوناگون داشته است. به همین نهج، پارادایم مدرن نیز چه در تجدد ساده قرون هفده و هجده و چه در تجدد سده‌ی نوزده و بیست، با وجود آن که بنیان حرکت خود را در گسست آشکار از عصر پیشین قرار داده بود، این افراط و تفریط را در دو حالت به نمایش گذاشت؛ از یکسو برخی متفکران در سایه‌ی اصل دکارتی عقل‌گرایی را در نهایت ابزاری آن پی گرفتند یا با عقب‌نشینی آشکار بر مبانی رومانیتیک و بهشت‌های خیالی در گذشته دست گذاشتند. اگر از شرایط فلسفی و اجتماعی اواخر قرن بیستم به مثابه گذار به موقعیت پساتجدد یاد کنیم، خواهیم دید که در ذیل مبانی نظری این دوره نیز سویه‌های متضاد افراط و تفریط رخ نموده‌اند.

نگارنده بر آن است تامل و واکاوی در دقایق و ظرایف پارادایم‌های سه‌گانه معرفتی نشان می‌دهد وجهی مهم و تاثیرگذار از دستگاه معرفتی اعتدال‌گرایی در میانه‌ی زمین و آسمان، جوهره‌ی خود را حفظ کرده و در تب و تاب افراط و تفریط دوران از هر روزنه و امکانی راه خود را به جلو یافته است. بر این اساس اگر بنا باشد به این پرسش محوری پاسخی درخور دهیم که مبانی معرفتی اعتدال‌گرایی در دل فلسفه سیاسی چگونه فراهم آمده است می‌توان بر این اصول دست گذاشت، کلیدواژگانی که همواره اهمیت خود را حفظ کرده‌اند؛ کثرت‌گرایی در مقابل نسبی‌گرایی، دو دیگر، تاکیدی است که عمده‌ی متفکران بر اهمیت سنت‌ها، نهادها و عقل‌فراهم آمده از انبوه‌ی گذشته مطرح کرده‌اند. و سرانجام

عقلانیت میانه رو که وصول به حقیقت امری را از طریق استقراء گراییی در برابر کل گراییی که می تواند زمینه ی مطلق گراییی یا تاریک اندیشی شود، جست و جو میکند. به منظور ایضاح این سه مولفه برانیم تا با برجسته کردن خطوط فکری برخی متفکران در این سه پارادایم معرفتی، به اثبات اهمیت و ضرورت سازو کارهای اعتدال گراییی بپردازیم. این مقاله در چارچوب نظریه ی هنجاری انتقادی به نگارش درآمده و روش توصیفی تحلیلی را با استفاده از متون نظری موجود مورد استفاده قرار خواهد داد.

واژگان کلیدی: اعتدال گراییی، فلسفه سیاسی، هنجار گراییی انتقادی، کثرت گراییی، سنت محوری، عقلانیت.

مبانی معرفتی اعتدال گرایی در فلسفه سیاسی

محمد تقی قرلسفی

استادیار علوم سیاسی دانشگاه مازندران

چکیده

هر پارادایم معرفتی، به ابتناء شرایط عینی و ذهنی در صیوررتی آشکار از افراط و تفریط طی طریق کرده است. پارادایم پیشامدرن هم متأثر از علقه‌ها و جهت‌گیری‌ها و مطلق‌گرایی بوده و هم روی در نسبی‌گرایی گوناگون داشته است. به همین نهج، پارادایم مدرن نیز چه در تجدد ساده قرون هفده و هجده و چه در تجدد سده‌ی نوزده و بیست، با وجود آن که بنیان حرکت خود را در گسست آشکار از عصر پیشین قرار داده بود، این افراط و تفریط را در دو حالت به نمایش گذاشت؛ از یکسو برخی متفکران در سایه‌ی اصل دکارتی عقل‌گرایی را در نهایت ابزاری آن پی گرفتند یا با عقب‌نشینی آشکار بر مبانی رومانیتیک و بهشت‌های خیالی در گذشته دست گذاشتند. اگر از شرایط فلسفی و اجتماعی اواخر قرن بیستم به مثابه گذار به موقعیت پساتجدد یاد کنیم، خواهیم دید که در ذیل مبانی نظری این دوره نیز سویه‌های متضاد افراط و تفریط رخ نموده‌اند.

نگارنده بر آن است تامل و واکاوی در دقایق و ظرایف پارادایم‌های سه‌گانه معرفتی نشان می‌دهد وجهی مهم و تاثیرگذار از دستگاه معرفتی اعتدال‌گرایی در میانه‌ی زمین و آسمان، جوهره‌ی خود را حفظ کرده و در تب و تاب افراط و تفریط دوران از هر روزنه و امکانی راه خود را به جلو یافته است. بر این اساس اگر بنا باشد به این پرسش محوری پاسخی درخور دهیم که مبانی معرفتی اعتدال‌گرایی در دل فلسفه سیاسی چگونه فراهم آمده است می‌توان بر این اصول دست گذاشت، کلیدواژگانی که همواره اهمیت خود را حفظ کرده‌اند؛ کثرت‌گرایی در مقابل نسبی‌گرایی، دو دیگر، تاکیدی است که عمده‌ی متفکران بر اهمیت سنت‌ها، نهادها و عقل فراهم آمده از انبوهه‌ی گذشته مطرح کرده‌اند. و سرانجام

عقلانیت میانه رو که وصول به حقیقت امری را از طریق استقراء گراییی در برابر کل گراییی که می تواند زمینه ی مطلق گراییی یا تاریک اندیشی شود، جست و جو میکند. به منظور ایضاح این سه مولفه برانیم تا با برجسته کردن خطوط فکری برخی متفکران در این سه پارادایم معرفتی، به اثبات اهمیت و ضرورت سازو کارهای اعتدال گراییی بپردازیم. این مقاله در چارچوب نظریه ی هنجاری انتقادی به نگارش درآمده و روش توصیفی تحلیلی را با استفاده از متون نظری موجود مورد استفاده قرار خواهد داد.

واژگان کلیدی: اعتدال گراییی، فلسفه سیاسی، هنجار گراییی انتقادی، کثرت گراییی، سنت محوری، عقلانیت.

اعتدال‌گرایی در اندیشه‌ی ایرانی مطالعه موردی: اندیشه‌ی خواجه نظام الملک

محمدتقی فرزلفلی

استادیار علوم سیاسی دانشگاه مازندران

صبا معاش نانی

حمید مقری

چکیده

اعتدال‌گرایی و میانه روی از دیرباز مهمترین فضیلت نهادهای اجتماعی و معیار تصمیم‌گیری در اندیشه‌ی سیاسی بوده است. با مراجعه به اندیشه‌ی ایرانی می‌توان به نمونه‌هایی دست یافت که این فضیلت را در راس منظومه‌ی فکری خود قرار داده اند. مساله اعتدال در اندیشه‌ی نظام الملک، وزیر مقتدر و معتدل در زمانه‌ی پر آشوب ورود ترکان غزنوی و سلجوقی به ایران، با حکومت پیوند می‌یابد. میراث فکری خواجه نشان می‌دهد که اعتدال و نگهداشتن حد، نه فقط در مقیاس فردی بلکه در مقام یک نهاد اساسی اجتماعی، اصلی ترین محور در حوزه‌ی تعاملات اجتماعی است. نوشتار حاضر با بهره‌گیری از روش‌شناسی توصیفی مبتنی بر تحلیل محتوایی و با استناد به محتوای موجود در آثار خواجه، به دنبال این است که این فرضیه را به بحث گذارد که خواجه با زیرکی، اعتدال‌گرایی متجلی در مبحث عدالت را معادل حکومت توأم با اقتدار قرار داده و آن را عامل مهم تداوم حکومت برشمرده و با طرح محوریت فرمانروا و ظل‌اللهی بودن او، مردم را به اطاعت از او فرا می‌خواند. بر این مبنا، اعتدال‌گرایی در اندیشه‌ی خواجه معادل عدالت و عبارتست از ممانعت فرمانروا و شهریار و نیز عمال حکومت از ظلم بر مردم.

واژگان کلیدی: اعتدال‌گرایی، عدالت، خواجه نظام الملک، فرمانروایی، شهریار.

اعتدال گرایی در تاریخ فرهنگی ایران با تکیه بر اندیشه‌ی سیاسی عبدالحسین زرّین کوب

محمد تقی فرسلفی

استادیار علوم سیاسی دانشگاه مازندران

مهدیه ملازاده

چکیده

همواره جوامع انسانی برای سامان بخشیدن به شیوه زیستن خود نیازمند به ابزار ساماندهی بوده اند. به طور سنتی تنها نهادی که می‌توانست چنین امر مهمی را برای راحتی انسان فراهم کند حکومت می‌باشد. از این رو همواره حکومت‌ها نیازمند تئوری و نظریه‌ای می‌باشند که بتوان ملزومات خود را بر پایه آن استحکام ببخشند. در این میان نقش متفکران و اندیشمندان در طرح ریزی این نظریات و اصطلاحاً طرح واره‌ها بسیار پر رنگ می‌باشد. چرا که این اندیشمندان نیز دغدغه فراهم کردن زندگی مطلوب را دارند تا از این طریق اسباب یک زندگی شایسته و ایده آل را فراهم کنند. امروزه نیز سیاست ورزی ایرانی در دایره مملکت داری، پس از تجربه چهار گفتمان سیاسی جای خالی نظریه‌ای را احساس می‌کند که جامعه‌ی ایرانی را نه تنها مهیای آن، بلکه نیازمند و تشنه‌ی آن می‌داند. نظریه‌ی میانه رویی که بتواند فضای کشور را تلطیف کند و همه‌ی نیروهای سیاسی و اجتماعی را گرد هم آورده و حول یک برنامه فراگیر سازماندهی کند. یکی از اندیشمندانی که همواره در پی این مهم بوده عبدالحسین زرّین کوب می‌باشد که در آثار و عقایدش وجود یک اعتدال گرایی را برای ایجاد عدالت ضروری می‌داند. از درون تفکر و فرهنگ میانه روی زرّین کوب به جوهری از مفاهیم مغفول در ادبیات سیاسی متذکر می‌شویم؛ مفاهیمی چون کثرت گرایی، عدالت محوری، تسامح و ... این گزاره‌های معرفتی، گفتمانی را صورت بندی نموده که گونه‌ای از سیاست‌های مفصل بندی شده‌ی آن در باب «اعتدال گرایی» می‌باشد. لذا در مقاله‌ی حاضر در پی آن هستیم که این دغدغه حیاتی زرّین کوب را به صورت تحلیلی

موشکافانه بررسی نماییم. همچنین این مقاله می‌کوشد مراعات مؤلفه‌های میانه روی را به عنوان معیاری برای عمل در فضای سیاست، را در تفکر و فرهنگ عبدالحسین زرین کوب نمایان سازد. رویکردی که خواسته یا ناخواسته حمایت از گفتمان اعتدال‌گرایی را به گزینشی قابل دفاع و منطقی بدل می‌سازد.

واژگان کلیدی: عدالت، میانه روی، کثرت‌گرایی، فرهنگ ایرانی، زرین کوب.

ضرورت ارائه چارچوبی راهبردی برای فهم سیاست خارجی جمهوری اسلامی ایران

کابک خیبری

عضو هیأت علمی دانشگاه آزاد اسلامی واحد تهران مرکزی

نیلوفر ادم

دانش آموخته روابط بین‌الملل دانشگاه آزاد اسلامی واحد تهران مرکزی

چکیده

سیاست خارجی جمهوری اسلامی ایران، مانند سیاست خارجی همه کشورها از آسیب‌های متعدد رنج می‌برد که آن را از نوع آرمانی و مطلوب دور می‌سازد. بخشی از این آسیب‌ها ناشی از مشکلاتی از قبیل عدم تعریف دقیق منافع اهداف ملی و کنش‌پذیری سیاست خارجی است و بخش دیگر حاصل مشکلات شکلی مانند تعدد ساختارهای تصمیم‌گیری است. مجموع این عوامل باعث گردیده تا سیاست خارجی جمهوری اسلامی ایران در پی‌گیری و تأمین اهداف خود در بعضی از مواقع با موفقیت و مطلوبیت کامل عمل نکند. بر این مشکلات باید عواملی از قبیل پدیده جهانی شدن را نیز افزود که تأثیرات عمده‌ای بر پارامترهایی چون گستردگی ارتباطات، فشردگی فزاینده زمان و مکان و سرعت در تبادل اطلاعات و امکانات، مشخص‌تر شدن وضعیت تضاد برانگیز نظام جهانی، تغییر در کمیت و کیفیت تکنولوژی‌های تسلیحاتی و بازیگران بین‌المللی و گسترش بنیادگرایی در سطح جهان داشته است، در حالی که خود این پارامترها از شاخص‌های اساسی و بنیادی جهانی شدن محسوب می‌شود.

فرضیه اصلی که در این مقاله مد نظر می‌باشد عبارتست از این که "جمهوری اسلامی ایران به دلیل تحولات گوناگون در سطح نظام بین‌المللی و تنوع در محیط‌های تعاملی خود و همچنین گوناگونی تهدیدات و به ویژه تهدیدات نامتقارن، برای تأمین منافع و اهداف خود، بهتر است به گونه‌ای عمل نماید که توانایی برقراری تعادل و توازن و هماهنگی میان ایدئولوژی، پراگماتیسم، و عقلانیت را در شرایط گوناگون داشته باشد". این مقاله در صدد می‌باشد تا با بازبینی گفتمان‌های مسلط در ادوار مختلف و در نظر

گرفتن آرمان‌گرایی و واقع‌گرایی در سیاست خارجی جمهوری اسلامی ایران در هر دوره و تطابق آن با شرایط بین‌المللی بتواند راهبردهای مؤثری در ایجاد تعادل و توازن میان ایدئولوژی، پراگماتیسم و عقلانیت را باز یابد.

واژگان کلیدی: جمهوری اسلامی ایران، سیاست خارجی، راهبرد، عقلانیت، منافع ملی، پراگماتیسم.

گفتمان اعتدال گرایی در سیاست خارجی ایران

مرصیه کرهی

دانشجوی کارشناسی ارشد از دانشگاه اصفهان

چکیده

اعتدال سیاسی مفهومی نسبی و انتزاعی است و هر تعریف کلی نظیر میانه روی از ابهام آن نمی کاهد بنابراین هر گونه معنای روشنی از این مفهوم فقط از طریق شناخت دقیق فضای حاکم بر جامعه‌ی مورد نظر و قطب بندیهای موجود در آن حاصل می شود. اعتدال گرایی مفهوم کانونی تبلیغات انتخاباتی و همچنین گفتمان حاکم بر سیاست خارجی آقای روحانی و حامیان او خواهد بود. این گفتمان نیز یکی از خرده گفتمانهای کلان گفتمان اسلام گرایی است و مهمترین مؤلفه‌ی گفتمان اعتدال در سیاست خارجی دولت آقای روحانی تعامل سازنده با جهان خارج است. با توجه به اینکه در جامعه‌ی امروز ایران قطب بندیهای شدیدی بین نیروهای سیاسی و رویکردهای آنان شاهد هستیم بنابراین گفتمان اعتدال گرایی در سیاست خارجی را نمی توان بدون بررسی همه جانبه‌ی تحولات گذشته و زمینه‌های بین المللی ایران پردازش کرد. می توان گفت که سیاست خارجی ایران بعد از انقلاب اسلامی ادامه‌ی بسیاری از واقعیت‌های جغرافیایی و تاریخی است. با توجه به فراز و نشیب‌های فراوان در سیاست ایران نهادهای قدرتمند دارای قدرت مؤثر در جهت گیری رفتار سیاست خارجی می باشند به نظر می رسد آرایش سیاسی جدید در ایران در حال شکل گیری است به طوری که اصلاح طلبان، کارگزاران، رئیس مجمع تشخیص مصلحت نظام به همراه دولت روحانی یک جبهه‌ی سیاست را تشکیل خواهند داد و محافظه کاران و نهادهای دیگر جناح راست جبهه‌ی دیگر خواهند بود. با توجه به اینکه سیاست خارجی موفق برای تأمین منافع ملی بسیار فراتر از علائق حزبی و جناحی می رود این بیش از هر چیزی نیازمند بستر داخلی متعادل و مستعد است از این رو کلیه‌ی جناح‌ها و نیروهای

سیاسی باید دولت را در جهت اجرای سیاست خارجی معتدل و مقتدر برای تأمین منافع ملی یاری کند.

واژگان کلیدی: گفتمان، اعتدال‌گرایی، سیاست خارجی، انقلاب اسلامی، اصلاح طلبان، کارگزاران، محافظه کاران، جناح، منافع ملی.

مش‌های سیاسی اعتدالی و سایر مش‌ها؛ یک بررسی تطبیقی

محسن کشوریان آزاد

دانشجوی کارشناسی ارشد روابط بین‌الملل دانشگاه خوارزمی

خیراله اکبری

کارشناس ارشد علوم سیاسی دانشگاه خوارزمی

چکیده

مش‌های سیاسی اعتدالی، به معنای پذیرش شکاف‌ها و واقعیت‌های موجود در جامعه سیاسی و به رسمیت شناختن عقلانیت‌های متعدد به جای توافق عقلانی یا همان جبهه‌های از مقوله‌های پسا اصلاح طلبی و پسا اصول‌گرایی بوده که بتواند رابطه‌ای معقول و مناسب بین نیازها و ضرورت‌های جغرافیایی سیاسی از یک طرف و جهت‌گیری‌ها و گرایش‌های سیاسی و انقلابی از طرف دیگر ایجاد نموده و در گفتمان سازی هم تعادل و توازن‌ها را مورد ملاحظه قرار داده، دیدگاه‌های مخالف و اقلیت را محترم شمرده و با آنها با مدارا برخورد نماید. از این رو در این مقاله تلاش شده با روش توصیفی-تحلیلی، ضمن تبیین مش‌های اعتدالی، این مهم را با سایر مش‌ها از جمله مش‌های افراطی، اصلاح طلبی و محافظه کاری روشن اندیش مقایسه نموده و به این پرسش اساسی پاسخ داده که چگونه می‌توان مش‌های سیاسی اعتدالی را در برابر مقوله‌های مذکور ارزیابی نمود؟ در پاسخ به این سوال استدلال نویسندگان بر این مطلب تاکید دارد که مش‌های سیاسی اعتدالی بیش از همه در تقابل با مش‌های افراطی قرار می‌گیرد و با مش‌های اصلاح طلبی و محافظه کاری روشن اندیش همپوشانی دارد. هدف از این پژوهش ضمن واکاوی مش‌های سیاسی اعتدالی و سنجش آن با سایر مش‌ها و نحوه به کارگیری مطلوب آن در جامعه سیاسی امروز ج.ا.ایران جهت حل مشکلات پیش رو چه در عرصه داخل و چه در جهان خارج می‌باشد.

واژگان کلیدی: مش‌های سیاسی اعتدالی، اصلاح طلبی، مش‌های افراطی، محافظه کاری روشن اندیش، عقلانیت‌های متعدد.

بررسی گفتمان اعتدال محور دولت یازدهم بر مبنای واقع گرایی آرمان گرایانه

دکتر غلامرضا کریمی

استادیار علوم سیاسی و روابط بین الملل دانشگاه خوارزمی

چکیده

چرخه گفتمانی در سیاست خارجی جمهوری اسلامی ایران بیانگر این واقعیت است که هیچ‌یک از دو گفتمان آرمان‌گرایی و واقع‌گرایی محض به تنهایی کفایت نمی‌کند و قرین موفقیت نیست؛ زیرا آرمان‌گرایی و واقع‌گرایی لازم و ملزوم یکدیگرند و دو جزء لایتجزای گفتمان واحد "واقع‌گرایی آرمان‌گرایانه" هستند. منطق دولت-ملت جمهوری اسلامی ایران مستلزم واقع‌گرایی و واقع‌بینی و منطق انقلاب اسلامی ایجاب‌کننده آرمان‌گرایی در سیاست خارجی است که باید بین آنها توازن برقرار گردد. از این رو، مهم‌ترین شاخص گفتمان اعتدال در سیاست خارجی را می‌توان تعادل و توازن بین این دو عنصر اساسی تلقی و تعریف کرد. به گونه‌ای که دولت یازدهم در تبیین گفتمان اعتدال به طور عام و سیاست خارجی به طور خاص به این شاخص و ویژگی تاکید میکند. پرسش اصلی این پژوهش عبارت است از اینکه، گفتمان اعتدال محور دولت یازدهم بر چه مبنای استوار است و این مبنای چگونه با رویکرد آرمان‌گرایی واقع‌بینانه قابل تحقق است؟ نتایج این پژوهش نشان می‌دهد که مهم‌ترین اولویت سیاست خارجی دولت یازدهم از ابتدا برقراری توازن، تعادل و تناسب بین عناصر آرمان‌گرایی و واقع‌گرایی تعیین یافته در سه اصل عزت، حکمت و مصلحت بوده است. بر مبنای دال مرکزی توازن در گفتمان اعتدال در سیاست خارجی عناصر و دقایق آن به صورت عقل‌گرایی و خردورزی، واقع‌بینی و واقع‌گرایی، تکلیف‌گرایی معطوف به نتیجه، امنیت‌طلبی، صلح‌طلبی مثبت تعریف می‌گردد. تجربه تاریخی مبتنی بر چرخه گفتمانی بیانگر آن است که در دولت یازدهم عنصر واقع‌بینی در عین عنایت به آرمان‌خواهی در سیاست خارجی ایران تقویت شده و نسبت به گذشته جایگاه بالاتری

یافته است.

واژگان کلیدی: انقلاب اسلامی، دولت یازدهم، گفتمان اعتدال محور، آرمان گرایی واقع بینانه.

امنیت طلبی در سیاست خارجی اعتدال‌گرای جمهوری اسلامی ایران

سعیده مرادی فر

چکیده

پس از پیروزی انقلاب اسلامی ایران، تاکنون گفتمان‌های مختلفی بر سیاست خارجی جمهوری اسلامی ایران حاکم شده است. با حاکمیت هر یک از این گفتمان‌ها رفتار و راهبرد سیاست خارجی جمهوری اسلامی ایران متحول می‌شود. تحول گفتمانی در سیاست خارجی جمهوری اسلامی ایران بیانگر این واقعیت است که رؤسای جمهور نقش تعیین‌کننده‌ای در تعریف گفتمان سیاست خارجی دولت جمهوری اسلامی ایران ایفا می‌کنند. در این بین گفتمان حاکم بر سیاست خارجی دولت یازدهم جمهوری اسلامی ایران گفتمان اعتدال‌گرا خواهد بود. این گفتمان نیز یکی از خرده‌گفتمان‌های کلان گفتمان اسلام‌گرایی است. از این رو، حاکمیت این گفتمان را نباید به مثابه گسست گفتمانی در سیاست خارجی ایران تلقی کرد. زیرا این گفتمان در عین افتراقات با سایر خرده‌گفتمان‌های پیشین در سیاست خارجی جمهوری اسلامی ایران نقاط مشترک زیادی نیز با آنها دارد. در این بین امنیت‌طلبی یکی از عناصر گفتمان اعتدال‌گرا در سیاست خارجی جمهوری اسلامی ایران است که آن را از سایر گفتمان‌های سازش و ستیزش متمایز می‌سازد. لذا نوشتار حاضر امنیت‌طلبی در گفتمان سیاست خارجی دولت یازدهم را در چهارچوب گفتمان اعتدال‌گرا مورد واکاوی قرار داده است. سوال اصلی این است که امنیت‌طلبی در گفتمان اعتدال‌گرای سیاست خارجی دولت یازدهم به چه معناست و گفتمان اعتدال‌گرا چگونه سبب غیر امنیتی کردن امنیت ایران می‌شود؟

پاسخ احتمالی به این پرسش به عنوان فرضیه این است که، در چهارچوب گفتمان اعتدال‌گرا، از عناصر قدرت به ویژه قدرت نظامی برای دفاع از خود و نه تهاجم به دیگران استفاده می‌شود. از سوی دیگر سیاست خارجی اعتدال‌گرا تامین امنیت ملی بدون امنیتی

شدن جمهوری اسلامی ایران از طریق گفتمان‌های ایران‌هراسی، شیعه‌هراسی و اسلام‌هراسی است. این امر بدان معناست که امنیت‌طلبی با هم‌زیستی مسالمت‌آمیز، تنش‌زدایی متقابل و اعتمادسازی متقابل نیز سازگاری دارد. این پژوهش تلاش دارد با استفاده از منابع کتابخانه‌ای و همچنین نظرات کارشناسان در رسانه‌ها، سؤال و فرضیه را مورد مورد واکاوی قرار دهد.

واژگان کلیدی: سیاست خارجی، جمهوری اسلامی ایران، گفتمان اعتدال‌گرا، دولت یازدهم، امنیت‌طلبی، غیرامنیتی کردن امنیت

اعتدال‌گرایی الگوی ایرانی نظریه تصمیم‌گیری

سمیه مروقی

احسان زاهدی کیا

چکیده

با روی کار آمدن دولت یازدهم در ایران با شعار «اعتدال‌گرایی» کاربست نظری این مفهوم مطمع نظر بسیاری قرار گرفته است. این مقاله برآن است تا با ارائه شواهد و الگوهای تئوریک و عملی نشان دهد، سیاست خارجی اعتدال‌گرایی در واقع نمونه‌ای از نظریه تصمیم‌گیری است. در این راستا نویسندگان به تطبیق مولفه‌های اصلی نظریه تصمیم‌گیری با شرایط سیاسی و اجتماعی ایران در داخل و شرایط سیاسی و دیپلماتیک ایران در محیط بین‌المللی خواهند پرداخت. موارد ذیل به عنوان متغیرهای اصلی تطبیق دهنده سیاست خارجی اعتدال‌گرا با نظریه تصمیم‌گیری پیشنهاد، بررسی و تحلیل خواهند شد. الف) بررسی سیاست خارجی ج.ا.ا، نه به عنوان موجودی انتزاعی یا حتی مبتنی بر نهادهای عامی چون قوه مجریه بلکه به منزله تغییررفتار سیاسی دولتمردان ایران به عنوان تصمیم‌گیرندگان مشخصی که عملاً سیاست خارجی ایران را شکل می‌دهند یعنی مقام رهبری، ریاست‌جمهور و وزیر خارجه. ب) فهم سیاست خارجی نوین ج.ا.ا از یک سو، به منزله سنتزی میان محیط روانی که ناشی از ارزش‌ها، ایدئولوژی‌ها و خواسته‌های تصمیم‌گیرندگان سیاست خارجی ج.ا.ا است و از سوی دیگر به منزله، محیط عملیاتی و عینی، تهدیدات و فرصت‌های ناشی از آن است. ج) از نگاه نویسندگان مقاله حاضر، جمهوری اسلامی ایران در یک موقعیت حیاتی از نظر سیاسی، اقتصادی، نظامی و اجتماعی قرار گرفته است؛ که این امر به منزله ظهور متغیر «لحظه تصمیم» شمرده می‌شود. در لحظه تصمیم، نیاز به تغییر و ارائه گونه‌ای از «حل فوری مسئله» (افزایش مطلوبیت) در برابر تصمیم

گیرندگان عمده کشور احساس شد که منجر به چرخشی در سیاست خارجی ج.ا.ا گردید. تقویت عقلانیت در سیاست خارجی ج.ا.ا پس از گذشت یک دوره هشت ساله آرمانگرایی ایدئولوژیک که پیشتر نیز طی سالهای ۱۳۶۸ تا ۱۳۸۴ با الگوی مشابهی و پس از سپری شدن دوره‌ای از آرمانگرایی ایدئولوژیک طی سالهای ۱۳۵۷ تا ۱۳۶۸ عیناً تکرار شده بود، این تغییر و ظهور متغیر عقلانیت عمل-گرایانه نه به عنوان چرخشی در ارزش‌ها و مفروضه‌های ج.ا.ا بلکه به عنوان تاکتیکی برای کاهش مخاطرات و متعادل ساختن توان حکومت با خواسته‌هایش شمرده می‌شود. این عقلانیت بسنده-جو و محدود، صرفاً تا زمانی به ارزیابی و ادامه دادن راه حل‌های نه چندان رضایت بخش ادامه می‌دهد که بدیل مشخصی از تصمیمات رضایت بخش وجود نداشته است. فهم سیاست خارجی ج.ا.ا در چارچوب الگوی سوم نظریه تصمیم‌گیری آلیسون میسر خواهد بود. از این رهگذر سیاست خارجی ج.ا.ا به منزله سیاست دیوانی است که طی آن سیاست خارجی حاصل رقابت و چانه زنی گروه‌های حاضر در حاکمیت شمرده می‌شود که شاهد رقابت دولت و نهادهای آکادمیک وابسته به آن، در برابر نهادهایی چون مجلس شورای اسلامی است.

حاصل تحلیل و بررسی موارد فوق احتمالاً نشان خواهد داد که اعتدال‌گرایی، نمونه ایرانی نظریه تصمیم‌گیری در سیاست خارجی و روابط بین‌الملل خواهد بود.

واژگان کلیدی: اعتدال‌گرایی، تصمیم‌گیری، سیاست خارجی، الگوی ایرانی، سیاست خارجی اعتدال‌گرا.

امنیت ملی، جهانی شدن و معمای آن در سیستم بین الملل رویکردهای سیاست اعتدالگرا

فردین مصطفایی

دانشجوی کارشناسی ارشد علوم ارتباطات اجتماعی دانشگاه پیام نور، مرکز سقز

رضا شاکری

دانشجوی دکتری برنامه ریزی درسی دانشگاه خوارزمی

آرمان قیسوندی

عضو هیات علمی دانشگاه پیام نور، واحد کامیاران

چکیده

معمای امنیت از مفاهیم کلیدی و مهم زندگی بشری است که پیوندی ناگسستنی با جوهر هستی انسان دارد و همچنین «امنیت ملی» مفهومی بنیادی و اساسی است که در عرصه روابط بین الملل و استراتژی‌های سیاسی- نظامی دارای کارکردی راهبردی است که همزمان با زندگی جوامع بشری معمای سیستمی امنیت چه در بعد داخلی و چه در بعد خارجی و فراملی نیز تغییر و تحول یافته است. تبیین و تحلیل مبانی این پژوهش نشان می‌دهد، امنیت ملی و امنیت بین‌المللی متاثر از یکدیگرند

در این مقاله ضمن توضیح دو مفهوم امنیت ملی و امنیت بین‌المللی؛ اهداف و دیدگاه‌ها، مهمترین وسیله و ابزارهای تامین امنیت و تبیین بحران‌ها، چالش‌ها و آسیب‌های امنیتی در هر دو عرصه ملی و بین‌المللی تشریح شده است و همچنین چهره امنیت در عصر جهانی شدن مورد بررسی، تجربه و تحلیل قرار گرفته تا تبیینی راهبردی از معمای امنیت در محیط بین‌المللی امروزی بدست آید.

اعتدال گرایی سیاسی اجتماعی در منش امام علی و تبیین آن با شعار اعتدال دولت تدبیر و امید

علی اکبر مطهر

چکیده

در حدیث نبوی آمده که خیر الامور اوسطها. یعنی بهترین کارها حد میانه آن است. در دوران پیامبر و به خصوص دوران حکومت امام علی ایشان بسیار تلاش نمود تا مفهوم اعتدال و عدالت در جامعه را نهادینه نماید. در بعد اعتدال گرایی می توان گفت که رفتار ایشان حد میانه ای از اقتدار و رافت اسلامی بود. در زمانه ی پراشوب ایشان جامعه ی اسلامی در مقاطع مختلف دچار افراط و تفریط در اداره ی امور جامعه شد و کار به جایی رسید که مردم پریشان و خسته از افراط و تفریط روی به امام علی آوردند و ایشان در دوران خلافت خود مفهوم عدالت و اعتدال را سرلوحه ی کار خویش نمود. در انتخابات ریاست جمهوری یازدهم شعار اعتدال به پیروزی رسید. در جمهوری اسلامی که برگرفته از حکومت اسلامی است و همگان مومن به مبانی اسلامی و علوی هستند پس لازم است مشخص شود در زمینه های سیاسی چه افراط و تفریط هایی رخ داده که لازم است از این پس اعتدال سرلوحه کار شود و جامعه ایران و جمهوری اسلامی با سرعت بیشتر و موانع کمتر به رشد و ترقی و پیشرفت همگانی اش نائل آید. بی شک اعتدال گرایی در جامعه و حکومت هزینه ها و مشکلات را کم و اعتدال توسعه ی بیشتر را باعث می شود.

واژگان کلیدی: اعتدال، اعتدال گرایی سیاسی اجتماعی، سیره علوی، افراط و تفریط

دیپلماسی عمومی، سیاست خارجی اعتدال‌گرا

امیر هوشنگ میر کوشش

دکترای روابط بین‌الملل، پژوهشگر و استاد دانشگاه

علیرضا تیرایی نظری

دانشجوی ارشد روابط بین‌الملل دانشگاه خوارزمی

چکیده

امروزه دیپلماسی عمومی نقشی مهمی در سیاست خارجی کشورها ایفا می‌کند. دیپلماسی عمومی عبارت است از ارتباطات معطوف به منافع ملی یک کشور از طریق ارتباط با مردم خارج از مرزهای جغرافیایی، با این تعریف مسائلی از قبیل اعزام دانشجویان به خارج، پذیرش بورس‌های تحصیلی، خبرنگاران اعزامی، ارتباط میان فرهنگی و برنامه‌های صوتی و تصویری و اینترنت در حوزه دیپلماسی عمومی قرار می‌گیرد. هدف دیپلماسی سنتی دولت‌ها هستند اما دیپلماسی عمومی به دنبال ارتباط با جوامع خارجی است. با توجه به کارکردهای دیپلماسی عمومی و اهداف و کارویژه‌هایی که از آن انتظار داریم، این سوال در ذهن متبادر می‌شود که چه رابطه‌ای میان دیپلماسی عمومی و سیاست خارجی اعتدال‌گرا وجود دارد؟ هدف دیپلماسی عمومی ارتباط با جوامع خارجی، ایجاد دیالوگ و تاثیر گذاری بر افکار و دیدگاه‌های افراد و مردم دیگر کشورها و در نتیجه تاثیر گذاشتن بر تصمیمات سیاست خارجی دولت‌های آن‌ها می‌باشد. برای این موضوع باید بدانیم که هنر دیپلماسی عمومی اقناع تفکرات مخاطبان برای پیروی از انتظارات و خواسته‌های ماست، برای رسیدن به این هدف سیاست خارجی اعتدالی ضرورتی اجتناب‌ناپذیر است. بنابر این فرضیه این مقاله بر این اساس استوار است که میان دیپلماسی عمومی و سیاست خارجی اعتدال‌گرا رابطه‌ای مستقیم وجود دارد.

واژگان کلیدی: دیپلماسی عمومی، سیاست خارجی، اعتدال‌گرایی، گفت‌وگو، تعادل، توازن.

سیاست خارجی اعتدال‌گرا و امنیت هستی‌شناختی جمهوری اسلامی ایران

امیر هوشنگ میر کوشش

دانش‌آموخته دکتری روابط بین‌الملل دانشگاه آزاد اسلامی واحد علوم و تحقیقات اصفهان و مدرس دانشگاه

جعفر نقدی

دانش‌آموخته دکتری روابط بین‌الملل، پژوهشگر و استاد دانشگاه

چکیده

روی کارآمدن روحانی به عنوان رئیس‌جمهور دولت یازدهم تحولات شگرفی را در سطوح (داخلی و بین‌المللی) و حوزه‌های مختلف (اقتصادی، سیاسی، فرهنگی، سیاسی و ...) بوجود آورد. متناسب با هر یک از سطوح و حوزه‌ها گفتمان‌های متعددی شکل گرفت. یکی از حوزه‌های متحولی که گفتمان منحصربفردی را شکل داد، حوزه سیاست خارجی با گفتمان غالب اعتدال‌گرایی بود. با توجه به این مقدمه در این تحقیق چند هدف عمده را دنبال می‌کنیم: ۱- بررسی شاخص‌های اعتدال‌گرایی در حوزه سیاست خارجی؛ ۲- بررسی میزان تأثیرگذاری گفتمان اعتدال‌گرایی در سیاست خارجی بر محیط و بازیگران منطقه‌ای و بین‌المللی؛ ۳- بررسی مولفه‌های شکل‌دهنده به امنیت هستی-شناختی جمهوری اسلامی ایران؛ ۴- بررسی میزان اثرگذاری گفتمان اعتدال‌گرایی در سیاست خارجی بر امنیت هستی‌شناختی جمهوری اسلامی ایران و ۵- نشان دادن میزان اثرگذاری مورد ۴ از طریق مطالعه موردی سیاست خارجی اعتدال‌گرا در قبال بحران سوریه و برنامه هسته‌ای. روش پژوهش نیز به صورت توصیفی-تحلیلی است؛ بدین منظور که ابتدا با توصیف رویدادهای منطقه‌ای و بین‌المللی میزان تأثیرگذاری سیاست خارجی اعتدال‌گرا بر امنیت هستی‌شناختی ایران مورد توجه قرار می‌گیرد. اما نتایجی که از این تحقیق حاصل می‌شود: ۱- اثرگذاری سیاست خارجی اعتدال‌گرا در سطح منطقه‌ای و بین‌المللی شکل گرفته است؛ ۲- اولویت بندی مولفه‌های شکل‌دهنده به امنیت هستی‌شناختی ایران در سایه اعتدال‌گرایی در سیاست خارجی تغییر کرده است؛ ۳- تعامل محوری به جای تقابل محوری اولویت سیاست خارجی اعتدال‌گرا قرار

گرفته است؛ ۴- حل و فصل مسالمت آمیز برنامه هسته‌ای بر مبنای مورد ۳ اولویت سیاست خارجی اعتدال‌گرا بوده و موضوعات دیگر از جمله بحران سوریه در گرو حل آن می‌باشد.

واژگان کلیدی: اعتدال‌گرایی؛ امنیت هستی‌شناختی؛ تعامل سازنده؛ تحول‌گفتمانی؛ توافق هسته‌ای

اعتدال و سیاست : نگاهی به مبانی فلسفی و تجربیات تاریخی

احمد نقیب زاده

استاد علوم سیاسی دانشگاه تهران

چکیده

چون کار جهان یکسره بر منهج عدل است، عدل و مفاهیم مشتق از آن مانند اعتدال و عدالت و تعادل باید در محور اندیشه بشر قرار گیرد. تفاسیری که از عدل صورت گرفته به رغم گونه گونی در دو دسته قابل تقسیم بندی هستند. یکی مترادف مساوات و یکسان پنداری حقوق و مزایای انسانی و دیگری قرار دادن هر چیز و هر کس در جایگاه واقعی خود. برداشت اول که با احساسات و هیجانات بشری قرابت بیشتری دارد در طول تاریخ محرک بسیاری از جنبش‌های سیاسی و اجتماعی بوده است که بسیاری از سوسیالیست‌های غیر مارکسیست را هم در برمی گیرد تا به احمدی نژاد ختم شود و در آینده کسان دیگری پرچمدار آن شوند. اما برداشت دوم به حکیم یونانی حضرت افلاطون برمی گردد که نه تنها با مساوات طلبی فاصله زیادی دارد بلکه خود عین تبعیض است. اما احتجاجات حکیم یونانی چندان هم بی پایه به نظر نمی رسد. همان طور که اگر زمین جای خورشید را بگیرد زیر جهان زبر شود یا اگر عطارد اندکی از مدار خود خارج شده و به سمت خورشید میل کند به نیروی جاذبه خورشید در آن کوره سوزان ذوب می شود و اگر اندکی به خارج میل کند معلوم نیست به کدام گوشه کهکشان پرت خواهد شد به همین سان اگر سفالگان هم جای حکیمان را بگیرند کار جامعه ساخته شود. همه ما در زندگی به افرادی برخوردیم که در جایگاه خود نبوده و چه آثار مخربی بر جای گذاشته اند. گروه‌هایی که به فرماندهی ارتش رسیده یا بی مایه‌ای که به ریاست جمهوری دست یافته است.

محول دوم

سپهر بین المللی

سیاست خارجی اعتدالی ایران و تاثیر آن بر حل بحران سوریه

مهری آخراالدین

کارشناس ارشد روابط بین‌الملل دانشگاه علامه طباطبائی

محمدجواد موسی نژاد

دانشجوی دکتری علوم سیاسی دانشگاه علامه طباطبائی

چکیده

با آغاز بحران در سوریه به سرعت این مسئله به یک بحران منطقه‌ای تبدیل شد. در حال حاضر کشورهای مختلف راهکارهای متفاوتی را برای حل این بحران پیگیری میکنند. ایران نیز در زمان دولت دهم تلاشهایی را برای حل بحران سوریه در پیش گرفت. اما انتخاب حسن روحانی به عنوان رئیس‌جمهور ایران، چرخشی اساسی را در سیاست خارجی به دنبال داشت. در واقع با حاکم شدن عنصر اعتدال در فضای سیاسی کشور شاهد اتخاذ رویکرد تعاملی در سیاست خارجی نیز بودهایم. بر این اساس، یکی از مهم‌ترین مولفه‌های سیاست خارجی دولت حسن روحانی، رویکرد تعاملی و افزایش ارتباط با کشورهای منطقه و جهان میباشد. در این میان، اگرچه حل مسالمت‌آمیز و دیپلماتیک بحران سوریه قبل از استقرار دولت جدید در ایران نیز در دستور کار دولت قبلی قرار داشت اما حل آن از طریق ارتباط سازنده با کشورهای مهم و موثر منطقه و بین‌المللی از جمله ترکیه، عربستان و امارات متحده عربی مورد توجه نبود.

نگارندگان در تلاش هستند تا چگونگی عملکرد دولت یازدهم براساس گفتمان اعتدال را در حل بحران سوریه بررسی کنند. در این مقاله فرض بر این است که اتخاذ سیاست اعتدالی از سوی دولت روحانی که مبتنی بر رویکرد تعاملی است، موجب میشود تا اصل چندجانبه‌گرایی، نقش اساسی را در حل بحران سوریه از طرف ایران ایفاء نماید.

واژگان کلیدی: بحران سوریه، رویکرد تعاملی، چندجانبه‌گرایی، سیاست اعتدالی، جمهوری اسلامی ایران.

چشم انداز روابط ایران و شورای همکاری خلیج فارس در پرتو گفتمان اعتدال گرایی

رضا اختیاری امیری

چکیده

انتخاب دکتر حسن روحانی به عنوان رئیس جمهور منجر به سلطه پارادایم جدیدی در عرصه سیاست خارجی گردیده که به گفتمان اعتدال گرایی معروف شده است. سوالی که در پژوهش حاضر مطرح می شود این است که اعتدال گرایی از منظر روحانی به چه معناست و چگونه این گفتمان در اندیشه روحانی شکل گرفته است؟ ویژگی ها و مولفه های گفتمان اعتدال گرایی چه می باشد؟ نهایتاً، گفتمان اعتدال گرایی روحانی چه نقشی می تواند در بهبود روابط ایران و شورای همکاری خلیج فارس ایفاء نماید؟

این پژوهش با بهره گیری از روش کیفی و با استفاده از منابع دست اول و ثانویه به تحلیل مبانی اندیشه ای و رویکرد روحانی در حوزه سیاست خارجی می پردازد. یافته های تحقیق مبین آن است که ویژگیها و پیشینه شخصی، تحصیلی و شغلی از روحانی یک آرمان گرای واقع گرا ساخته که علیرغم وفاداری به اصول اساسی و آرمان های انقلاب اسلامی، با واقع بینی و در چارچوب مولفه های اصلی رئالیسم یعنی امنیت و بقا، قدرت ملی، منافع ملی و عقلانیت به تبیین و تدوین داده ها و رفتارها در عرصه سیاست خارجی اهتمام می ورزد. در پایان، این پژوهش آشکار می سازد که سیاست خارجی اعتدال گرا به دلیل برخورداری از ویژگی هایی همچون پرهیز از افراطی گری، تعامل سازنده و همکاری با جهان، تنش زدایی و اعتماد سازی می تواند نقش بسیار مهم و برجسته ای در بهبود روابط ایران و کشورهای عضو شورای همکاری خلیج فارس در آینده ایفاء نماید. با این وجود، موانعی در این میسر وجود دارد که می تواند روند بهبود روابط را کند کرده و آنرا شکننده سازد.

واژگان کلیدی: روحانی، سیاست خارجی اعتدال‌گرا، ایران، شورای همکاری خلیج
فارس، آرمانگرایی، واقعگرایی

اتخاذ سیاست خارجی اعتدالی از طرف جمهوری اسلامی ایران و تاثیر آن بر حل بحران سوریه

مهری آخرالدین

محمدجواد موسی نژاد

چکیده

با آغاز بحران در سوریه به سرعت این مسئله به یک بحران منطقه‌ای تبدیل شد. در حال حاضر کشورهای مختلف راهکارهای متفاوتی را برای حل این بحران پیگیری میکنند. ایران نیز در زمان دولت دهم تلاشهایی را برای حل بحران سوریه در پیش گرفت. اما انتخاب حسن روحانی به عنوان رئیس جمهور ایران، چرخشی اساسی را در سیاست خارجی به دنبال داشت. در واقع با حاکم شدن عنصر اعتدال در فضای سیاسی کشور شاهد اتخاذ رویکرد تعاملی در سیاست خارجی نیز بودهایم. بر این اساس، یکی از مهم ترین مولفه‌های سیاست خارجی دولت حسن روحانی، رویکرد تعاملی و افزایش ارتباط با کشورهای منطقه و جهان میباشد. در این میان، اگرچه حل مسالمت‌آمیز و دیپلماتیک بحران سوریه قبل از استقرار دولت جدید در ایران نیز در دستور کار دولت قبلی قرار داشت اما حل آن از طریق ارتباط سازنده با کشورهای مهم و موثر منطقه و بین‌المللی از جمله ترکیه، عربستان و امارات متحده عربی مورد توجه نبود.

نگارندگان در تلاش هستند تا چگونگی عملکرد دولت یازدهم براساس گفتمان اعتدال را در حل بحران سوریه بررسی کنند. در این مقاله فرض بر این است که اتخاذ سیاست اعتدالی از سوی دولت روحانی که مبتنی بر رویکرد تعاملی است، موجب میشود تا اصل چندجانبه‌گرایی، نقش اساسی را در حل بحران سوریه از طرف ایران ایفاء نماید.

واژگان کلیدی: بحران سوریه، رویکرد تعاملی، چندجانبه گرایی، سیاست اعتدالی، جمهوری اسلامی ایران.

سیاست خارجی اعتدال گرا و نقش آفرینی ایران در خلیج فارس و خاورمیانه

اعتماد باقری

کارشناس ارشد روابط بین الملل

چکیده

سیاست خارجی اعتدال گرا با نگاه کلان به ساختار شکلی و محتوایی سیاست خارجی با عنایت به دال مرکزی گفتمان اعتدال گرایی که همان تعادل بخشی به ساختارهای مذکور است، بر اساس اصول عزت، حکمت و مصلحت در تعامل با نظام بین الملل اعمال می گردد.

از نظر مفهوم شناسی "اعتدال" مصدر باب افتعال از ریشه (ع، د، ل) و در لغت به معنای حد وسط بین دو وضعیت افراط و تفریط است و به طور کلی هر گونه تناسبی است که لازمه آن برقراری مساوات بین جهات مختلف باشد، اطلاق می گردد. معنای عدل را در کلام امیرالمومنین این گونه می یابیم: "عدل هر چیزی را در جای خود می نهد." (حکمت ۴۳۷)

سیاست خارجی اعتدال گرا با عقلانیت، واقعگرایی و واقع بینی به شناخت هوشمندانه زمان، موقعیت، فرصتها و تهدیدها پرداخته و به تعامل سازنده و کارآمد بر اساس احترام متقابل، دراستای تحصیل منافع ملی با اولویت بخشی به دیپلماسی نوین (دیپلماسی عمومی، فرهنگی، اقتصادی، رسانه‌ای و غیره) به جای دیپلماسی سنتی می پردازد.

بر اساس گفتمان اعتدال که توسط دولت تد بیر و امید مطرح گردیده و پیشنهاد دکتر حسن روحانی در شصت و هشتمین مجمع عمومی سازمان ملل مبنی بر "جهان عاری از خشونت و مبارزه با افراطی گری" با رای قاطع ۱۹۰ کشور جهان به عنوان قطعنامه سازمان ملل ابعاد جهانی به خود گرفت که زمینه ساز نقش آفرینی کارآمد تر جمهوری اسلامی ایران با بهره گیری از ظرفیت‌های مذهبی، ملی و انقلاب اسلامی در تامین منافع ملی در

ابعاد منطقه‌ای و فرامنطقه‌ای خواهد بود.

منطقه‌ی خاورمیانه و خلیج فارس همواره به عنوان یکی از مناطق مهم امنیتی، راهبردی و اقتصادی در نظام بین‌الملل از جایگاه ویژه و مورد توجه قدرت‌های بزرگ جهانی بوده است. امنیت و ثبات این منطقه بدلیل وجود ویژگیهای مهمی نظیر: وضع طبیعی و موقعیت جغرافیایی منحصر؛ ذخایر عظیم نفت و گاز؛ بازار مصرف و نقش فرهنگی و ایدئولوژیکی خلیج فارس دغدغه‌ی اصلی کشورهای منطقه و جهان بوده است.

به نظر می‌رسد جمهوری اسلامی ایران به عنوان یکی از کشورهای مهم و تاثیرگذار منطقه‌ی خلیج فارس با به کارگیری سیاست اعتدال‌گرا و شیوه‌های گوناگون اعتمادسازی متقابل بین دولت‌های منطقه و ایجاد همکاری بین دولت‌های منطقه، مناسب‌ترین شیوه برای تأمین امنیت خاورمیانه و خلیج فارس را داشته و اعمال نقش خواهد نمود.

واژگان کلیدی: جمهوری اسلامی ایران، سیاست خارجی اعتدال‌گرا، دیپلماسی نوین و سنتی، همکاری، امنیت، امنیت منطقه‌ای خاورمیانه و خلیج فارس

نقش و جایگاه سیاست خارجی اعتدال‌گرا در ایجاد امنیت منطقه‌ای در خاورمیانه

مر تزی بافیان زارچی

دانشجوی دکتری علوم سیاسی دانشگاه تهران

چکیده

وضعیت امنیتی کنونی در خاورمیانه را می‌توان به دوران صلح مسلح اروپا در آستانه جنگ جهانی اول تشبیه کرد. به عبارت دیگر، خاورمیانه هر روز آستان تنش و حتی جنگی جدید است. مقاله پیش رو، تلاش دارد تا با استفاده از روش توصیفی-تحلیلی و در گام نخست، چالش‌های امنیتی که جمهوری اسلامی ایران در حال حاضر در منطقه با آن روبروست را شناسایی کند. سپس، این پرسش مطرح می‌شود که سیاست خارجی ایران در دوره کنونی، به چه صورتی باید باشد که این چالش‌های امنیتی به حداقل ممکن، برسد. در ادامه نیز، طرحی برای ایجاد امنیت منطقه‌ای به دستگاه دیپلماسی دولت اعتدال‌گرا پیشنهاد می‌شود. در این طرح، نقش اصلی برای ایجاد امنیت در خاورمیانه را بازیگران منطقه‌ای برعهده خواهند داشت. در حال حاضر، کشورهای ایران، عربستان سعودی و ترکیه، مهمترین بازیگران منطقه‌ای محسوب می‌شوند که هر کدام نفوذ و جایگاه خاص خود را در بین کشورهای منطقه دارا می‌باشند. در این میان، جمهوری اسلامی ایران می‌تواند با اتخاذ یک سیاست خارجی معتدل و در تعامل سازنده با دیگر بازیگران اصلی، نقش محوری در برقراری ثبات و حل بحران‌های منطقه، از جمله بحران سوریه، ایفا کرده و از دخالت قدرتهای بزرگ در منطقه بکاهد. تحقق چنین هدفی در گرو کنش-گری و ابتکار ایران در تعریف چارچوبهای همگرایی منطقه‌ای و در فضایی تعاملی و اعتماد آفرین ممکن است.

واژگان کلیدی: امنیت منطقه‌ای، جمهوری اسلامی ایران، سیاست خارجی اعتدال‌گرا، همگرایی

منطقه‌ای، تعامل سازنده

تأثیر سیاست خارجی اعتدال‌گرا بر سازوکارهای همگرایی ایران با جمهوری‌های قفقاز جنوبی

امین بنائی بابازاده

کارشناس ارشد علوم سیاسی دانشگاه آزاد اسلامی واحد علوم و تحقیقات

چکیده

اعتدال‌گرایی سنتی برگرفته از روح تعامل محور دین است، اصلی که می‌تواند جهان را به سمت یک تفاهم عمومی و همگانی رهنمون سازد و از سوی دیگر توده مردم را نسبت به آینده و حقیقت نظام بین‌الملل امیدوار و روند اعتمادسازی جهانی را تسریع بخشد. امری که جهان را به یک نظم همگون بر مدار اخلاق، عقلانیت و انصاف دعوت می‌کند و دامنه تأثیرگذاری ایران را در سطح نظام بین‌الملل با فعال‌سازی و بهره‌مندی از دیپلماسی عمومی افزایش می‌دهد. نو‌پدیده‌ای در عرصه سیاست خارجی معاصر که از گذرگاه افراط و خشونت طلبی نویدبخش صلح و گفتگوی بین‌انسان‌هاست. از این رو بخشی از شاخص‌های سیاست خارجی دولت اعتدال‌گرا بر این پایه استوار است که با بهره‌گیری از تاریخ، تمدن و فرهنگ از یک سو و موقعیت خاص جغرافیایی از سوی دیگر، زمینه‌ساز تقویت همگرایی با مناطق مختلف جهان به ویژه کشورهای همسایه، تسری نگاهی معطوف به منافع ملی و همچنین ایجاد فهم مشترک نسبت به پدیده‌ها در سطح جامعه بین‌الملل باشد.

در پژوهش پیش‌رو تلاش خواهد شد؛ تا با تأکید بر مبانی سیاست خارجی دولت اعتدال‌گرا و از منظر نگرش تحلیلی، سیاست منطقه‌ای ایران در قفقاز جنوبی و نحوه تأثیرگذاری این رویکرد بر روند همگرایی، با توجه به سازوکارهای بالقوه موجود بررسی شود. در این بین فرضیه پژوهش بر این پایه استوار است که، با توجه به چرخش رویکرد سیاست خارجی ایران بر محور اعتدال‌گرایی دو رهیافت فرهنگی - تمدنی و ژئوپلیتیک در کنار دیپلماسی اقتصادی، نقش اثرگذاری بر افزایش تعاملات و تسهیل روند اعتمادسازی متقابل میان ایران و جمهوری‌های قفقاز خواهند داشت.

واژگان کلیدی: سیاست خارجی، اعتدال‌گرایی، همگرایی، سازوکار تعامل، قفقاز جنوبی.

سیاست خارجی اعتدال‌گرا و تغییر در مفهوم برداشت از "تهدید" در سیاست خارجی کشورهای شورای همکاری خلیج فارس

میلاذ جعفری مقدم

دانشجوی کارشناسی ارشد روابط بین‌الملل دانشگاه فردوسی مشهد

سید روح‌الله فاطمی نسب

دانشجوی کارشناسی ارشد روابط بین‌الملل دانشگاه فردوسی مشهد

چکیده

مقاله تهدید همواره یکی از عوامل واگرایی در بین کشورهای حاشیه خلیج فارس و جمهوری اسلامی ایران بوده است. به گونه‌ای که هر یک از دو طرف، برداشت خاصی از مقوله تهدید دارند، به گونه‌ای که از نگاه ایران عنصر فرامنطقه‌ای و از دید اعضای شورای همکاری خلیج فارس، ایران تهدید محسوب می‌شود. با انتخابات ریاست جمهوری یازدهم در ایران و انتخاب دکتر حسن روحانی و باتوجه به شعار اعتدال‌گرایی وی، خوشبینی مضاعفی مبنی بر بهبود روابط ایران با جامعه جهانی و به خصوص روابط منطقه‌ای و متقابل با همسایگان را افزون نموده است. مضافاً بر اینکه سفر محمدجواد ظریف وزیر خارجه ایران به کشورهای همچون کویت، قطر و امارات این امر را مورد تایید قرار می‌دهد که جمهوری اسلامی ایران با اتخاذ سیاست خارجی اعتدال‌گرا درصدد تغییر مواضع اعضای شورای همکاری خلیج فارس نسبت به مقوله تهدید در نزد رهبران این شورا دارد. با توجه به مطالب یاد شده، این سوال مطرح می‌شود که سیاست خارجی اعتدال‌گرا چه تاثیری در تغییر مفهوم برداشت از تهدید در سیاست خارجی کشورهای شورای همکاری خلیج فارس دارد؟ به نظر می‌رسد اتخاذ سیاست خارجی اعتدال‌گرا از سوی دولت یازدهم به ارتقا و بهبود جایگاه ایران و تغییر در برداشت کشورهای حوزه خلیج فارس نسبت به مقوله تهدید موثر واقع شود.

واژگان کلیدی: خلیج فارس، ایران، دولت یازدهم، تهدید

ادراک آمریکا از عقلانیت راهبردی ایران و تاثیر آن بر بازتعریف راهبردهای مواجهه در دوره جدید

محمد جمشیدی

هیات علمی دانشکده حقوق و علوم سیاسی دانشگاه تهران

چکیده

برخلاف فضا سازی‌های رسانه‌ای، اسناد رسمی ایالات متحده تصریح دارند که جمهوری اسلامی ایران یک بازیگر عقلانی است و این عقلانیت فرصتی برای اثرگذاری، در مناسبات با تهران، ایجاد می‌نماید. این درک راهبردی واشنگتن از تهران در کنار وضعیت «عدم اطمینان» در خاورمیانه از مبانی شکل دهنده نوع ابزارهای سیاست خارجی آمریکا در قبال ایران، از جمله تحریم، در دوره اخیر بوده است. در پی انتخابات ریاست جمهوری یازدهم و توافق هسته‌ای ژنو بین ایران و گروه ۵+۱، واشنگتن با ارزیابی مجدد از میزان کارایی سیاست و ابزارهای خود در قبال ایران، الزامات تداوم/ تغییر مسیر را بررسی و طراحی نموده است. این نوشتار با تمرکز بر تحلیل گفتمان رسمی مقامات آمریکایی در این دوره، اعم از مواضع و اسناد، و تطبیق آنها با تحولات سیاسی به دنبال پاسخ به این سوال است که ارزیابی واشنگتن از تهران در پی توافق هسته‌ای چه بوده است و این ارزیابی چه تاثیری بر چشم انداز رقابت راهبردی بین ایران و آمریکا بخصوص در منطقه خواهد داشت. فرضیه نوشتار آنست که در وضعیت جدید، مواجهه بین ایران و آمریکا به سمت الگوی جدید ترکیبی همکاری- تقابل سوق می‌یابد که از یک سو، مبتنی بر پیشگیری از مسیر تحقق گزینه‌های نامتعارف است و از سوی دیگر بر تداوم و تشدید تقابل در سطوح متعارف و نامتعارف استوار است. در نهایت، این نوشتار راهبرد مناسب جهت مدیریت وضعیت در راستای منافع ملی جمهوری اسلامی ایران را پیشنهاد می‌کند.

واژگان کلیدی: عقلانیت، هسته‌ای، توافق هسته‌ای، تحریم، مذاکره، آمریکا، خاورمیانه.

تأثیر سیاست خارجی اعتدال‌گرا بر ترتیبات نوین امنیت منطقه‌ای مطالعه موردی: عربستان سعودی

سید محمد حسین حسینی

چکیده

اعتدال‌گرایی که با مفاهیمی نظیر عدل، عدالت، خردورزی و علم‌باوری در ارتباط است به عنوان یک پارادایم یا روش جدید در سیاست خارجی ایران در دوران بعد از انقلاب شناخته می‌شود که با تأکید بر مشی پراگماتیستی و عدم اتخاذ روشهای ایدئولوژیک به دنبال تامین حداکثر امنیت و منافع ملی است. در این مسیر مولفه‌های مربوط به امنیت و امنیت منطقه‌ای در سیاست خارجی اعتدال‌گرایی از اهمیت ویژه‌ای برخوردار می‌گردد که به تبع آن در رفتار بازیگران منطقه‌ای اثر گذار ظاهر می‌شود. پس از اتخاذ این روش از سوی اعتدال‌گرایان در ایران، کشور عربستان سعودی با توجه به مولفه‌های مورد نظر در زمینه امنیت سعی در تعریف خود از امنیت دارد که می‌تواند با ثبات و امنیت مورد نظر ایران در تضاد قرار گیرد. بنابراین سوالی که در این رابطه مطرح می‌شود این است که سیاست خارجی اعتدال‌گرا چه تاثیری بر ترتیبات نوین امنیت منطقه‌ای دارد و در این رابطه معمای امنیتی عربستان سعودی بر چه مبنایی تعریف می‌گردد؟ فرضیه مورد نظر این است که پارادایم اعتدال‌گرایی با اتخاذ مشی پراگماتیستی به دنبال ثبات و تامین امنیت منطقه‌ای است و در این میان کشور عربستان سعودی، شکل‌گیری نظم نوین امنیت منطقه‌ای را در تضاد با منافع خود می‌پندارد. این مقاله با استفاده از روش توصیفی - تحلیلی به واکاوی و ارزیابی گفتمان اعتدال‌گرایی در نظام امنیت منطقه‌ای و بررسی رفتار کشور عربستان سعودی می‌پردازد.

واژگان کلیدی: اعتدال‌گرایی، امنیت منطقه‌ای، جمهوری اسلامی ایران، عربستان سعودی

سند چشم انداز بیست ساله و سیاست خارجی اعتدال‌گرا

سید محمود حسینی

کارشناسی ارشد روابط بین‌الملل

چکیده

هدف اصلی این مقاله پاسخ به این سوال است که جمهوری اسلامی ایران برای تبدیل شدن به قدرت اول منطقه‌ای در عرصه سیاست خارجی چگونه بایستی رفتار کند؟ در همین زمینه طبق سند چشم انداز بیست ساله، ج.ا.ایران علاوه بر آن که بایستی به قدرت اول منطقه تبدیل شود، بایستی در روابط بین‌الملل نیز از یک سیاست خارجی اعتدال‌گرا و تنش‌زدا نیز بهره‌برد. این اعتدال‌گرایی و تنش‌زدایی می‌تواند در دو سطح منطقه‌ای و بین‌المللی صورت‌پذیرد، که در این نوشتار فرض بر آن است که اقدامات و سیاست‌های اعتدال‌گرا در سطح بین‌المللی و جهانی از اولویت و اهمیت بیشتری نسبت به سطح منطقه‌ای برخوردار است، چرا که روندهای اعتمادسازی جهانی به طور فزاینده‌ای می‌تواند جایگاه منطقه‌ای را تحت تاثیر قرار دهد. برای آنکه نظام جهانی ج.ا.ایران را بعنوان یک قدرت منطقه‌ای تاثیرگذار به رسمیت بشناسد بایستی از یک دیپلماسی قدرتمند و سیاست خارجی اعتدالی و تعامل‌گرا در سطح جهانی استفاده کند، که همه این موارد می‌تواند موجب ایفای نقش فعال و سازنده این کشور در سطح منطقه‌ای نیز شود. بنابراین، این مقاله به این نتیجه خواهد رسید که فرایندهای اعتمادسازی و قدرت‌سازی می‌تواند براهتی از سطوح بین‌المللی به سطح منطقه‌ای تسری یابد و در این فرایند مسلماً یک سیاست خارجی اعتدال‌گرا و تعاملی‌بیشترین نقش را می‌تواند داشته باشد. این مقاله به لحاظ روش‌شناسی یک مقاله توصیفی-تحلیلی می‌باشد و به لحاظ روشی نیز از روش گردآوری اطلاعات به صورت کتابخانه‌ای و مجازی استفاده خواهد شد

واژه‌های کلیدی: سند چشم انداز بیست ساله ج.ا.ایران، سیاست خارجی اعتدال‌گرا، نظام جهانی، قدرت منطقه‌ای

مذاکرات ایران و امریکا و قدرت یابی منطقه‌ای ایران در پرتو سیاست خارجی اعتدال‌گرا

محمد جواد حق‌شناس

عضو هیأت علمی دانشگاه آزاد واحد تهران مرکزی

رحمان حریری

دانشجوی دکتری مطالعات منطقه‌ای دانشگاه تهران

چکیده

تاریخ روابط سیاسی ایران و ایالات متحده امریکا خصوصا در سال‌های اخیر نشان داده است که هر دو حالت رابطه یا عدم رابطه با ایالات متحده امریکا می‌تواند تأثیر زیادی بر مناسبات ایران و نقش و نفوذ آن در منطقه و نظام بین‌الملل داشته باشد. با این وجود، در سال‌های اخیر تشدید تقابل با ایالات متحده امریکا در چارچوب گفتمان اصول‌گرایی عدالت‌محور پیامدهای سیاسی و اقتصادی زیادی را برای ایران علی‌الخصوص در سطح منطقه و در مناسبات ایران با بازیگران منطقه‌ای و هم‌پیمانان و متحدان امریکا به همراه داشته است. این در حالی است که سیاست خارجی ایران در چارچوب گفتمان اعتدال‌گرایی در دوره‌ای کوتاه توانسته است ضمن کاهش تقابل‌های موجود، نقش و میزان تأثیرگذاری ایران در منطقه را ارتقاء بخشد. بنابراین، سوال پژوهش حاضر این است که مذاکرات ایران و ایالات متحده امریکا چه تأثیری می‌تواند در تسریع و تسهیل روند قدرت‌یابی منطقه‌ای ایران داشته باشد؟ فرضیه این پژوهش نیز آن است که مذاکرات جمهوری اسلامی ایران با ایالات متحده امریکا می‌تواند با فراهم آوردن فضایی اعتمادزا و افزایش روند تنش‌زدایی بین‌المللی و منطقه‌ای، از یک‌سو نقش‌آفرینی ایران در نظام بین‌الملل را افزایش داده و از سوی دیگر تقابلات ایران و قدرت‌های منطقه‌ای را کاهش داده و با رفع چالش‌های پیش‌روی ایران در سطح منطقه، روند قدرت‌یابی ایران را تسریع نماید.

واژگان کلیدی: ایران، امریکا، مذاکرات، تنش‌زدایی، قدرت منطقه‌ای

واکاوی اثر گذاری سیاست خارجی اعتدال گرا بر حل بحران‌های منطقه خلیج فارس «با تاکید بر مساله جزایر سه گانه ایرانی»

دکتر سمیه حمیدی

عضو هیات علمی گروه علوم سیاسی دانشگاه بیرجند

مسلم خسروی زارگز

عضو هیات علمی گروه علوم سیاسی دانشگاه بیرجند (نویسنده مسئول)

دکتر حسین فرزانه پور

عضو هیات علمی گروه علوم سیاسی دانشگاه بیرجند

چکیده

خلیج فارس از قدیم الایام محل مناقشه و تزاخم منافع کشورهای منطقه و حتی ابرقدرتهای بین المللی بوده است؛ امنیت انرژی یکی از دلایل مهم این موضوع است. امنیت انرژی از جمله مفاهیمی است که پس از شوک نفتی اول در دهه ۷۰ مورد توجه سیاستگذاران کشورهای نفت خیز و کشورهای مصرف کننده نفت قرار گرفته است. هرچند امروزه این مفهوم دچار تحول بنیادین شده اما همچنان اهمیت آن پا برجاست. از آنجایی که نیمی از انرژی جهان از منطقه خلیج فارس تامین می شود و اقتصاد کشورهای این منطقه وابستگی شدید به در آمد نفت دارد، مفهوم امنیت انرژی در منطقه خلیج فارس از جایگاه خاصی برخوردار است. امنیت انرژی گرچه از یکسو باعث درگیری و کشمکش میان حکومت‌های منطقه خلیج فارس می شود اما از سوی دیگر همین کشورها بدلیل نیاز مبرم به درآمد نفت تلاش می کنند تا از بروز و گسترش هرگونه مجادله سیاسی و غیر سیاسی در این منطقه جلوگیری نمایند. از جمله بحران‌های مهمی که هر از چندگاهی روابط کشورهای منطقه بویژه ایران و امارات متحده عربی و متحدانش را غبارآلود و مبهم می نماید مسئله جزایر سه گانه ایرانی است. امارات متحده عربی که درگیر بحران‌های مهلک داخلی همچون بحران‌های سیاسی، اقتصادی، فرهنگی و هویتی، جغرافیایی و... است سعی می کند تا از طریق «پروژه دشمن سازی» و معرفی ایران به عنوان دشمن تمامیت ارضی خود، از شدت بحران‌های مذکور بکاهد. در حالی که این کشور برای تامین امنیت انرژی خود حداقل در کوتاه مدت نیازمند روابط حسنه با ایران است. حال سوال اینجاست که سیاست خارجی اعتدال گرا چگونه می تواند در حل بحران‌های مهم منطقه خلیج فارس و بویژه مسئله جزایر

سه گانه ایرانی نقش آفرینی کند و آیا اساساً خواهد توانست موفق عمل نماید؟ آیا گفتمان اعتدال‌گرایی خواهد توانست چهره جدیدی از ایران در ذهنیت اعراب منطقه ترسیم نماید. نویسندگان این متن معتقدند با توجه به اینکه یکی از دغدغه‌های مهم کشورهای منطقه خلیج فارس بویژه امارات متحده عربی مسئله امنیت انرژی است، هرگاه این کشورها احساس کنند که امنیت انرژی به خطر افتاده و مصالح سیاسی و اقتصادی آنها از سوی ایران در معرض تهدید قرار گرفته است، سعی می‌کنند تا با اتخاذ استراتژی مقابله به مثل و طرح کردن مباحثی همچون مساله جزایر سه گانه ایران را به عنوان دیگری و دشمن خود نشان داده تا از طریق آن حمایت داخلی (مشروعیت)، منطقه‌ای و بین‌المللی علیه ایران بدست آورند. با توجه به نظریه صلح دموکراتیک (یکی از نظریات مهم روابط بین‌الملل) به نظر می‌رسد سیاست خارجی اعتدال‌گرا بتواند با برقراری روابط حسنه با کشورهای منطقه و ایجاد آرامش و اعتماد در بین این کشورها به حل بحران‌های مهم منطقه خلیج فارس بویژه مساله جزایر سه گانه کمک شایانی نماید.

واژگان کلیدی: بحران، خلیج فارس، امنیت انرژی، سیاست خارجی اعتدال‌گرا، جزایر سه گانه

امنیت خلیج فارس در پرتو سیاست خارجی اعتدال‌گرا

دکتر محمد علی خسروی

دکتر امیر هوشنگ میر کوشش

چکیده

منطقه خلیج فارس به عنوان یکی از مناطق مهم ژئوپولیتیکی و ژئواکونومیکی از جایگاه ویژه‌ای در نظام بین‌المللی برخوردار است. امنیت این منطقه جزء منافع حیاتی کشورهای منطقه و قدرت‌های فرا منطقه‌ای می‌باشد. امنیت همه جانبه خلیج فارس را تنها با ابزارهای نظامی نمی‌توان برقرار کرد و نیازمند ساز و کارهای خاصی است که مشارکت همه جانبه کشورهای منطقه را طلب می‌کند. هر کدام از کشورهای حوزه خلیج فارس دیدگاه متفاوتی در مورد مسئله امنیت در این منطقه دارند. نزدیک کردن این دیدگاه‌ها به یکدیگر ضرورت گفتگو، تعامل سازنده و اعتماد سازی متقابل در میان کشورهای منطقه را اجتناب ناپذیر ساخته است. فرضیه‌ای پژوهش پاسخ به این سؤال است که در پرتو سیاست خارجی اعتدالی دولت یازدهم چگونه می‌توان امنیت همه جانبه خلیج فارس و کشورهای منطقه را تأمین کرد؟ گفتمان اعتدال در سیاست خارجی دولت یازدهم می‌تواند بر اساس اصل توازن و تعادل، تقابل را به گفتگو، تعامل سازنده و تفاهم به منظور ارتقای جایگاه کشور، تأمین امنیت و توسعه کشور تبدیل نماید. توسعه و باز سازی روابط با جهان خارج و کشورهای منطقه خلیج فارس بر پایه همزیستی مسالمت آمیز، احترام به منافع متقابل، تنش زدایی متقابل و اعتماد سازی متقابل برای تأمین حداکثری منافع ملی ایران از ابزارهای سیاست خارجی اعتدال‌گرا می‌باشد.

واژگان کلیدی: سیاست خارجی، اعتدال‌گرایی، توازن، تعادل، امنیت، خلیج فارس.

سیاست خارجی اعتدال‌گرای ایران و چشم‌انداز فرایند شکل‌گیری نظام منطقه‌ای در خلیج فارس

دلشاد خضری

دانشجوی دانشگاه آزاد علوم تحقیقات تهران جغرافیای سیاسی

چکیده

خلیج فارس توان بالقوه‌ی خوبی برای شکل‌گیری قالب فضایی نظام منطقه‌ای ارائه می‌دهد. کماینکه تلاش‌های متعددی برای تأسیس یک سازمان فراگیر منطقه‌ای در خلیج فارس انجام گرفته، اما به دلیل فقدان فرایندهای ژئوپلیتیکی مناسب درون منطقه‌ای و نیز مداخله‌ی بازیگران فرامنطقه‌ای این سازه تاکنون واقعیت نیافته است. در این میان ایران با برخورداری از جایگاه ویژه در منطقه خلیج فارس می‌تواند در ساختار نظام منطقه‌ای جزئی از هسته و کانون نظام قرار گیرد. لذا برای تحقق آن، می‌توان با اتخاذ رویکرد اعتدالی و مواضع حکیمانه در مجامع بین‌المللی از سوی ایران در جهت انعکاس چهره خردمندانه و ارتقاء جایگاه و منزلت بین‌المللی برای بهبود روابط با کشورهای منطقه خلیج فارس و اعتماد‌سازی جهت شکل‌گیری نظام فراگیر منطقه‌ای تلاش نمود.

هدف این نوشتار تبیین نقش سیاست خارجی اعتدال‌گرای جمهوری اسلامی ایران در چشم‌انداز آینده فرایند شکل‌گیری نظام منطقه‌ای در خلیج فارس با روش توصیفی-تحلیلی می‌باشد. نتایج گویای این می‌باشد که سیاست خارجی اعتدال‌گرای دولت تدبیر و امید می‌تواند گامی موثر در اعتماد‌سازی بین کشورهای منطقه برای حرکت به سوی ایجاد نظام فراگیر منطقه‌ای در خلیج فارس باشد.

واژگان کلیدی: سیاست خارجی اعتدال‌گرا، ایران، نظام منطقه‌ای، خلیج فارس.

گفتمان اعتدال گرایی و آینده روابط ایران با عربستان سعودی

الهام رسولی ثانی آبادی

عضو هیئت علمی گروه علوم سیاسی دانشگاه یزد

محمد جواد فتحی

دانشجوی کارشناسی ارشد روابط بین الملل دانشگاه علامه طباطبایی

چکیده

با روی کار آمدن دولت یازدهم در جمهوری اسلامی ایران و بر گزیدن گفتمان اعتدال گرایی به عنوان خط مشی خود، باعث طرح دیدگاههای جدیدی در مورد نوع رابطه ایران با کشورهای موجود در منطقه شده است. عربستان سعودی یکی از مهم ترین کشورهای موجود در منطقه می باشد که نوع روابط ایران آن همیشه از افت و خیزهایی برخوردار بوده است. مسئله مهمی موجود دارد و آن هم اینکه چگونگی روابط بین این دو کنشگر، تا حدودی پیوند مستقیمی با گفتمان های حاکم بر جمهوری اسلامی ایران داشته است. هدف از این نوشتار بررسی این مسئله است که روی کار آمدن دولت یازدهم و گفتمانی را که در عرصه سیاست خارجی به عنوان چراغ راه خود قرار داده است، چه تأثیری بر نوع روابط ایران و عربستان خواهد گذاشت. به طور کلی، با توجه به اینکه، یکی از شاخص های اصلی گفتمان مطروح شده، تنش زدایی در عرصه سیاست خارجی و ایجاد تعامل مؤثر و سازنده با کشورهای منطقه است، بنابر این در افق پیش رو، شروع تنش زدایی بین دو کشور، محتمل است و دو طرف اختلافات فی مابین را که به دلیل پاره از مسائل در سالهای گذشته به وجود آمده است را کنار خواهند گذاشت.

واژگان کلیدی: گفتمان، اعتدال گرایی، ایران، عربستان سعودی، تنش زدایی، سیاست خارجی

گفتمان اعتدال‌گرایی و تأثیر آن بر آینده روابط ایران با کشورهای حوزه خلیج فارس

دکتر الهام رسولی

محمد جواد فتاحی

چکیده

سیاست خارجی کشوره پدیده‌ای ایستا و ثابت نیست و مدام دچار تغییر و تحول می‌شود. بعد از انقلاب اسلامی ایران در ۱۳۵۷ تا به امروز، سیاست خارجی جمهوری اسلامی ایران نیز به تبع این پویایی همواره دچار تغییر و تحولاتی شده است و در هر دوره‌ای گفتمان خاصی بر آن حاکم بوده است. یکی از گفتمان‌های جدیدی که با روی کار آمدن دولت یازدهم قدرت را به دست گرفته است، گفتمان اعتدال‌گرایی می‌باشد و به معنی پرهیز از افراط و تفریط در عرصه سیاست داخلی و خارجی می‌باشد و مؤلفه‌ای خاص خود را دارد که سعی دارد در عرصه عمل به آنها جامعه عمل بپوشاند. یکی از مهم‌ترین مؤلفه‌های این گفتمان تنش زدایی با کشورهای منطقه، خصوصاً کشورهای حوزه خلیج فارس است که با توجه به موقعیت جغرافیایی حساس آنها، از اهمیت وافری برای جمهوری اسلامی ایران برخوردار هستند. هدف از این نوشتار بررسی افق پیش روی روابط ایران، طبق خط مشی‌های گفتمان اعتدال‌گرایی و کشورهای حوزه خلیج فارس در آینده می‌باشد. به طور کلی با توجه به اصولی که این گفتمان بر روی آن تأکید دارد، در آینده شاهد بهبود روابط ایران با کشورهای حوزه خلیج فارس خواهیم بود.

واژگان کلیدی: ایران، گفتمان، تنش زدایی، اعتدال‌گرایی، حوزه خلیج فارس، سیاست خارجی

سیاست خارجی اعتدال‌گرا و جایگاه آن در ترتیبات نوین منطقه

دکتر حسین رفیع

مدیر گروه علوم سیاسی دانشگاه مازندران واحد چالوس

حسینعلی توتی

دانشجوی دکتری روابط بین‌الملل دانشگاه خوارزمی

امیر حسن اقبال

کارشناس ارشد مدیریت

چکیده

تحولات منطقه‌ای خاورمیانه همواره از مولفه‌های تاثیرگذار اصلی بر امنیت ملی جمهوری اسلامی ایران در طول سه دهه گذشته بوده‌اند و هر کدام از تحولات به نوبه خود تهدیدات و فرصت‌های خاصی را برای کشور در پی داشته‌اند. تحولات اخیر و خیزش‌های مردمی در منطقه در سال ۲۰۱۱ بار دیگر معادلات سیاسی و امنیتی و ساختار قدرت در خاورمیانه را تغییر داد. این تحولات در حوزه‌ها و کشورهای مختلف به نحوی خاص امنیت ملی کشور را متاثر داشته و تهدیدات و فرصت‌های امنیتی ویژه‌ای را برای جمهوری اسلامی ایران در برداشته است. با توجه به این شرایط ایران با سیاست خارجی اعتدال‌گرای منطقه‌ای مطلوب و موفق باید بین اهداف و ابزار سیاست خارجی توازن و تناسب برقرار کند. این پژوهش با طرح این سوال که گفتمان سیاست خارجی عدالت محور چه نقشی در ترتیبات نوین منطقه دارد، به این نتایج رسیده است که در دوران انتقالی کنونی منطقه خاورمیانه، ایران خود یکی از منابع و موضوعات اصلی در شکل دادن به نظام بین‌المللی منطقه‌ای در حال شکل‌گیری است. لذا ج.ا. ایران در صورت ارزیابی دقیق تحولات اخیر منطقه خاورمیانه و ایفای نقش حساب شده، می‌تواند قدرت خود را نهادینه و اثرگذار کند. با توجه به این واقعیت که منابع غیر نظامی قدرت و به ویژه قدرت اقناعی و گفتمان‌های تأثیرگذار در شکل‌گیری ساختار آتی روابط منطقه نقش برجسته‌ای دارند، جمهوری اسلامی ایران با توجه به قدرت نرم خویش از نقش برجسته‌ای در این تحولات مخصوصاً با رویکرد اعتدال محور در عرصه ارزشی، هنجاری و معنایی برخوردار است. روش این پژوهش تحلیلی-تبیینی است.

واژگان کلیدی: سیاست خارجی، اعتدال، انقلاب اسلامی، نظم نوین منطقه‌ای

سیاست اعتدال‌گرایی ایران در ترتیبات نوین امنیتی جهان عرب

محمد سالاری

چکیده

حوادث سال ۲۰۱۱ خاورمیانه و شمال آفریقا که موجی از خیزش‌های مردمی را به همراه داشت و باعث برکناری دیکتاتورهای مصر، لیبی و تونس شده و محیط امنیتی این منطقه را با تغییر و تحولات اساسی مواجه ساخت، منافع و امنیت بازیگران منطقه ای و از جمله امنیت ملی جمهوری اسلامی ایران را تحت تاثیر قرار داد. این تحولات که کشورهای مختلف منطقه از جمله مصر، بحرین، یمن و سوریه را در بر گرفت و به رغم برخی ویژگی‌های مشترک و مشابه در هر یک از حوزه‌ها، از مشخصه‌های خاص خود برخوردار بود. تحولات جهان عرب به رغم برخی چالش‌های امنیتی کوتاه مدت در دوره گذار با طرح الگوهای نوین مشروعیت و شکل‌گیری نظام‌های سیاسی مستقل تر و همچنین تغییر ساختار قدرت منطقه ای واجد فرصت‌های مهمی برای امنیت ملی جمهوری اسلامی ایران است. با توجه به اهمیت تغییرات اخیر جهان عرب بعد از گذشت دوسال از شکل‌گیری حکومت‌های جدید عربی و پیامدهای آن برای امنیت ملی کشور و همچنین تاثیرگذاری بازیگران منطقه ای و فرامنطقه ای رقیب ایران نوشتار حاضر در پی بررسی این مسئله است که با روکارآمدن دولت یازدهم جمهوری اسلامی ایران چگونه می‌تواند با اتخاذ سیاست اعتدال‌گرایی منطقه‌ای تهدیدات تحولات جهان عرب را به فرصت تبدیل کرده و جایگاه خود را در منطقه تقویت کند.

واژگان کلیدی: جهان عرب، حکومت‌های جدید منطقه، محیط جدید امنیت، سیاست خارجی اعتدال‌گرایی ایرانی

اعتدال گرایی از منظر گفتمان اسلامی

دکتر هدایت اله سلطانی نژاد

چکیده

اعتدال یکی از اصول مهم عقلایی است که مورد تایید و تاکید اسلام قرار گرفته و در آموزه‌های دینی به لزوم رعایت آن سفارش شده است. در قرآن کریم مسلمانان به میانه روی در اندیشه، گفتار، رفتار، تدبیر امور فردی و اجتماعی، تعامل با جهان پیرامون دستور داده شده اند و با این نشانه به عنوان الگوی برتر معرفی گردیده اند. در روایات فراوانی از پیشوایان دینی بر لزوم اعتدال در تمامی ابعاد حیات فردی و اجتماعی بشری تاکید شده است و جهل و جمود و تند روی و کندروی مورد سرزنش قرار گرفته است. با وجود این، از آغاز تا کنون در کنار بینش و روش اعتدال، دواندیشه و روش انحرافی افراط و تفریط ظهور و بروز یافته اند و با برداشت نادرست بخصوص از تعالیم و آموزه‌های دینی موجب تفرقه و اختلاف، درگیری و دشمنی، عقب افتادگی، هدر رفتن امکانات و توانمندی‌های بالقوه و بالفعل، حرکت‌های تند تخریبی و سوء استفاده بیگانگان و کشورهای زیاده خواه شده اند. آثار زیانبار رقابت و کشمکش نامتعارف بین جریان‌های سیاسی داخلی برخی کشورهای مسلمان و حتی ظهور فرقه‌های مذهبی و کلامی و سیاسی خارج از حد اعتدال نظیر آنچه در سال‌های اخیر رخ داده است حاصل انحراف از خط اعتدال است. کشور ما هم قبل و بعد از انقلاب چه در طول دوران مبارزات و چه دوره جنگ و بعد از آن واز جمله سال‌های اخیر شاهد این افراط و تفریط و آثار زیانبار آن بوده است. بر این اساس در این مقاله به مفهوم و مصادیق و ابعاد گوناگون اعتدال گرایی و عوامل انحراف از حد اعتدال و راهکارهای نهادینه سازی فرهنگ و گفتمان اعتدال در عرصه‌های گوناگون بویژه اجتماعی، سیاسی و مناسبات و تعامل داخلی و بین المللی از منظر اسلام و گفتمان اسلامی پرداخته شده است.

واژگان کلیدی: اعتدال، اعتدال گرایی، گفتمان اسلامی، قرآن، روایات

ایران، ترکیه و عربستان سعودی: گفتگوی تمدن‌ها، اتحاد تمدن‌ها، گفتگوی ادیان و فرهنگ‌ها و رقابت‌های منطقه‌ای

یاسر سلیمی

دانشجوی کارشناسی ارشد روابط بین‌الملل، دانشگاه آزاد اسلامی واحد علوم و تحقیقات

چکیده

ایران در سال ۱۹۹۷ ایده گفتگوی تمدن‌ها را در مجمع عمومی سازمان ملل مطرح نمود. در سال ۲۰۰۴ اسپانیا ایده اتحاد تمدن‌ها را در این مجمع ارائه کرد که ترکیه با فاصله کوتاهی حامی هم‌مطراز (Co-Sponsor) آن شد و عربستان سعودی نیز در سال ۲۰۰۸ ایده گفتگوی ادیان و فرهنگ‌ها را به مجمع عمومی عرضه داشت. هر سه این طرح‌ها در راستای مقابله با برخورد تمدن‌ها که شالوده اصلی آن برخورد تمدن غربی با تمدن اسلامی است و در چهارچوب فرهنگ صلح ارائه شدند. هر سه کشور ایران، ترکیه و عربستان سعودی به نوعی خود را نماینده تمدن اسلامی می‌دانند و هر سه قدرتهای بزرگ رقیب در منطقه خاورمیانه هستند. ایران خود را میراث دار تمدن عظیم باستانی و دارای سهم مهمی در تمدن اسلامی معرفی می‌کند. ترکیه وارث امپراطوری عثمانی است که بیش از ۶ قرن اکثریت کشورهای مسلمان در سیطره آن بودند و خود را خلافت عثمانی معرفی می‌کردند. به لحاظ تاریخی خاستگاه دو امپراطوری بزرگ مسیحی یعنی بیزانس و روم شرقی است و به لحاظ جغرافیایی در میانه خاورمیانه و اروپا قرار دارد. عربستان سعودی نیز زادگاه و محل ظهور پیامبر اسلام و جایگاه قبله مسلمانان است و پادشاه آن خود را خادم حرمین شریفین می‌نامد. مقاله حاضر قصد دارد این پیشنهادات را در چهارچوب رقابت‌های منطقه‌ای میان سه قدرت اصلی خاورمیانه بررسی نماید و نتیجه‌گیری کند کدام یک از آنها در ارائه چهره مثبت و صلح جو از خود موفق تر بوده‌اند.

واژگان کلیدی: خاورمیانه، سازمان ملل، گفتگوی تمدن‌ها، گفتگوی ادیان، اتحاد تمدن‌ها، برخورد تمدن‌ها

سیاست خارجی ترکیه در دوران حزب عدالت و توسعه در خصوص حکومت اقلیم کردستان عراق

هوشنگ شیخی

دانشجوی علوم سیاسی دانشگاه شاهد تهران

میلاد گرجی ازندربانی

دانشجوی کارشناسی ارشد روابط بین الملل دانشگاه علامه طباطبائی

صمد کیانی جو

دانشجوی کارشناسی ارشد مطالعات منطقه‌ای دانشکده روابط بین الملل

چکیده

اصول سیاست خارجی ترکیه از سال ۲۰۰۲ به بعد که حزب عدالت و توسعه به قدرت رسیده، مبتنی بر نظریه عمق استراتژیک احمد داود اوغلو طراحی شده است. براساس این نظریه ترکیه علاوه بر تلاش در جهت افزایش قدرت نظامی و افزایش پرستیژ خود از طریق عضویت در نهادهای منطقه‌ای و بین المللی و همچنین میانجی گری در حل معضلات منطقه‌ای بر گسترش روابط خود با دیگر بازیگران منطقه‌ای و همسایگانش هم تأکید خاصی می‌ورزد. به طوریکه تنش زدایی و اعتدال در روابط خود با همسایگانش را به عنوان یکی از محورهای سیاست خارجی اش معرفی نموده است. در همین راستا می‌توان به بررسی سیاست خارجی ترکیه در دوران حزب عدالت و توسعه در خصوص حکومت اقلیم کردستان عراق به عنوان یکی از همسایگان حائز اهمیت این کشور پرداخت. از سوی دیگر حکومت اقلیم کردستان عراق به تبع گسترش نقش و نفوذ خود در منطقه خاورمیانه به عنوان بازیگری جدید و نه چندان پرسابقه، سیاست خارجی و ملاحظات امنیتی کشورهای خاورمیانه را به طور اعم و کشورهای همسایه اش را به طور اخص تحت تاثیر خود قرار داده است. بنابراین، این مقاله در پی آن است تا با استفاده از روش توصیفی-تحلیلی، سیاست خارجی ترکیه از سال ۲۰۰۲ تا آخرین روزهای ۲۰۱۳ در خصوص حکومت اقلیم کردستان عراق را مورد بررسی و تدقیق قرار دهد.

واژگان کلیدی: سیاست خارجی ترکیه، حزب عدالت و توسعه، حکومت اقلیم کردستان عراق، واقع

گرایی، موازنه قوا، اعتدال، تنش زدایی

نقش اعتدال‌گرایی در سیاست خارجی دولت روحانی در تعیین نوع روابط ایران با ترکیه

حامد علی نژاد

دانشجوی کارشناسی ارشد دیپلماسی و سازمان‌های بین‌المللی، دانشکده روابط بین‌الملل وزارت امور خارجه

چکیده

بی‌شک تغییر در سیاست خارجی ایران پس از به قدرت رسیدن حسن روحانی به ریاست جمهوری ایران بر خیلی از مسائلی که ایران در نظام بین‌الملل با آن‌ها مواجه بوده است، تاثیر گذار می‌باشد. عبارت کلیدی دولت روحانی در سیاست خارجی، اعتدال‌گرایی است. اعتدال‌گرایی بیش از هر چیز بر تعادل در سیاست خارجی تاکید می‌کند، اعتدال‌گرایی افراط و تفریط در سیاست خارجی را نمی‌پذیرد و منافع ملی ایران را مهم‌تر از آن می‌داند که افراط و تفریط در تعیین آن نقشی داشته باشند. به تبع تغییر درنخبگان ایران، نظام بین‌الملل نیز از این تغییر استقبال کرده و خواستار تغییر در رویه کنونی روابط خود با ایران شده‌اند. برای دولت روحانی به همان اندازه که روابط با غرب اهمیت دارد، به همان اندازه هم روابط با همسایگان در اولویت هست. در این میان ترکیه، یکی از کشورهای مهم در همسایگی ایران در طول یک دهه گذشته با روی کار آمدن حزب عدالت و توسعه نه تنها تغییر اساسی در شرایط داخلی بلکه در سیاست خارجی خود نیز با هدایت احمد داوود اوغلو، وزیر خارجه این کشور، دگرگونی‌های عمده‌ای را در روابط خود با همسایگان به وجود آورده است. ترکیه بعد از ۲۰۰۲ در مسیر توسعه قرار گرفته است و بی‌شک شکل روابط و جایگاه آن در سیاست خارجی ایران از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است. هدف اصلی این نوشتار بررسی تاثیر اعتدال‌گرایی بر نوع روابط ایران با ترکیه است. اعتدال‌گرایی که محمد جواد ظریف آن را در سیاست خارجی ایران در ارتباط با دیگر کشورها اجرا می‌کند، بی‌شک نوع دیگری از روابط را با همسایگان و به ویژه ترکیه ترسیم می‌کند. این نوشتار قصد دارد روابط این دو کشور را بر اساس تحرکی که در سیاست خارجی ایران در پرتو اصل اعتدال

به وجود آمده، تبیین نماید.

واژگان کلیدی: اعتدال‌گرایی، سیاست خارجی ایران، رابطه با ترکیه

واقع‌گرایی نو کلاسیک، اعتدال‌گرایی، سرچشمه‌های درونی سیاست خارجی، نظم لیبرالی

بررسی ویژگی‌های اعتدال‌گرایی اسلامی در سیاست خارجی ترکیه در قبال عربستان

سید روح‌الله فاطمی نسب

میلاد جعفری مقدم

مجید نصیری نسب

چکیده

استراتژی نگاه به غرب ترکیه که بوسیله کمالیزم حاصل شد در دو دهه اخیر با رشد احزاب و جریان‌های اسلامی در این کشور به استراتژی تلفیقی نگاه به غرب و شرق مبدل شده و این کشور بر خلاف سایر کشورهای اسلامی به اسلام‌گرایی اعتدالی در سیاست خارجی روی آورده است. موقعیت خاص ژئوپولیتیکی ترکیه سبب شد تا همواره با تسامح دم‌از‌اسلام‌گرایی زده و در مواجهه با کشورهای اسلامی در سکولاریزم و غرب‌گرایی افراط نکند. این کشور در منطقه خاورمیانه اسلامی منافع زیادی در رابطه با انرژی دارد که عربستان با دارا بودن بالاترین ذخایر نفتی و ذخایر گاز در منطقه کشور مهم برای ترکیه محسوب می‌شود. روابط عربستان و ترکیه در دوران ده‌ساله حزب حاکم عدالت و توسعه به رهبری اردوغان گسترش زیادی یافته است که نمودهای آن همسویی منافع در بحران سوریه، لبنان، یمن و امضای توافقنامه نظامی در ماه می‌امسال به میزبانی آنکارا بود. در این پژوهش سعی می‌شود چگونگی تاثیرپذیری سیاست خارجی ترکیه از جنبه‌های اعتدال‌گرایی اسلامی در قبال عربستان مورد واکاوی قرار بگیرد.

واژگان کلیدی: ترکیه، عربستان، سیاست خارجی، اعتدال‌گرایی اسلامی.

امکان سنجی اعتدال در همسایه پذیری / همسایه گریزی ایران

دکتر سیداحمد فاضلی نژاد

چکیده

ایران یکی از کشورهای پرهمسایه جهان است که کیفیت رابطه آن با همسایگانش از عوامل متعددی تأثیر می‌پذیرد و مدیریت این روابط نیازمند نوعی اعتدال در ایستارها و رفتارهای سیاست همسایگی این کشور است. سؤال اصلی این است که چرا اعتدال در سیاست همسایگی اهمیت دارد و چگونه می‌توان به آن دست یافت؟ به نظر می‌رسد علت اهمیت اعتدال در سیاست همسایگی تأثیرپذیری شدید کشورها به ویژه همسایگان از یکدیگر و تسری سرنوشت آنها به همدیگر است. دستیابی به اعتدال در سیاست همسایگی نیز نیازمند تفکیک عناصر گوناگون هویتی و کارکردی همسایگان است. برای تبیین این فرضیه‌ها می‌توان از الگوی «فرهنگ مشترک» در مکتب انگلیسی بهره برد که همزمان مبین عناصر گماین شافتی / وایتی و گزلفاشفتی / بولی مناسبات میان کشورها می‌باشد. با فرضیه‌های بالا و نظریه اخیر، طی چند گام به سؤال اصلی پاسخ داده می‌شود: نخست، مروری کوتاه بر مناسبات کلی روابط ایران و همسایگانش طی سه دهه اخیر صورت پذیرفته و وجود / عدم وجود اعتدال نیت مندانه در آن سنجیده می‌شود تا اهمیت سؤال اصلی آشکار شود؛ دوم، الگوی فرهنگ مشترک و عناصر گماین شافتی (تاریخ، مذهب و زبان) و گزلفاشفتی (نظم سازی، همکار اقتصادی) آن به طور کلی بیان شده و با مشی خارجی همسایه گریزی / همسایه پذیری پیوند زده می‌شود؛ سوم، سیاست همسایگی ایران به دو شاخه متأثر از عناصر گماین شافتی و گزلفاشفتی تقسیم می‌شود که هر یک با سنجه اعتدال می‌تواند مثبت یا منفی باشد. در نهایت، راهکارهایی برای هدایت هرچه بیشتر سیاست همسایگی ایران به سمت اعتدال پیش نهاده می‌شود.

واژگان کلیدی: اعتدال، سیاست همسایگی، همسایه گریزی، همسایه پذیری، فرهنگ مشترک

اعتدال‌گرایی و سیاست خارجی جمهوری اسلامی ایران در قبال بحران سوریه

دکتر ارسلان قربانی شیخ نشین

دانشیار روابط بین الملل دانشگاه خوارزمی

روح الله شگری

دانشجوی روابط بین الملل دانشگاه خوارزمی

چکیده

این مقاله ضمن اشاره به گفتمان‌های حاکم بر سیاست خارجی جمهوری اسلامی ایران در طول ۳۵ سال گذشته، به بررسی گفتمان اعتدال‌گرایی می‌پردازد. همچنین شاخص‌ها و مولفه‌های گفتمان جدید سیاست خارجی ایران که با روی کار آمدن دولت یازدهم از اولویت برخوردار شده است را تبیین می‌نماید. در همین راستا عنوان می‌شود که بنیان و اساس گفتمان اعتدال‌گرایی، تعادل و توازن است؛ توازن بین آرمان و واقعیت یا آرمان‌گرایی و واقع‌گرایی، به عبارتی توازن بین مصالح اسلامی و منافع ملی، توازن بین عزت، حکمت و مصلحت، و در کل توازن در تصمیم‌گیری در سیاست خارجی. در واقع یکی از آثار اعتدال‌گرایی در سیاست خارجی، مواضع ایران در خصوص تحولات منطقه‌ای خصوصا سوریه است. از این منظر، اعتدال‌گرایی در سیاست خارجی ایران سبب اتخاذ مواضع متفاوت ایران نسبت به بحران سوریه و همچنین با تاکید بر راه حل سیاسی به همراه روسیه و چین مانع از مداخله گری غرب در منطقه گردید. بحث اصلی مقاله این است که پذیرش طرح روسیه از سوی غرب و پیوستن دولت سوریه به پیمان امحای سلاح‌های شیمیایی گام‌های مثبتی در ایجاد صلح و کاهش خشونت‌ساختاری در منطقه است که اعتدال‌گرایی در سیاست خارجی ایران در تحقق آن تاثیر گذار بود و این می‌تواند در خصوص تحولات بعدی سوریه نیز مصداق داشته باشد.

حضور اسرائیل در قفقاز و چالش‌های امنیتی آن برای ایران

یوسف قنبری

دانشجوی کارشناسی ارشد روابط بین‌الملل دانشگاه گیلان

چکیده

قفقاز جنوبی به عنوان منطقه‌ای دارای اهمیت ژئوپلیتیک، از دیرباز مورد توجه بازیگران منطقه‌ای و فرامنطقه‌ای بوده است. در این میان و با توجه به فروپاشی شوروی در سالهای پایانی قرن بیستم و تلاش شماری از کشورها برای ایجاد اتحاد با کشورهای جنوب قفقاز، بیش از پیش بر اهمیت آن افزوده است. اسرائیل نیز به عنوان یکی از طرف‌های فعال در مسائل قفقاز از ابتدای ایجاد رابطه با این کشورها سیاست اتحاد‌سازی را در پیش گرفته است. مقاله حاضر با توجه به حضور فزاینده اسرائیل در منطقه قفقاز جنوبی بر آن است که ابعاد این حضور را تشریح کرده و پیامدهای حضور اسرائیل در سه عنوان کلی نظامی امنیتی، اقتصادی و سیاسی جای می‌گیرد و از رهگذر بیان استراتژی و اهداف اسرائیل از پیگیری سیاست اتحاد‌سازی در قفقاز، پیامدهای امنیتی مترتب بر امنیت ایران را مورد بررسی قرار دهد، از این رو جمهوری اسلامی ایران باید تحولات قفقاز را به طور جدی مد نظر قرار داده و در روابط اسرائیل با کشورهای این منطقه، دقیق شود؛ چرا که منطقه قفقاز در دوایر اصلی حریم امنیتی ایران قرار دارد و اسرائیل با علم به این واقعیت، وارد تحولات منطقه قفقاز شده است.

واژگان کلیدی: ایران، اسرائیل، قفقاز، امنیت، استراتژی، ژئوپلیتیک

ضرورت تعامل موازنه‌گر امنیت ساز تهران-ریاض در بستر سیاست خارجی اعتدالی

کامران کریمی

کارشناسی ارشد علوم سیاسی

چکیده

ظهور خطوط جدید دیپلماسی منطقه‌ای دولت تدبیر و اعتدال می‌تواند نشانگر فضای جدیدی از الگوی تعامل در راهبرد سیاست خارجی ایران باشد. تعاملی که بیش از هر زمان دیگر نیازمند پیگیری از یکسو و توجه دولت‌های عربی خلیج فارس از سوی دیگر می‌باشد. این مقاله تلاش دارد تا با برجسته ساختن متغیرهای دخیل در روابط ایران و عربستان، بر این موضوع تاکید کند که تعامل یا تنش دو دولت می‌تواند در سطح منطقه خاورمیانه و بخصوص خلیج فارس امنیت ساز یا بحران ساز باشد و بر سطح روابط ایران با دیگر دولت‌های شورای همکاری و همچنین موضوعات منطقه‌ای اثرگذار باشد. موازنه منطقه‌ای یکی از الگوهای امنیت‌سازی محسوب می‌شود. سازماندهی موازنه منطقه‌ای به عنوان یکی از ضرورت‌های امنیتی در شرایط و محیط‌های بحرانی تلقی می‌شود. چنین فرایندی در حوزه خاورمیانه و خلیج فارس بدلیل زمینه‌های تولید منازعه و بحران از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است. برای عبور از بحران نیاز مشهودی به سازماندهی موازنه منطقه‌ای وجود دارد. در این چارچوب توجه به نگرانی‌های عربستان می‌تواند بخش عمده‌ای از کنش‌های راهبردی و همچنین جلوه‌های نگرانی از بهم خوردن توازن قدرت منطقه‌ای این کنشگر را درک نمود. می‌توان گفت که سعودی‌ها از بهم خوردن توازن منطقه‌ای بیمناکند و خود را در نگرانی غرب از برنامه‌های هسته‌ای جمهوری اسلامی ایران شریک می‌دانند. به لحاظ وجود همپوشانی‌های بسیاری که بین محیط امنیتی ایران با محیط امنیتی عربستان وجود دارد، سیاست خارجی اعتدالی باید به دنبال الگوی راهبردی‌ای باشد که بر پایه دو محور موازنه بخشی و امنیت سازی قرار دارد و توان عملیاتی شدن در محیط پیرامونی متقابل را

داشته باشد. از آنجا که عربستان جزء حلقه‌های مهم پیرامونی ایران است، لازم است تا اهمیت کانونهای مشترک محیطی و پیرامونی شناخته شود و با تنظیم اولویتها، هزینه‌های اتلاف منابع کاهش یافته و در راستای افزایش قدرت چانه زنی و همگرایی منطقه‌ای هدایت شود. البته این مهم نیازمند تعریف روشنی از متغیرهای دخیل در روابط متقابل است. از نظر نگارنده تاکید بر دو گزاره ژئوپلیتیک مشترک و تلقی مشترک از تهدید) هر چند بر سر تعریف، سطح و نوع منابع تهدید بین دو بازیگر اختلاف نظر وجود دارد) بیش از دیگر عوامل می‌تواند به عنوان مکانیسم‌های امنیت را در مقطع کنونی در دستور کار دو بازیگر قرار گیرند. همراه کردن عربستان با این الگوی راهبردی می‌تواند ضمن کاستن از سطح و دامنه تهدید، دیگر دولت‌های شورای همکاری خلیج فارس بخصوص بحرین و امارات را نیز وارد چنین الگوی تعاملی سازد و موضوعات اختلافی دوجانبه را در فضای جدید مطرح سازد

واژگان کلیدی: دیپلماسی تدبیر و اعتدال، جمهوری اسلامی ایران، عربستان سعودی، الگوی راهبرد تعاملی، موازنه منطقه‌ای، امنیت سازی

تحریم‌های آمریکا و نقش اکو: ارائه چارچوبی در راستای سیاست خارجی منطقه‌ای دولت اعتدالگرا

دکتر غلامرضا کریمی

عضو هیات علمی دانشگاه خوارزمی

ابوالحسن صفی‌نژاد

دانشجوی کارشناسی ارشد روابط بین‌الملل دانشگاه خوارزمی

چکیده

سازمان همکاری منطقه‌ای (اکو)، با قرار گرفتن در یک مسیر ارتباطی حساس به لحاظ جغرافیایی، اقتصادی و ترکیب یافته از کشورهای همجوار، همواره یکی از اولویت‌های سیاست خارجی این کشورها و بویژه جمهوری اسلامی ایران به عنوان مقر دائمی دبیرخانه اکو بوده است. این کشور، یعنی ایران که خود در هسته ژئوپلیتیک و ژئواکونومیک سازمان قرار دارد، از سوی برخی قدرت‌ها و بویژه ایالات متحده آمریکا مورد تحریم قرار گرفته است، به طوری که بین سال‌های ۹۲-۱۳۸۸ را می‌توان نقطه اوج این تحریم‌ها برشمرد، هدف ما از این پژوهش پاسخ به این سوال اصلی است که اکو چه نقشی در یاری رسانی به جمهوری اسلامی ایران جهت مقاومت در برابر تحریم‌های ایالات متحده آمریکا داشته است؟ در پاسخ به این سوال، فرضیه مقاله این-گونه مطرح می‌شود که اکو با بازیگری به عنوان یک پل ارتباطی با کشورهای قدرتمندی چون: هند، چین و روسیه و افزایش مبادلات تجاری بین کشورهای اکو و به خصوص ترکیه، در بین سال‌های ۹۲-۱۳۸۸ با جمهوری اسلامی ایران، موجب مقاومت ایران در برابر تحریم‌های اقتصادی اعمال شده از سوی ایالات متحده آمریکا بوده است، بر این اساس، مدل کارکردگرایی به عنوان چارچوبی مناسب به سیاست خارجی دولت اعتدالگرا پیشنهاد می‌شود. روش به کار گرفته شده در این پژوهش، تحلیلی-تبیینی خواهد بود.

واژگان کلیدی: اکو، تحریم، کارکردگرایی، سیاست خارجی

سیاست خارجی اعتدال گرایی و جایگاه منطقه‌ای جمهوری اسلامی ایران

محسن کشوریان

چکیده

در نمای خارجی مفهوم مستتر در گفتمان اعتدال در سیاست خارجی ج.ا.ایران تعامل مؤثر و سازنده است. از این رو سیاست خارجی دولت یازدهم براساس گفتمان اعتدال، در جهت تعامل فعال، بازسازی و اصلاح مناسبات با قدرتهای مؤثر بین المللی در جهت منافع ملی، عادی سازی و بهبود روابط با کشورهای منطقه به ویژه همسایگان، مدیریت، کاهش و لغو تحریم هی بین المللی، تأثیرگذاری سازنده بر روند تحولات جهانی خواهد بود. بازسازی و توسعه روابط نیز بر پایه همزیستی مسالمت آمیز، تفاهم، احترام و منافع متقابل، تنش زدایی متقابل و اعتماد سازی برای تأمین منافع ملی ایران است. بنابراین انطور که از گفته‌های دولت جدید برداشت می‌شود: تعامل، مذاکره، یارگیری، رفتاری شایسته، تحول گرایی، صلح طلبی مثبت، واقع بینی و واقع گرایی، منزلت طلبی و عقل گرایی و خرد ورزی محورهای سیاست خارجی دولت اعتدال در عرصه روابط بین الملل هستند. دولت اعتدال از بدو شروع خود تا کنون دستاوردهای در نظام جهانی داشته، که مهم ترین آن توافق ژنو و کم رنگ شدن تحریم‌های جامعه بین الملل علیه ایران است. از آنجایی که، دولت اعتدال در عرصه خارجی به دنبال شکست ایران هراسی، تغییر تصویر ایران در دنیا و اعتماد سازی با جامعه جهانی است. در این پژوهش با روش توصیفی-تحلیلی در پی پاسخ به این پرسش هستیم که: جهت گیری سیاست خارجی دولت یازدهم در نظام بین الملل، به ویژه توافق ژنو چه تاثیری بر جایگاه و نقش ج.ا.ایران در منطقه دارد؟ استدلال بر این است با توجه به اینکه عموم دولت‌ها در منطقه تحت تأثیر فشار سیاسی غرب و امریکا و تحریم‌های بین المللی، رابطه خود را با ایران تنظیم می‌کنند، چشم-انداز روابط ایران و غرب به ویژه امریکا

منجر به تجدید نظر در نوع روابط کشورهای منطقه با ایران شده است و این مسئله نقش و موقعیت منطقه‌ای ایران را افزایش داده است.

واژگان کلیدی: سیاست خارجی، اعتدال‌گرایی، جایگاه منطقه‌ای ایران، نظام بین‌الملل، قدرتهای بزرگ، توافق ژنو

چشم اندازی بر فرآیند اعتماد سازی متقابل به عنوان ابزاری برای تحقق سیاست خارجی اعتدال میان هند و پاکستان؛ فرصت‌ها و چالش‌ها

محمدصادق کوشکی

عضو هیأت علمی دانشکده حقوق و علوم سیاسی دانشگاه تهران

سید محمود حسینی

چکیده:

در یک منطقه پر تنش نمی توان بر اهمیت میزان اعتماد سازی تاکید نکرد. کشورهای جنوب آسیا مثل پاکستان و هندوستان که دو دشمن قدیمی و دیرینه هستند، نیاز ضروری به تلاش‌هایی در راستای جلوگیری و کنترل تنش فته است. وضعیت ناپایدار منطقه، اقدامات اعتماد ساز نظامی و غیر نظامی را ضروری می کند. گرچه نتایج شگفت انگیز قابل پیش بینی هستند، اما حداقل بین پاکستان و هندوستان اعتماد سازی متقابل می تواند به ایجاد سطحی از اعتماد میان آن‌ها برای ایجاد منطقه‌ای صلح آمیز تر و به دور از وضعیت تنش زا کمک کند تا هر دو قدرت را از حوادثی مانند ماجرای کارگیل که دو کشور را در آستانه جنگ اتمی قرار داد، دور کند. در واقع، سابقه اعتماد سازی در جنوب آسیا چندان مثبت و مؤثر نبوده است؛ زیرا چالش‌هایی بر سر راه این روند وجود دارد. این مقاله تلاش دارد تا ضمن برشمردن فرصت‌ها برای اعتماد سازی میان هند و پاکستان، چالش‌های فراروی این فرآیند را نیز مورد بررسی قرار دهد.

واژگان کلیدی: جنوب آسیا، اعتماد سازی، پاکستان، هندوستان، فرصت‌ها، چالش‌ها

فرصت‌های منطقه‌ای ایران در پرتو اعتدال‌گرایی

الهه کولایی

استاد مطالعات منطقه‌ای دانشگاه تهران

چکیده

در طول بیش از سه دهه گذشته، بر اساس نگرش سیاسی حاکم بر کشور در حوزه سیاست داخلی، پیامدها و بازتاب آن در حوزه سیاست خارجی نیز انتقال یافته است. هنگامی که دولت هاشمی، بازسازی کشور را بعد از جنگ عراق با ایران هدف قرار داد، رویکردی واقع‌گرایانه در سیاست خارجی جمهوری اسلامی ایران شکل گرفت. در دوره سیدمحمدخاتمی در امتداد سیاست داخلی مبتنی بر رشد و توسعه، اعتلای مادی و معنوی مردم ایران و تقویت روند دموکراتیک‌سازی در کشور، همکاری، تعامل، تنش‌زدایی و اعتمادسازی در حوزه بین‌المللی دنبال شد. پس از خاتمی رویکردی تهاجمی در امتداد عوام‌گرایی و تلاش برای همراهی افکار عمومی بین‌المللی، به دلیل سیاست‌های ناعادلانه و تبعیض‌آمیز نظام سرمایه‌داری در جهان و نیز سیاست‌های یکجانبه‌گرایانه آمریکا، توانست در فضای بین‌المللی حمایت‌هایی را به دست آورد. در این سیاست خارجی، منافع مردم ایران و خدمت سیاست خارجی به اهداف رشد و توسعه در داخل، جایگاه خود را از دست داد. این رویکرد غیرواقع‌گرایانه نسبت به توانایی‌ها و جایگاه منطقه‌ای ایران، اهرم‌های قدرت و موقعیت ایران در منطقه غرب آسیا نیز بی‌اثر ساخت.

با برگزیده شدن مشی اعتدال در سیاست داخلی و خارجی ج.ا. ایران در پی انتخابات ریاست جمهوری خرداد ۹۲، مسیرهای جدیدی به سوی شکل‌گیری تعامل سازنده با کشورهای منطقه و جهان برداشته شد. این رویکرد جدید راه را برای تحقق یافتن سند چشم‌انداز و ایجاد شرایط مناسب برای ایفای نقش سازنده ایران در خاورمیانه بزرگ فراهم آورده است. تنظیم عقلایی و سازنده روابط با همسایگان پردردسر و آشوب زده در شرق و

غرب کشور، در چارچوب روابط همه جانبه با بازیگران منطقه‌ای و بین‌المللی، در تداوم این راه قابل دسترسی است. در این مقاله تاثیر این تحول در سیاست خارجی ایران در سطح منطقه و فرصت‌های فراروی ایران با روش توصیفی-تحلیلی بررسی می‌شود.

واژگان کلیدی: ایران، واقع گرایی، آرمان گرایی، اعتدال گرایی، غرب آسیا

تأثیر بی‌ثباتی در منطقه خاورمیانه بر اعتدال‌گرایی در سیاست خارجی حزب عدالت و توسعه ترکیه

میلااد گرجی ازندریانی

دانشجوی ارشد روابط بین‌الملل دانشگاه علامه طباطبائی

هوشنگ شیخی

دانشجوی علوم سیاسی دانشگاه شاهد تهران

چکیده

حزب اسلام‌گرای حاکم در ترکیه بعد از یک دوره طولانی حکومت افراط‌گرایان نظامی و کمالیست‌های متعصب در سال ۲۰۰۲ توانست در این کشور بر سریر قدرت تکیه زند تا فصل تازه‌ای از سیاست خارجی را در این کشور رقم بزند و افراط‌گرایی را به حاشیه براند. حزب اسلام‌گرای ترکیه بر اساس اصول سیاست خارجی خود که عبارتند از به صفر رساندن مشکلات با همسایگان؛ توازن بین آزادی و امنیت؛ دیپلماسی موزون؛ سیاست خارجی چند بعدی و گفتمان انعطاف‌پذیری - سخت‌گیری در پی عملی کردن این اصول است که به ایجاد اعتدال در سیاست خارجی منتهی شود و به اهداف سیاست خارجی خود نائل آید. اما اعتدال‌گرایی در منطقه خاورمیانه که پرتنش‌ترین منطقه جهان در هزاره سوم است کار دشواری است و به آسانی نمیتوان به آن دست یافت. ترکیه نیز که بعد از روی کار آمدن حزب عدالت و توسعه به عمل‌گرایی در سیاست خاورمیانه‌ای خود پرداخت، خواه نا خواه درگیر مناقشات منطقه خاورمیانه شده است و در بسیاری موارد نمیتواند اعتدال و میانه روی را پیشه کند هرچند در بسیاری از این مناقشات سعی بر آن داشته است که به عنوان یک میانجی و یک کشور بی‌طرف نقش آفرینی کند. اما در نهایت عمق مناقشات در این منطقه و ایدئولوژیک بودن این اختلافات و در نهایت دخالت قدرتهای بزرگ در این منطقه باعث شده است ترکیه نتواند در بسیاری موارد بی‌طرفی را دنبال کند و باعث عدول حزب اسلام‌گرای ترکیه از اعتدال‌گرایی در سیاست خارجی خود شده است.

واژگان کلیدی: حزب عدالت و توسعه، اعتدال‌گرایی، خاورمیانه، میانجی‌گری، سیاست خارجی

تنش و همکاری در روابط ایران و ترکیه پس از به روی کار آمدن حزب عدالت و توسعه بر اساس نظریه سازه انگاری

یوسف قنبری

چکیده

ایران و ترکیه دو بازیگر مهم در منطقه به شمار می‌آیند که هر یک به نحوی سعی در افزایش قدرت و حوزه نفوذ خود در سطح منطقه دارند. روابط دو کشور از زمان صفویه و عثمانی تا به حال همواره دارای تنش بوده است و هیچ وقت به صورت همکاری کامل نبوده است. ترکیه و ایران جهان بینی‌ها و ایدئولوژی‌های متفاوتی دارند که احتمالاً هرگز نمی‌توان آنها را به طور کامل بر هم منطبق کرد اما با به روی کار آمدن حزب عدالت و توسعه در سال ۲۰۰۲ و در پیش گرفتن سیاست نوعثمانی‌گرایی در روابط خارجی ترکیه به دنبال این است تا جایگاه بهتری نسبت به گذشته در تحولات خاورمیانه و منطقه پیدا کند. جمهوری اسلامی ایران نیز اهداف خاصی را در سطح خاورمیانه و منطقه دنبال می‌کند که بسیاری از آنها با اهداف ترکیه هم جهت و هماهنگ هستند. مقاله حاضر تلاش دارد که بر اساس رهیافت سازه انگاری مولفه‌های سیاست خارجی جمهوری اسلامی ایران و ترکیه را بررسی کند و تاثیر متقابل سیاست خارجی دو کشور را در منطقه بر هم تحلیل کند.

واژگان کلیدی: ایران، ترکیه، سازه انگاری، روابط خارجی، همکاری، تنش.

چالش منطقه‌ای سیاست خارجی اعتدال‌گرا؛ رادیکالیزه شدن سیاست امنیتی خاورمیانه

ابراهیم متقی

استاد دانشگاه تهران

چکیده

بحران امنیت منطقه‌ای در خاورمیانه تابعی از معماری نظام بین‌الملل و چگونگی توزیع قدرت بین بازیگران مؤثر منطقه‌ای همانند ایران، عربستان و ترکیه می‌باشد. نسبت قدرت بین بازیگران منطقه‌ای می‌تواند عامل ایجاد ثبات، تعادل و یا شکاف امنیتی تلقی شود. در سال‌های ۲۰۰۱ به بعد موقعیت ایران در ساختار نظام امنیت منطقه‌ای ارتقاء پیدا کرد. جنگ آمریکا در افغانستان و عراق را باید یکی از عوامل تحرک ژئوپلیتیکی ایران در محیط منطقه‌ای دانست. خلأ قدرت در مرزهای شرقی و غربی ایران را باید به‌عنوان یکی از عواملی دانست که زمینه‌های ایجاد بحران در محیط منطقه‌ای را فراهم می‌سازد.

تحرک منطقه‌ای عربستان، ترکیه، مصر و امارات عربی متحده برای مقابله با ایران در قالب «هلال شیعی» شکل گرفته است. معادله قدرت در سال‌های ۱۳ - ۲۰۰۶ با نشانه‌هایی از تضاد روبه‌رو بوده است. در این دوران زمینه برای ظهور گروه‌های تکفیری در محیط منطقه‌ای ایجاد شد. گروه‌های تکفیری به همراه بازیگران مؤثر در سیاست و امنیت منطقه‌ای، شکل خاصی از شکاف نامتعادل قدرت را به‌وجود آورده‌اند. اگرچه تاکنون بازیگران اصلی نظام منطقه‌ای تمایل چندانی برای رویارویی ساختاری نداشته‌اند، اما می‌توان بر این موضوع تأکید داشت که مؤلفه‌های «جنگ نیابتی» و همچنین «جنگ نامتقارن کم‌شدت» در سیاست بین‌الملل شکل گرفته است.

هریک از دو مؤلفه یادشده را می‌توان بخشی از واقعیت‌های راهبردی امنیت منطقه‌ای دانست. هر یک از بازیگران منطقه‌ای تلاش دارند تا زمینه نقش‌آفرینی مؤثر در محیط امنیتی را به‌دست آورند. در این فرایند، عربستان سعودی از سازوکارهای رادیکالیزه کردن فضای امنیتی بهره گرفته است. نشانه‌هایی از خشونت، جنگ منطقه‌ای و ترورهای ایدئولوژیک را

باید نشانه رادیکالیزه شدن امنیت در محیط منطقه‌ای دانست. در این پژوهش تلاش می‌شود تا تأثیر امنیت رادیکالیزه شده بر سیاست اعتدال‌گرای منطقه‌ای مورد سنجش و بررسی قرار گیرد. لازم به توضیح است که چنین فرایندی زمینه‌های بنیادین جدال منطقه‌ای و همچنین «گسترش بحران امنیتی» را فراهم می‌سازد.

واژگان کلیدی: امنیت منطقه‌ای، رادیکالیزه‌شدن سیاست، جنگ کم‌شدت، رویکرد تکفیری، جنگ نیابتی.

چالش‌های ژئوپلیتیکی ایران و بایستگی اعتدال‌گرایی در سیاست خارجی

افشین متقی

استادیار جغرافیای سیاسی، دانشگاه خوارزمی تهران

مصیب قوه‌یگی

دانشجوی کارشناسی ارشد جغرافیای سیاسی، دانشگاه خوارزمی تهران

چکیده

بسته شدن روزه‌ها و تنگ تر شدن محیط پیرامون برای یک کشور در صحنه‌ی بازی‌هایی سیاسی از جمله مصداق‌های مهم چالش ژئوپلیتیکی است. در این شرایط، مزیت‌ها و ویژگی‌های مثبت یک کشور از لحاظ جغرافیایی به یک اهرم فشار و بازدارنده تبدیل می‌شود و امکان استفاده‌ی بهینه و منفعت‌طلبانه از منابع روزمینی و زیرزمینی از میان می‌رود. افزایش انتروپی و درجه‌ی میرایی واحدهای سیاسی - فضایی بر اثر کاهش روابط سیستمی با سایر عناصر سیستمی در جهان از جمله پیشامدهایی است که یک کشور در چنین شرایطی بدان دچار می‌شود. چنین فضایی، بویژه در کشورهای جهان سوم و در نتیجه‌ی سیاست‌های تندروانه و تعارضی پدید می‌آید و پی رفت آن، انزوای یک کشور و هدر رفت منابع اجتماعی - انسانی آن به سبب نبود زیرساخت‌ها و گریزناپذیر بودن تعامل در دنیای امروز است. پژوهش حاضر با روش توصیفی - تحلیلی به پیامدهای سیاست خارجی تعارضی ایران پرداخته است و می‌کوشد تا این فرضیه را به اثبات رساند که اعتدال‌گرایی در سیاست خارجی، یکی از رهیافت‌های سودآور برای کشوری است که با چالش و انزوای ژئوپلیتیکی رویارو می‌باشد. نتایج این پژوهش، نشانگر آن است که برای استفاده‌ی سودآور از منابع جغرافیایی در شبکه‌ی درهم تنیده‌ی قدرت‌ها، در پیش گرفتن یک سیاست خارجی معتدل و میانه‌رو می‌تواند منفعت مناسب برای یک کشور را فراهم سازد و وزنه‌ی سیاسی آنرا افزایش دهد.

واژگان کلیدی: چالش ژئوپلیتیکی، انزوای ژئوپلیتیکی، اعتدال‌گرایی، سیاست خارجی ایران

تأثیر سیاست خارجی جمهوری اسلامی ایران بر نظام امنیت منطقه‌ای خلیج فارس

سید محمدرضا موسوی

اصغر حاتمی

چکیده

امنیت منطقه‌ای عبارت است از نظام منطقه‌ای که بر اساس آن واحدهای تشکیل دهنده یک منطقه بر حسب نگرانیها و درک یکسان از تهدیدها، به منظور ایجاد و حفظ امنیت خود تن به قواعد و سازوکارهای مشخص می‌دهند. باری بوزان و ویور این قواعد و سازوکارها را در گرو توجه به فرهنگ، تاریخ و هویت مشترک مردمان آن منطقه می‌دانند. از دیدگاه بوزان یکی از ویژگیهای مهم مجموعه امنیتی منطقه‌ای، وجود حداقل دو بازیگر مؤثر است. ایران، عربستان و عراق از دیرباز از جمله بازیگران مهم و تأثیرگذار در منطقه خلیج فارس‌اند. دیگر ویژگی نزدیکی و مجاورت جغرافیایی است که البته این مؤلفه با حضور امریکا در منطقه خلیج فارس جای سوال دارد. امریکا یک قدرت برتر است و به دلیل منافع امنیتی‌اش حضور خود را در منطقه ضروری می‌داند. در این میان جمهوری اسلامی ایران برخلاف سایر دولتهای حاشیه خلیج فارس با حضور قدرتهای فرامنطقه‌ای مخالفت جدی دارد و بر این باور است که دولتهای منطقه بدون دخالت عوامل خارجی می‌توانند امنیت منطقه خلیج فارس را تأمین کنند. در این میان تنها جمهوری اسلامی ایران است که با حضور قدرتهای فرامنطقه‌ای مخالفت جدی دارد و بر این باور است که دولتهای منطقه بدون دخالت این عوامل خارجی می‌توانند امنیت منطقه خلیج فارس را تأمین کنند. این نوشتار با بررسی رفتار سیاست خارجی جمهوری اسلامی ایران در تلاش برای برقراری نظام امنیت منطقه‌ای خلیج فارس را بررسی کرده است. اعمال سیاست مداخله‌گر و تنش‌زایی بر پررنگ کردن مسایل هویتی، مذهبی و قومی در منطقه به تقابل سیاست خارجی کشور با کشورهای منطقه منجر شده است.

واژگان کلیدی: سیاست خارجی، امنیت منطقه‌ای، خلیج فارس.

سیاست خارجی اعتدال‌گرا و تحولات جهان عرب؛ نقش آفرینی عربستان سعودی در تحولات انقلاب یمن

سید مجتبی موسوی نژاد

کارشناسی ارشد روابط بین‌الملل

رمضان شریفی

جمیل میلانی

چکیده

با وقوع انقلاب مردمی یمن در سال ۲۰۱۱ عربستان از قدرت‌گیری نیروهای مردمی و شیعی در هراس افتاد چون که آن را هم تهدیدی برای قدرت خود و هم تهدیدی برای شعله‌ور شدن بحران‌های شدید و فزاینده‌ی داخلی خود می‌داند و در پی آن است که با دخالت در رویدادهای اخیر یمن این جنبش انقلابی را در نطفه خفه کند تا از به وجود آمدن یک دولت مستقل در نزدیکی خود جلوگیری کند و همچنین نفوذ سیاسی و اقتصادی سابق خود در یمن را حفظ کند. با روی کار آمدن سیاست خارجی اعتدال‌گرایی در ایران، این فرصت هست تا قدرت‌های منطقه‌ای ایران و عربستان، با یکدیگر به گفتگو و تفاهم رسیده و مانع از دخالت عربستان در تحولات یمن شود. تحقیق حاضر در پی آن است تا علت دخالت‌های نظامی سیاسی عربستان در یمن را بررسی کنیم و همچنین مشخص کنیم منافع و خواسته‌های دولت عربستان از دخالت در امور و رویدادهای یمن چیست؟ در این راستا فرضیه ما این است که نگرانی از تسری انقلاب یمن با نقش فعال و تعیین‌کننده جریان‌های شیعی به مرزهای عربستان و همچنین داشتن منافع استراتژیک اقتصادی و سیاسی عربستان در یمن که با حفظ وضع موجود تأمین می‌شود و نه انقلاب، باعث دخالت‌های سیاسی و نظامی این کشور در تحولات یمن شده است.

واژگان کلیدی: انقلاب مردمی، جنبش انقلابی، سیاست خارجی اعتدالی، نفوذ سیاسی و اقتصادی، جریان‌های شیعی، منافع استراتژیک

سیاست خارجی اعتدال گرا و نقش افرینی ایران در منطقه خلیج فارس از منظر نظریه جیمز روزنا

دکتر مهدی نجف زاده

مهدی خوش رفتار

چکیده

سیاست خارجی جمهوری اسلامی ایران در قبال کشورهای منطقه خلیج فارس از آن جمله موضوعات با اهمیت است که در تکمیل پرسش از سیاست خارجی و منافع ملی کشورهای این دو حوزه در قبال ایران، باید به آن پرداخته شود. در این مقاله سیاست خارجی دولت اعتدال گرا در قبال کشورهای منطقه خلیج فارس از منظر نظریه پیوستگی جیمز روزنا بررسی شده است. با توجه به نقش محوری نظریه جیمز روزنا طی سال‌های اخیر جهت تحلیل و فهم سیاست خارجی، در این مقاله سیاست خارجی دولت اعتدال گرایی که بر مبنای اعتدال گرایی، عملگرایی در قالب اسلام و آموزه‌های قرآنی، خودداری از هرگونه دخالت در امور داخلی دولت‌های دیگر، اتحاد و ائتلاف با دیگر کشورها مخصوصاً کشورهای حوزه خلیج فارس و از منظر نظریه پیوستگی جیمز روزنا بررسی شده است. در این جستار اعتدال گرایی بر مبنای آموزه‌های قرآنی که بر گفتمان سیاست خارجی ایران حاکم می‌باشد مورد کنکاش قرار می‌گیرد. سپس عوامل موثر و تاثیر گذار بر سیاست خارجی ایران مشخص گشته که به نظر می‌رسد مهمترین عوامل تاثیر گذار بر سیاست خارجی ایران عامل ساختار نظام بین الملل و فرد می‌باشد. اهمیت این تحلیل از آن جا ناشی می‌گردد که ما را در درک ریشه‌های سیاست خارجی اعتدال گرا و مولفه‌های خارجی تاثیر گذار بر آن آگاه می‌سازد. فرض مقاله به این گونه است که سیاست خارجی دولت اعتدال گرای ایران از منظر پیش تنوری روزنا برجستگی متغیر نظام بین الملل و فرد را نشان می‌دهد که با رویکرد ایران در قبال کشورهای منطقه خلیج فارس به چشم می‌آید.

این پژوهش مبتنی بر روش توضیحی انجام شده است و گردآوری اطلاعات نیز به روش کتابخانه‌ای - اسنادی می‌باشد.

واژگان کلیدی: سیاست خارجی، اعتدال‌گرایی، نظریه پیوستگی روزنا، خلیج فارس

سیاست خارجی اعتدال‌گرا و روابط ایران و عربستان سعودی

جعفر نقدی

امیر هوشنگ میرکوشش

چکیده

ایران و عربستان به عنوان دو قدرت منطقه‌ای همواره دارای روابط مبتنی بر رقابت بوده‌اند. دوران هشت ساله گذشته را می‌توان یکی از پرتنش‌ترین دوران در روابط دو کشور بشمار آورد. اما بعد از روی کار آمدن دولت روحانی گفتمان سیاست خارجی ایران تغییر و ذیل عنوان کلی اعتدال‌گرایی قرار گرفت. البته به رغم تغییر گفتمان در سیاست خارجی موضوعات تنش‌زای منطقه‌ای و بین‌المللی همچنان به قوت خود باقی ماندند؛ موضوعاتی همچون بحران سوریه، فرقه‌گرایی در منطقه، حضور القاعده در عراق و برنامه هسته‌ای ایران که به شدت بر روابط ایران و عربستان تأثیرگذار هستند. در این تحقیق تلاش داریم ابتدا با تبیین مفهوم اعتدال‌گرایی در سیاست خارجی و سپس تبیین موضوعات چالش‌زا و فرصت‌زای مرتبط با دو کشور در منطقه نشان دهیم که آیا از میزان تنش‌ها در روابط دو کشور در سایه سیاست خارجی اعتدال‌گرا کاسته خواهد شد یا نه؟ روش پژوهش نیز به صورت تحلیلی-توصیفی است. بدین منظور که با توصیف متغیرهای مداخله‌گر میزان تأثیرگذاری آن‌ها در روابط دو کشور مورد تحلیل قرار خواهد گرفت. اما نتایجی که از این تحقیق حاصل می‌شود: ۱- چشم‌انداز روابط ایران و عربستان سعودی به رغم وجود موضوعات تنش‌زا مثبت ارزیابی می‌شود؛ ۲- تنش‌زدایی حرکتی کلی و عمومی در حوزه سیاست خارجی اعتدال‌گرا به شمار می‌رود؛ ۳- با توجه به بروز نشانه‌های پرهزینه از سوی سیاست خارجی اعتدال‌گرا ایران از یک دولت طمع‌کار (ماجراجویی در سیاست خارجی) به دولت جویای امنیت (نقش‌سفير صلح در منطقه) تبدیل شده است؛ و ۴- تعامل بیشتر ایران با غرب و به ویژه آمریکا موازنه قدرت را در منطقه به ضرر عربستان و به نفع ایران رقم خواهد زد.

واژگان کلیدی: اعتدال‌گرایی، تنش‌زدایی، موازنه قدرت، فرقه‌گرایی، دولت جویای امنیت.

سودمندی یا ناسودمندی خاورمیانه به عنوان یک سازه در سیاستگزاری

دکتر ناصر هادیان

استاد روابط بین الملل دانشگاه تهران

چکیده

منطقه خاورمیانه در نگاه غرب متضمن مفهوم دوری یا نزدیکی جغرافیایی نسبت به غرب جغرافیایی بوده است و نام گذاری آن دقیقاً بر اساس این معیار صورت گرفته است. این نام گذاری در منطق سودانگاران غرب مبین نوعی نفع یا منفعت نیز بوده است. در واقع، ارزش گذاری بر مبنای مسافت خود معیاری برای میزان اهمیت سیاست گذاری و سرمایه گذاری بوده است. لذا در یک نگاه کلی می توان گفت خاورمیانه ای که غرب تعریف کرده بود، واجد دو نوع مفیدیت جغرافیایی و مفیدیت در مقام تدبیر فهمی بوده، اما به تدریج این نام و مفهوم دچار قبض و بسط سیاسی شده است. مثلاً برخی اوقات پاکستان و افغانستان و همچنین تونس و مصر جزئی از خاورمیانه محسوب می شوند (خاورمیانه جدید، خاورمیانه بزرگ) و بعضی اوقات ترکیه از منظر برخی جزو گستره آن و از منظر برخی دیگر خارج از گستره آن است. این تبدیل در دربرگیری منطقه خاورمیانه که بعضی کشورها روزی در درون آن و روزی دیگر در خارج آن قرار می گیرند، بیانگر قبض و بسط جغرافیایی این منطقه نیز است. پرسش این است که آیا در مقام سیاستگزاری می توان در باره مفهوم خاورمیانه فایده ای

جست؟

آنگونه که دیده شده، تاکنون سیاست مشترکی در خصوص منطقه وجود نداشته و هر کدام از بازیگران یا نقش آفرینان بین المللی در باره هر کدام از کشورهای منطقه سیاست خاصی را تعریف و پیاده می سازند. به عنوان مثال آیا سیاست امریکا در خصوص مصر، عربستان، ترکیه، تونس و حتی سازمان های منطقه ای از یک مدل یا فرمول تبعیت می کند و یکسان اعمال می شود؟ بدیهی است که پاسخ منفی است. معمولاً به گذر امن نفت از خلیج فارس اشاره می شود. همین اشاره کلی اگر چه کلگرایانه و در خصوص یک منطقه

است؛ اما باز شامل خاورمیانه نمی‌شود و معطوف به خلیج فارس است. تأمل در این واقعیت، بیانگر آن است که همچنان ملت-دولت (Nation-State) دارای اهمیت است. مفروض دیگر این می‌تواند باشد که هویت منطقه خاورمیانه در اصل دچار قیض و بسط شده و لذا هیچکدام از بازیگران نسخه واحدی برای کل کشورهای منطقه نمیتوانند اعمال کنند؛ چرا که انسجام و هویت منطقه‌ای به شکلی که مثلاً در اتحادیه اروپا دیده می‌شود، در اینجا به سختی قابل تشخیص و مشاهده است.

واژگان کلیدی: خاورمیانه، قیض و بسط سیاسی و جغرافیایی، تدبیر فهمی، ملت-دولت، هویت منطقه‌ای

محور سوم

سپر منطقه‌ای

تأثیر گفتمان اعتدالگرایی دولت یازدهم در مواجهه با مخاطرات جهانی محیط زیست

مسلم اخوان فرشی

کارشناس ارشد روابط بین‌الملل، پردیس دانشگاه گیلان

علیرضا بهمنی

کارشناس ارشد روابط بین‌الملل، پردیس دانشگاه گیلان

احمد احمدی

کارشناس ارشد آلودگی محیط زیست، دانشگاه آزاد اسلامی، پردیس تحصیلات تکمیلی علوم و تحقیقات دماوند

چکیده

اعتدال سیاسی مفهومی انتزاعی و نسبی است و هر تعریف کلی نظیر میانه روی یا دوری از افراط و تفریط از ابهام آن نمی‌کاهد. گفتمان سیاست خارجی دولت یازدهم نیز در چهارچوب گفتمان کلی اعتدال تکوین می‌یابد. از این رو، گفتمان سیاست خارجی جمهوری اسلامی ایران در دولت یازدهم را می‌توان گفتمان اعتدال یا اعتدال‌گرایی نامید، به گونه‌ای که رفتارها و راهبردهای سیاست خارجی جمهوری اسلامی ایران در مسائل و چالش‌های سیاسی، اقتصادی، اجتماعی و زیست محیطی (گردوغبار، آب، گرمایش جهانی) در عرصه بین‌الملل در دولت یازدهم نیز در قالب گفتمان اعتدال‌گرایی تکوین یافته و اجرا می‌شود. با نمایان شدن ابعاد گوناگون تغییر در محیط زیست و پیامدهای آن بر ساکنین کره زمین، این پدیده به تدریج مورد توجه کشورها و نهادهای داخلی و بین‌المللی قرار گرفته و به یکی از دستور کارهای ثابت در مذاکرات دیپلماتیک دولت‌ها و مجامع بین‌المللی بدل شده است. این مقاله از یک سو در مقام معنایابی و برگشایی مفاهیم گفتمان اعتدال‌گرایی در عرصه سیاست خارجی و از سوی دیگر در پی ارائه راهبردهای بهینه‌ای است که در نظام بین‌الملل، ایران بتواند اهداف خود را در بهره‌گیری از فرصت همکاری‌های منطقه‌ای و بین‌المللی در زمینه کاهش اثرات بحران‌های زیست محیطی جهانی، در داخل کشور محقق سازد.

واژگان کلیدی: اعتدال‌گرایی، محیط زیست، بحران بین‌المللی، دولت یازدهم، سیاست خارجی.

تقابل ایران اسلامی و سردمداران آمریکا، از منظر رهبری نظام

هاشم اندیشه

کارشناس ارشد علوم قرآن و حدیث

چکیده

استکبارستیزی از مهمترین عناصر تشکیل دهنده فرهنگ و تمدن در حیات اجتماعی انسانهاست، جاودانگی و استمرار این اندیشه بیش از هر چیز مرهون تلاش رادمدانی است که با همت والای خویش بشریت را به استقلال، عدالت، آزادی، سعادت و جاودانگی فرا خوانده اند.

قدرتهای استعماری به خصوص آمریکا همواره در طول تاریخ در پی سلطه بر بشریت بوده اند و ویژگیهای سیاسی، اجتماعی و اقتصادی قلمرو پهناور سرزمینهای اسلامی به خصوص کشور ایران باعث طمع بیشتر زورمداران گشته و تلاش گسترده آنان را جهت حضور در این مناطق موجب شده است.

آیت الله العظمی خامنه‌ای که ادامه دهنده راه امام خمینی (ره) است، مبارزات اسلامی خود را خود را علی رغم تهدیدات گوناگون علیه آمریکا شروع نمود و در مدت بیش از سی سال مبارزه علیه کفر و استکبار جهانی با بینش عمیق و بصیرت کافی و وافی در برابر هر گونه توطئه و دسیسه آمریکا قد علم کرد و جهانیان را، به هوشیاری و بیداری دعوت کرد، مادر این کوتاهه، بیانات و فرمایشات مقام معظم رهبری درباره آمریکا و موضع گیری ایشان در برابر سردمداران آمریکایی را مورد بررسی و تحقیق قرار می‌دهیم.

واژگان کلیدی: امام خمینی (ره)، مقام معظم رهبری، آمریکا، استکبار، ایران، جهان.

اعتدال در نقد و نقد پذیری با تمرکز بر توافق ژنو

محمد حسن دریایی

پژوهشگر مسائل خلع سلاح

چکیده

پرونده هسته‌ای مهمترین موضوع ملی است و لذا مذاکرات هسته‌ای نیز یک موضوعی ملی است. خوشبختانه اجماع ملی در این خصوص وجود داشته و باید این اجماع را به عنوان نقطه قوت حفظ نمود. از نظر حقوقی و بین‌المللی، برنامه اقدام ژنو نیز یک دستاورد ملی است و به نظرم همه ایرانی‌ها باید نسبت به آن احساس وظیفه نمایند. معتقدم اگر کماکان به صورت ملی به این موضوع نگاه کنیم بسیاری از مشکلات حل می‌شود. زیرا اگر بر این اعتقادیم که برنامه اقدام ژنو دارای محاسنی است، باید آنرا در قالب خدمت به منافع ملی بیان کنیم و چنانچه نقدی داریم باید آنرا هم در این قالب مطرح نمائیم. به هر حال طرفداری یا نقد باید در راستای تقویت منافع ملی و فرآیند مذاکرات باشد. آنچه اصلت دارد، حفظ منافع ملی کشور در فرآیند مذاکرات است.

همزمان با تلاش‌ها برای واکاوی ابعاد مختلف مذاکرات هسته‌ای و برنامه اقدام موسوم به توافق ژنو، که با توجه به گستردگی پردازش‌های رسانه‌ای در باره آن به عنوان یکی از جذاب ترین مباحث سیاست خارجی ایران، باعث ایجاد فضای گسترده‌ای از اظهار نظرهای متنوع گردید، نگارنده کوشیده است روایت عمیق تر و تحلیلی تری از این توافق ارائه نماید و با توجه به مطالعات خود در این حوزه طی بیست سال گذشته، با جمع آوری نظرات مختلف پیرامون این موضوع به بررسی و تحلیل حقوقی، فنی و سیاسی این موضوع بپردازد. در این زمینه با مطالعه همه اسناد، مقالات و کتابهای انتقادی ۷۱ نقد در مورد توافق ژنو و پاسخهای ارائه شده به آنها را در سه قالب نقد به ساختار و روش مذاکره نقد ارائه شده است.

هدف کمک به ارتقای درک عمومی و تخصصی از توافقات بین‌المللی در حوزه خلع سلاح و بویژه طرح اقدام مشترک ژنو است. چون با توجه به شرایط موجود و اهمیت برنامه اقدام ژنو، جامعه نیاز دارد نگاه عمیق‌تری به مناظرات جاری در باره توافق مذکور داشته باشد و فارغ از تحلیل‌های رسانه‌ای و سیاسی که معمولاً نمی‌توانند لایه‌های حقوقی و فنی یک توافق را به اندازه کافی واکاوی کنند، یک تحلیل بیطرف و تخصصی‌تر از مسئله پیش رو که اهمیت فوق‌العاده‌ای برای جامعه پیدا کرده است، دریافت کند. نگارنده بر این اعتقاد است که این قبیل تحلیل‌ها و مطالعات باعث می‌شود نقاط ضعف و قوت آسیب‌شناسی و برای مذاکرات بعدی نقاط ضعف برطرف و نقاط قوت تقویت شود. معتقدم آسیب‌شناسی مذاکرات بین‌المللی به رشد چشمگیر سطح دیپلماسی کشورمان کمک رسانده است؛ به نحوی که بدون عراق، قدرت چانه‌زنی و مذاکرات دیپلماتیک متخصصان کشور در حوزه امنیت بین‌الملل که از منابع قدرت کشورمان محسوب می‌شود، به اذعان بسیاری یکی از منابع قدرت کشور محسوب می‌شود.

واژگان کلیدی: مذاکرات هسته‌ای، تقویت منافع ملی، تحلیل حقوقی، فنی و سیاسی

سیاست خارجی روسیه و امریکا در قفقاز جنوبی: مهار و انعطاف دو جانبه

معصومه راد گودرزی

استادیار گروه علوم سیاسی دانشگاه گیلان

عبدلله بابی لاشکی

دانشجوی کارشناسی ارشد روابط بین‌الملل دانشگاه گیلان

چکیده

باسقوط شوروی منطقه قفقاز تبدیل به یکی از قطب‌های استراتژیک جهان و محور یک رقابت تنگاتنگ و همه‌جانبه سیاسی، امنیتی و اقتصادی میان روسیه و ایالات متحده امریکا گردیده است. این رقابت تنگاتنگ باعث پیچیده شدن شرایط در منطقه‌ای گردید که خود از بحران‌های عمیق رنج می‌برد. در این بین منطقه قفقاز جنوبی به دلیل اهمیت ژئوپلیتیک آن و همچنین تمایلات سیاسی متفاوت سه کشور موجود در منطقه شامل ارمنستان، آذربایجان و گرجستان دارای اهمیت بیشتری گردیده است. این مقاله به چرایی اهمیت بنیادین منطقه قفقاز جنوبی در سیاست خارجی روسیه و ایالات متحده امریکا پرداخته و محورهای اصلی رقابت بر سر کسب حداکثر منافع امنیتی، اقتصادی و سیاسی و شیوه‌های نفوذ و مهار سیاسی و امنیتی را که هر بازیگر برای کنترل رقیب و در عین حال، حفظ امنیت حاکم بر این منطقه استراتژیک به کار می‌گیرد را مورد بررسی قرار می‌دهد. برای پاسخ به سوالات فوق، محققین ابتدا شرایط حاکم بر سه جمهوری منطقه و همچنین تاثیر ساختار به جا مانده از اتحاد جماهیر شوروی بر این کشورها و اهداف و منافع روسیه و امریکا را در منطقه با توجه به پتانسیل‌های موجود در آن مورد ارزیابی قرار می‌دهند؛ سپس به سیر عملکرد دو رقیب در روند نفوذ و دستیابی به اهداف و شیوه‌های سد نفوذ متقابل از طریق ایجاد بلوکها و طرح‌های همکاری‌های اقتصادی، سیاسی و امنیتی پرداخته تا نشان دهند دو کشور در مسیر دسترسی به اهداف خود با چه موانع ساختاری روبرو هستند. در این نوشتار محققین نشان خواهند داد که با توجه به رقابت همه‌جانبه دو کشور روسیه و امریکا، هیچ یک خواهان

به هم خوردن امنیت و ثبات منطقه نبوده و در تلاشند تا در یک محیط سیاسی و امنیتی متعادل تری خواسته‌های خود را دنبال کنند.

واژگان کلیدی: منطقه قفقاز، رقابت استراتژیک، اهمیت ژئوپلتیک، تمایلات سیاسی متفاوت، ارمنستان، آذربایجان و گرجستان

بررسی وجوه همانندی و ناهمانندی قطعنامه "جهان علیه خشونت و افراطی‌گری" با قطعنامه "گفتگوی تمدنها" بر اساس مفهوم دیپلماسی چند جانبه

محمد جواد رنجکش

مجید نصیری نسب

محمود باهوش فارذقی

چکیده

دیپلماسی چند جانبه، دانش و هنر به کارگیری دیپلماسی در محیط‌های چند جانبه است. اگر با نگاه دولتی به دیپلماسی چند جانبه بنگریم، مبنای این نوع دیپلماسی حضور و مشارکت در محیط‌هایی با حضور بیش از دو دولت عضو برای پیگیری اهداف، تأمین منافع، افزایش نفوذ و کاهش آسیب پذیری با کمترین هزینه است. تصویب قطعنامه جهان علیه خشونت و افراطی‌گری در مجمع عمومی سازمان ملل، بر اساس طرح پیشنهادی رئیس جمهوری ایران آن هم بدون رای گیری (اجماع کشورها)، نشان از اعتبار و اهمیت طرح مذکور در محیط بین‌الملل دارد. در زمانی که ایران به دلیل پیگیری برنامه هسته‌ای خود در انزوای بین‌المللی قرار داشت، تصویب این قطعنامه را می‌توان به عنوان نقطه عطفی جهت خروج ایران از این انزوا دانست. بنابراین می‌توان یکی از نقاط برجسته سیاست خارجی دولت اعتدال‌گرا را تصویب طرح مذکور بر شمرد. در سال ۲۰۰۱، طرح پیشنهادی محمد خاتمی، رئیس جمهوری سابق ایران، تحت عنوان گفت و گوی تمدن‌ها به تصویب مجمع عمومی سازمان ملل رسید. طرح گفت و گوی تمدن‌ها را نیز می‌توان به عنوان نقطه عطفی در سیاست خارجی دولت اصلاحات در نظر گرفت، چرا که باعث برجسته شدن نام و نقش ایران در عرصه بین‌المللی گردید. حال پژوهش حاضر به دنبال این پرسش است که بین دو طرح و قطعنامه مذکور - جهان علیه خشونت و افراطی‌گری و گفت و گوی تمدنی، وجود دارد.

واژگان کلیدی: سیاست خارجی، دیپلماسی چند جانبه، دولت اصلاحات، دولت اعتدال‌گرا، قطعنامه جهان علیه خشونت و افراطی‌گری، قطعنامه گفت و گوی تمدن‌ها.

از استقلال از جهان به استقلال در جهان

محسن شریعتی نیا

عضو هیات علمی موسسه مطالعات و پژوهش‌های بازرگانی

زهرا توحیدی

پژوهشگر مرکز تحقیقات استراتژیک

چکیده

پرسش کلیدی مقاله حاضر این است که مهمترین الزام توفیق اعتدال‌گرایی به مثابه استراتژی کلان سیاست خارجی ایران چیست؟ نویسندگان استدلال کرده‌اند که توفیق سیاست خارجی اعتدال‌گرا در گرو بازتعریف "استقلال" به عنوان مفهوم غالب سیاست خارجی کشور است. به طور سنتی مفهوم استقلال در سیاست خارجی کشور در نظر و عمل به معنای "استقلال از جهان" بوده است. این دریافت از استقلال با توجه به دگرگونی فضای تعامل کشورها و ظهور جهان به هم پیوسته محتاج بازاندیشی است. توفیق سیاست خارجی دولت تدبیر‌نیزمند آن است که جایگاه و نقش کشور در نظم بین‌المللی را از "بازیگر مستقل منفک" به "بازیگر مستقل مرتبط" تغییر دهد.

واژگان کلیدی: استراتژی اعتدال‌گرایی، استقلال، استقلال از جهان، بازیگر مستقل منفک، بازیگر مستقل مرتبط.

بانی سیاست خارجی اعتدال‌گرا در اسلام

هوشنگ شیخی

چکیده

اسلام به عنوان یک دین جهان شمول، برای روابط دولت اسلامی با دیگر دولت‌ها اصول متقنی دارد. که در قرآن کریم به دفعات این اصول مورد سفارش و اشاره قرار گرفته‌اند. اصل اساسی و فراگیر در رابطه مسلمانان با ملل دیگر صلح مبتنی بر عدالت است. به طوری که طبق سفارشات قرآن کریم حتی نباید با دشمنان هم خلاف عدالت رفتار کرد. از آنجاکه اعتدال به عنوان روشی جهت به منصفه ظهور رساندن اصل صلح مبتنی بر عدالت، در ادبیات اسلامی از دو ریشه مرتبط به هم اتخاذ شده است: ۱- عدل به معنای توازن و کردار متوازن و زیستن در میانه و فارغ از افراط و تفریط ۲- عدل به معنای قرار دادن هر چیز در جای خودش؛ ابتداً به دلیل گره خوردگی با مفاهیم استحصال شده از عدالت ناگذیر تلاش بر این است که مبانی اعتدال در نصوص اسلامی با تأکید بر آیات قرآن کریم مورد تبیین و تشریح قرار گرفته و اما نهایتاً این مقاله در پی آن است تا با اتکا به روش اسنادی و با استناد به آیات قرآن کریم، "اعتدال" را به عنوان روشی مطلوب جهت به منصفه ظهور رساندن اصل اساسی، "صلح مبتنی بر عدالت" و حتی منبعث از این اصل معرفی نماید. نتیجه پژوهش انجام شده، فرضیه مقاله مبنی بر اینکه، اعتدال تنها روش مطلوب اسلام برای به منصفه ظهور رساندن اصل صلح مبتنی بر عدالت است، را ثابت می‌نماید.

واژگان کلیدی: صلح، جهاد، عدالت، اعتدال، سیاست خارجی، دارالاسلام، دارالکفر.

رویکرد دیپلماسی عمومی آمریکا در قبال ایران: بررسی یکصد روز نخست دولت یازدهم

تورج شیرو آیلو

دانشجوی دکتری مطالعات آمریکای شمالی، دانشکده مطالعات جهان، دانشگاه تهران

چکیده

در این پژوهش گزارش‌های سیاست‌گذاری و توصیه‌های اتاق‌های فکر در ایالات متحده آمریکا با هدف درک سیاست خارجی آمریکا در قبال ایران به صورت عام، و در قبال دولت یازدهم به صورت خاص بررسی شده‌اند. یکصد روز نخست فعالیت دولت یازدهم به عنوان کانون توجه پژوهش انتخاب شده است. در بحث نظری "رویکرد ارتباطی" و مدل "نوپولتیک" که بر ارتباطات شبکه‌ای و نقش بازیگران غیردولتی تأکید دارند، به عنوان رهیافت‌های موثر برای دیپلماسی عمومی دولت‌ها و اتاق‌های فکر بررسی شده‌اند. چنین به نظر می‌رسد که سیاست خارجی آمریکا در قبال ایران بیشتر بر مکتب نورنالیستی مبتنی بوده و دیپلماسی عمومی آن نیز از "رویکرد ارتباط توده‌ای" متأثر بوده است. این سیاست‌ها به علت عدم استمرار و نبود تعامل، فاقد توان تأثیرگذاری مشابه رویکرد ارتباطی و بهره‌گیری از نکات مثبت دیپلماسی عمومی مبتنی بر مدل‌های شبکه‌ای بوده‌اند. پایان یکصدمین روز نخست دولت یازدهم با مذاکرات ایران و گروه موسوم به "۱+۵" در ژنو و صدور "برنامه اقدام مشترک" همزمان شد. دوره اخیر نیازمند بررسی جداگانه می‌باشد.

واژگان کلیدی: ایران، آمریکا، دیپلماسی عمومی، اتاق فکر، ارتباطات، روحانی.

ترتیبات نوین امنیتی در خاورمیانه و قدرت‌های بزرگ؛ جایگاه چین در سیاست خارجی اعتدال‌گرا

مهدی فرازی

دانشجوی دکترای علوم سیاسی پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی

چکیده

با آغاز بیداری اسلامی در منطقه خاورمیانه و بر هم خوردن نظم پیشین در زیرسیستم‌های غرب آسیا که تدوین و راهبری آن تا پیش از این بر عهده ایالات متحده آمریکا بود، فرصت مناسبی برای نقش‌آفرینی سایر قدرت‌های بزرگ فراهم آمد. ادامه ناتوانی ترکیه و عربستان سعودی در ارائه الگوی سیاسی خود و تاثیرگذاری بر کشورهای چین، مصر و سوریه؛ سبب افزایش اختلافات در اتحادیه‌های منطقه‌ای و بن‌بستی در سیاست خارجی این کشورها شد. اما انتخابات یازدهم ریاست جمهوری ایران در کنار آغاز مذاکرات مستقیم دولت اعتدال‌گرا و آمریکا سرآغاز تحولات جدیدی در خاورمیانه و جهان شد.

جمهوری خلق چین نیز پس از حضور رهبران نسل پنجم در سال ۲۰۱۳ و همزمان با تحولات خاورمیانه بر میزان نقش‌آفرینی خود در منطقه افزود. دو مرتبه و توی قطعنامه شورای امنیت علیه سوریه، ملاقات‌ها، سفرها و مذاکرات متعدد رهبران چین با رهبران خاورمیانه و حضور اخیر چین در موضوع صلح خاورمیانه بیانگر افزایش یافتن جایگاه خاورمیانه در سیاست خارجی چین است. تحول روابط ایران و غرب، ادامه وابستگی چین به انرژی منطقه خاورمیانه، تلاش چین برای پر کردن خلاء حضور آمریکا در افغانستان و ... مهمترین دلایلی است که در ماه‌های اخیر جایگاه غرب آسیا را در سیاست خارجی چین افزایش داده است. اما آنچه باید مدنظر داشت این موضوع است که آیا تنش‌زدایی روابط ایران و غرب سبب فاصله گرفتن ایران از چین (آن‌گونه که رهبران چین فکر می‌کنند) و پایان یافتن سیاست نگاه به شرق خواهد شد؟ پاسخ احتمالی به این پرسش آن است که با افزایش جایگاه چین در سیاست بین‌الملل مدیریت روابط با چین به بخش مهمی از سیاست خارجی تمام کشورها بدل شده است؛ در سیاست خارجی ایران نیز حفظ توازن در رابطه

میان شرق و غرب (چین و روسیه / اروپا و آمریکا) می تواند سبب بیشینه سازی منافع ملی ایران شود. راهبرد سیاست خارجی دولت اعتدال گرا تحقق موازنه مثبت میان شرق و غرب خواهد بود و چین همچنان جایگاه کلیدی خود را حفظ خواهد کرد.

واژگان کلیدی: سیاست خارجی اعتدال گرا، آمریکا، چین، خاورمیانه، ترتیبات امنیتی.

توافق هسته‌ای و افزایش وزن ژئوپلیتیکی ایران

دکتر عبدالرضا فرجی راد

عضو هیأت علمی دانشکده روابط بین‌الملل وزارت امور خارجه

چکیده

توافق هسته‌ای ایران با ۱+۵ به رغم استقبال گسترده‌ای که از سوی مردم ایران و اکثر کشورهای جهان از آن به عمل آمد، اما در داخل کشور و خارج مخالفینی نیز داشته است. مخالفین داخلی ظاهراً از سر دلسوزی این موضوع را مطرح میکنند که محتوای این توافقنامه به نحوی تنظیم شده که بر اساس آن جمهوری اسلامی ایران دیگر نمی‌تواند دستاوردهای دانش هسته‌ای خود را حفظ کرده و به ادامه این فعالیت بپردازد، بویژه اینکه بوضوح مسئله ادامه غنی‌سازی در توافقنامه مطرح نشده است. این گروه معتقدند مسئله هسته‌ای باعث شده است که با غنی‌سازی تا سطح بیست درصدی و با بومی‌سازی این دانش جایگاه علمی و ژئوپلیتیکی ایران در سطح منطقه و جهان افزایش یابد.

مخالفین خارجی این توافقنامه نیز دلایل خاص خود را دارند. بعضی همچون رژیم اسرائیل با این استدلال که هر گونه تفاهم با ایران در این زمینه که منجر به ادامه غنی‌سازی حتی در سطح محدود گردد، دسترسی به سلاح هسته‌ای خواهد بود که تهدیدی جدی برای اسرائیل به شمار می‌رود. البته میتوان گفت که اسرائیلی‌ها نگرانی‌های جدی دیگری نیز دارند که حسادت در تماس و نزدیکی و رفع تنش‌ها بین ایران و آمریکا که رقیبی برای این رژیم در منطقه، نتیجه آن خواهد بود از آن جمله اند. بعضی مخالفین دیگر از جمله عربستان سعودی ضمن ابراز تردید در تعهد ایران، افزایش وزن ژئوپلیتیکی ایران در منطقه که منافع عربستان را در رقابت با رقیب منطقه‌ای تضعیف میکند، مسئله اصلی و اساسی بحساب می‌آورند.

در همین رابطه تغییر نگرش ایالات متحده آمریکا نسبت به موضوعاتی همچون سوریه و لبنان و با حضور مجدد حزب الله در کابینه که قبل از توافقنامه با آن مخالفت

می‌شد و همچنین نگرش جدید گروه‌های فتح و حماس در نزدیکی تدریجی به ایران که از حساسیت‌های اصلی سعودیها است از جمله مواردی است که آنها را شدیداً نگران کرده، بویژه آنکه مذاکرات دو جانبه ایران و امریکا و عدم اطلاع آن‌ها از محتوای به دفعات از سوی سعودی‌ها مطرح شده است. عکس‌العمل‌های منفی و ناپخته عربستان که ناشی از عصبیت در افزایش وزن ژئوپلیتیکی ایران است به بی‌تدبیری در سیاست خارجی رژیم تعبیر شده است.

واژگان کلیدی: توافق هسته‌ای ایران، جایگاه علمی، وزن ژئوپلیتیکی، تدبیر و بی‌تدبیری

الزامات ساختاری و سیاست خارجی ایران با تأکید بر توافق هسته‌ای ژنو

حسین کویمی فرد

چکیده

متغیرهای داخلی و خارجی متعددی در جهت‌گیری و شکل‌دهی به سیاست خارجی موثر می‌باشند. در داخل کشور با توجه نوع نظام سیاسی نهادها، گروه‌ها و افراد تاثیرات متفاوتی بر سیاست خارجی دارند از طرف دیگر در سطح بیرونی، ساختار نظام بین‌الملل محدودیت‌ها و فرصت‌هایی را برای دولت‌های فراهم می‌نماید. در این پژوهش تلاش بر این است تا تاثیر ساختار نظام بین‌الملل بر سیاست خارجی ایران (در پرتو نظریه نئوواقع‌گرایی) مورد بررسی قرار گیرد. فرضیه این پژوهش به شکل ذیل می‌باشد: پیامدهای فشارهای ساختاری باعث اتخاذ سیاست مصالحه‌جویی ایران با نظام بین‌الملل شده است.

واژگان کلیدی: نظریه نئوواقع‌گرایی - دولت یازدهم - توافق هسته ژنو - اعتدال‌گرایی

سیاست همگرایانه دولت یازدهم و سازمان‌های بین‌المللی

حسین کریمی فرد

چکیده

از دیدگاه تئوریک کارکرد اصلی سازمان‌ها تامین صلح و امنیت بین‌المللی می‌باشد هر چند این سازمان‌ها در حوزه‌های موضوعی متفاوت اعم از نرم یا سخت فعالیت نمایند. بنابراین نظر به اهمیت، گستره و جایگاه سازمان‌های بین‌المللی در فرایندهای جهانی، ضرورت دارد واحدهای سیاسی جهانی با اتخاذ رویکردهای چندجانبه‌گرا ضمن ارتقاء پرستیژ بین‌المللی، در راستای تامین منافع و امنیت ملی خود اهتمام ورزند.

ایران به عنوان کشوری که با توجه به ژئوپلیتیک خود ناگزیر به حضور در عرصه‌های مختلف جهانی است باید در سیاستگذاری و تصمیم‌گیری سیاست خارجی جایگاه سازمان‌های بین‌المللی را لحاظ نماید. ایران تواند با مشارکت در تعیین دستور کار سازمان‌ها و نهادهای بین‌المللی، ارتقاء جایگاه و پرستیژ، بهبود چهره و نمایش چهره صلح طلب به عنوان بازیگر قاعده مند و هنجارساز جهانی از سازمان‌ها و نهادهای بین‌المللی استفاده نماید. نقطه عزیمت این مسئله تصویب قطعنامه پیشنهادی ایران برای مقابله با خشونت و افراط‌گرایی در مجمع عمومی سازمان ملل متحد با رای مثبت ۱۹۰ کشور عضو سازمان ملل متحد می‌باشد. دولت یازدهم معتقد به همکاری با نهادها و سازمان‌های بین‌المللی و احترام به قواعد و هنجارهای بین‌المللی برای تامین منافع ملی است. طبق این رویکرد سازمان‌های بین‌المللی نهادها و سازمان‌های بین‌المللی به عنوان بازیگران مهم جهانی و تاثیر گذار در معادلات منطقه‌ای و جهانی قابل اغماض نمی‌باشند.

واژگان کلیدی: دولت یازدهم، سازمان ملل، سیاست خارجی، همگرایی، چندجانبه‌گرایی، میانه‌روی.

بازاندیشی روایت‌های نظم بین‌المللی

عبادالله مولایی

دکتری علوم سیاسی

چکیده

با پایان جنگ سرد، روایت‌های متفاوتی از نظم بین‌المللی ارائه شده است که نظم‌های تک قطبی، تک چندقطبی، چندقطبی، غیرقطبی و جهان‌های پساآمریکایی، پساغربی، چندمرکزی و چندمنطقه‌ای از آن جمله‌اند. اثرپذیری از توزیع قدرت، نقش قدرت‌های بزرگ، اصالت وضع موجود، تقلیل‌گرایی، جغرافیاگرایی و هنجارگرایی از ویژگی‌های مشترک بسیاری از این روایت‌ها بوده است اما جهانی شدن روابط بین‌الملل موجب شده است تا جابجایی قدرت از فضای جهان غرب فراتر رود. این دوران به موازات پیچیدگی‌ها، حساسیت‌ها و مخاطرات خود، فرصت‌ها، امکانات و فضای مساعدی برای بازیگری بازیگران و حوزه‌های جغرافیایی غیرغربی هم فراهم آورده است. ایران قدرت منطقه‌ای و بازیگر فرامنطقه‌ای شاخصی است که به دلیل برخورداری از بسیاری از مولفه‌های قدرت نظیر مولفه‌های گفتمانی، هنجاری، اقتصادی و ژئوپولتیکی از امکان نقش‌آفرینی و اثرگذاری بر رخدادها و روندهای نظام بین‌الملل برخوردار می‌باشد. تردیدی نیست که بدون توجه به آرایش و مختصات عمومی نظم بین‌الملل، نمی‌توان به طرح و تحلیل تمام عیار نسبت سیاست خارجی اعتدال‌گرای کشورمان با جهان امروز پرداخت. نگارنده در این مقاله تلاش دارد تا براساس روش روایت‌کوی به بررسی و ارزیابی نقادانه روایت‌های نظم بین‌المللی و افق‌های چرخش قدرت در سیاست جهانی پرداخته و اهمیت تاریخی و راهبردی بازاندیشی در شرایط بین‌المللی معاصر را یادآور شود. دکتر عبادالله مولایی پژوهشگر سیاست بین‌الملل و **واژگان کلیدی:** نظم بین‌المللی، روایت‌های نظم بین‌المللی، چرخش قدرت، جهان پساغربی.

روابط ایران و آمریکا در پرتو سیاست خارجی اعتدال‌گرا

امیر هوشنگ میر کوشش

دکتری روابط بین‌الملل، پژوهشگر و استاد

حمیرا جهانگیری

دانشجوی کارشناسی ارشد روابط بین‌الملل دانشگاه خوارزمی

چکیده

اعتدال‌گرایی در سیاست خارجی دوری گزیدن از تنش زدایی و بحران آفرینی در روابط خارجی و تعامل سازنده و هدفمند با بازیگران بین‌المللی است. منافع ملی در شکل همه جانبه و کلان آن در صدر اولویت‌های سیاست خارجی هر کشوری می‌باشد. توسعه و بازسازی روابط با جهان خارج بر پایه همزیستی مسالمت آمیز، تفاهم، احترام و منافع متقابل، تنش زدایی و اعتماد سازی متقابل مواردی است که می‌تواند منافع ملی ایران را به طور حداکثری تامین نماید. روابط میان ایران و آمریکا در بعد از انقلاب اسلامی همواره با تنش، عدم اعتماد، و فرازونشیب همراه بوده است و دو کشور بارها تا مرز برخورد پیش رفته اند. با روی کار آمدن دولت اعتدال‌گرا در ایران و تغییر روند سیاست خارجی ایران در جهت تنش زدایی با بازیگران بین‌المللی و منطقه‌ای و متعاقب آن مذاکرات ایران با گروه ۵+۱ برای حل و فصل مسائل هسته‌ای ایران، این سؤال را مطرح می‌نماید که روابط میان ایران و آمریکا در پرتو سیاست خارجی اعتدالی دولت یازدهم به چه سمت و سویی خواهد رفت و آیا توافق میان ایران و کشورهای ۵+۱ در پرونده هسته‌ای می‌تواند مقدمه‌ای بر توافق میان ایران و آمریکا در برقراری و گسترش روابط باشد؟ فرض پژوهش بر این اساس استوار است که ادامه روند متوازن و متعادل در عرصه سیاست خارجی دولت یازدهم می‌تواند به برقراری و گسترش روابط میان ایران و آمریکا منتهی شود.

واژگان کلیدی: سیاست خارجی؛ اعتدال‌گرایی؛ توازن؛ تعادل؛ روابط ایران و آمریکا.